

PRIMORSKI DNEVNIK

Poština plačana v gotovini
Abb. postale I grupp

Cena 300 lir

POSEBNA IZDAJA

Leto XXXVI. Št. 104 (10.624)

TRST, ponedeljek, 5. maja 1980

PRIMORSKI DNEVNIK je začel izhajati v Trstu 13. maja 1945, njegov predhodnik PARTIZANSKI DNEVNIK pa 26. novembra 1943 v vasi Zakriž nad Cerknim, razmnožen na ciklostil. Od 5. do 17. septembra 1944 se je tiskal v tiskarni »Doberdob« v Govcu pri Gorenji Trebuši, od 18. septembra 1944 do 1. maja 1945 v tiskarni »Slovenija« pod Vojskim pri Idriji, do 8. maja 1945 pa v osvobojenem Trstu, kjer je izšla zadnja številka. Bil je edini tiskani partizanski DNEVNIK v zaslužjeni Evropi.

TITO JE UMRL

URADNO SPOROČILO O SMRTI PREDSEDNIKA SFRJ JOSIPA BROZA TITA:

Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije in predsedstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije sporočata delavskemu razredu, delovnim ljudem in državljanom, narodom in narodnostim Socialistične federativne republike Jugoslavije:

umrl je tovariš Tito

svet razklal na dva nasprotujoča si bloka, kar bi zaostrovalo njune medsebojne odnose, večalo nevarnost oboroženih spopadov in pahnilo v politično in gospodarsko odvisnost držav, ki so se komaj osvobodile kolonialne odvisnosti, je Tita povzdignila v svetovno dogajanje.

Njegov mednarodni ugled je rasel od trenutka, ko je svet izvedel za pogumnega vojskovodjo partizanske vojske, ki je sredi okupirane Evrope dvignil oboroženi upor proti nacifašističnemu okupatorju v času njegove največje moči. Z občudovanjem ga je svet obdal, ko se je uprl krivičnim Stalinovim napadom in ko je, oprt na trdno narodno - politično enotnost jugoslovanskega ljudstva, uspel spremeniti težave v orodje novih uspehov in ko je pred vsemi drugimi silami dosledno branil neodvisnost Jugoslavije. Učinke njegove politične misli je svet občutil, ko je v mednarodni areni dosledno deloval za mir in utemeljeval in krepil neuvrčenost ter branil njeno pristno vsebino.

Že desetletja buri duhove zapadnega sveta vprašanje, kaj se bo v Jugoslaviji zgodilo, ko Tita ne bo več in kakšne naj bi bile posledice, ko ne bo na čelu mnogonacionalne in geopolitično izpostavljene države človeka tolikih izkušenj, ugleda in avtoritete.

Kot manjšina z vsakdanjo pozornostjo spremljamo družbeno politično življenje Jugoslavije, zato na to vprašanje lažje odgovorimo.

Titova veličina ne bi bila tolikšna, če bi vezal usodo države izključno na svojo osebo. Usposobiti vse zavestne dejavnike za velike preizkušnje, mobilizirati narode za samoobrambo in pritegniti množice k soodločanju je pomenilo ne le utrjevati svoje ožje sodelavce, marveč usposabljal milijone ljudi za samoupravljanje in samoobrambo. Ni največjega zagotovila za ohranitev, obrambo in nadaljanje razvijanje družbenih odnosov po nakazani poti in za stabilnost državne skupnosti, kot je samoupravljanje, ki slehernega občana, neglede na narodnost, spreminja v soudeleženca oblasti, v branilca revolucionarnih pridobitev in svoje domovine.

Da bi pa še dodatno utrdil neboleč potek, ko ga ne bi bilo več na prizorišču, je kot daljnoviden državnik dal pobudo, da zadnja ustava zagotavlja kontinuiteto in usmerjenost brez pretresa.

Slovenska narodnostna skupnost v zametstvu je na Tita ponosna prav tako kot so narodi in narodnosti Jugoslavije. Ponosni smo nanj, ker je domovino našega matičnega naroda preobrazil, jo utrdil in ji pridobil tolikšen ugled v svetu. Ponosni smo nanj in smo mu hvaležni, da smo v narodnoosvobodilnem boju lahko dokazali, kako se znamo boriti za naše pravice in si s tem nakopiti moči za boje v vsem povojnem obdobju. Titu smo hvaležni, da je v mednarodni areni branil naše pravice in da je kljub zaostrenim povojnim odnosom med Jugoslavijo in Italijo našel pot, kako postaviti temelje za zblíževanje in prijateljsko sožitje med obema državama, kar je zagotovilo mir in odprto mejo.

Zaključilo se je življenje velikana, osvoboditelja in tvorca nove, bolj človeške vsebine družbe. Umrl je državnik, ki je v obrambi šibkejših pred ponovnim suženstvom in pred uničenjem mobiliziral vse sile miru v svetu.

Njegova misel in učinki njegovih dejanj bodo ostali in bodo vodilo za jutrišnjo in daljnjo prihodnost. **BORIS RACE**

Žalna seja glavnega odbora Slovenske kulturno-gospodarske zveze ob smrti predsednika Tita bo danes, v ponedeljek, ob 18. uri v Trstu v Ul. sv. Frančiška 20.

Jutri, v torek, 6. t.m., ob 18. uri bo v Kulturnem domu v Trstu

**osrednja enotna
komemoracija
Slovencev v Italiji**

za predsednikom SFRJ Josipom Brozom Titom.

skemu narodu, da se izogne pritisku velikih sosedov in da v jugoslovanski skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti lahko uspešno razvija svojo državnost.

Iz slabotne, v nekaj dneh razbite monarhije, z neenakopravnimi in zato sprtnimi narodi in narodnostmi, polne krivic in družbenih protislovij, je Tito ohranil in ustvaril ugledno in notranje trdno socialistično državo.

Iz številnih šibkih, večinoma po vojni novonastalih držav, je kot sotovorec in temeljitelj neuvrčenosti z železno doslednostjo in načelnostjo utrdil to svetovno skupnost in jo usposobil v nenadomestljiv subjekt svetovnega dogajanja.

Kako je bila Titova pot premočrna, kako se organsko širi obseg njegovega zanimanja in vpliva, kako se vztrajno dviga krivulja pomembnosti in uspešnosti njegovega dela!

V njegovih odločitvah in dejanjih ni bilo nič naključnega. Imel je izredno sposobnost, da je znal oceniti bistvo vsakega pojva, iskati primerne posege in premeriti njihov obseg. Zato so njegova, tudi najbolj smela stališča in dejanja, pripeljala k uspehu.

V sedemdesetih letih javnega delovanja je od sindikalnega krajevnega aktivista preraščal v protivojnega upornika v avstroogrski armadi prek upornika v ruškem ujetništvu v udeleženca v oktobrski revoluciji do sindikalnega in partijskega funkcionarja v svoji ozi domovini. Dolgoletni zapor ga je oborožil z novimi izkušnjami in znanjem, tako da je prerasel v vsedržavnega partijskega voditelja, uspešnega in zmagovitega vojskovodjo, graditelja nove Jugoslavije in odločnega branilca njene samostojnosti, tvorca samoupravnega sistema, ki je najbolj demokratična oblika socialistične demokracije.

Skrb za varnost in samostojnost lastne države, grozeča nevarnost, da bi se ves

VSA JUGOSLAVIJA ŽALUJE ZA SVOJIM LEGENDARNIM TVORCEM IN VODITELJEM

Titovo revolucionarno delo bo za vse večne čase zapisano v zgodovino narodov in narodnosti Jugoslavije in človeštva

Razglas predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije

SKLEP PREDSEDSTEV SFRJ IN CK ZKJ

Sedem dni žalovanja

Neposredno po seji predsedstva Jugoslavije in predsedstva Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije je imel zvezni izvršni svet žalno sejo, na kateri je sprejel sklep po žalovanju v državi.

«Izražajoč občutek žalosti in boja vseh narodov in narodnosti, delavcev razreda, delovnih ljudi in občanov Socialistične federativne republike Jugoslavije ob smrti tovariša Josipa Broza Tita, voditelja in heroja našega narodnoosvobodilnega boja, socialistične revolucije in socialistične izgradnje, stratege vseh naših zmag, tako v vojni kot v miru, velika boja za uresničitev zgodovinskih ciljev delavskega razreda, za svobodo in neodvisnost naše države, za enakopravnost in nerazdruženo bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, za socialistično samoupravljanje, za človeško srečo in dobrobit človeka, za humane odnose med ljudmi, graditelja politike in gibanja neuvrščenosti ter neomahljivega boja za mir v svetu — sprejema zvezni izvršni svet sklep o sedem-dnevem žalovanju v državi.»

«Ob smrti predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije, predsednika Zveze komunistov Jugoslavije in vrhovnega poveljnika oboroženih sil Socialistične federativne republike Jugoslavije, maršala Jugoslavije, tovariša Josipa Broza Tita, se razglašajo sedemdnevno splošno ljudsko žalovanje v dneh od 4. maja do 10. maja letos.»

2. V času žalovanja bodo na vseh državnih in javnih poslopih obešene zastave na polovici droga.

3. V dneh žalovanja so odpovedane vse javne manifestacije, kulturne, zabavne, športne in druge prireditve v državi.

Beograd, 4. maja 1980

BEograd — Včeraj ob 18. uri sta na seji obeh predsedstev, predsedstva CK ZKJ in imenu CK ZK Jugoslavije ter predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije prejel ob smrti predsednika republike ter predsednika ZKJ Josipa Broza Tita naslednji razglas:

«Dne 4. maja 1980 je ob 15.05 v Ljubljani prenehalo biti veliko srce predsednika naše Socialistične federativne republike Jugoslavije, maršala Jugoslavije ter vrhovnega komandanta oboroženih sil Socialistične federativne republike Jugoslavije Josipa Broza Tita.»

«Težka bolečina in globoka žalost pretresata delavski razred, narode in narodnosti naše države, vsakega našega človeka, delavca, vojaka in vojne tovariša, kmeta, intelektualca, slehernega ustvarjalca, pionirja in mladince, sleherni dekle in mater.»

«V najbolj usodnih obdobjih našega obstoja in razvoja je Tito smelo in dostojno nosil proletarsko zastavo naše revolucije, vztrajno in dosledno povezan z usodo ljudstva in človeka. Z vsem svojim življenjem in delom se je boril, z zanosom in humanizmom je živel življenje velikega revolucionarnega človeka, dejanj in ljudskega vodje.»

«Tito ni bil samo vizionar, kritik in razlagalec sveta. Dosegal je objektivne pogoje in zakonitosti družbenih gibanj, spreminjal velike ideje in misli in akcijo milijonov ljudskih množic, ki so z njim na čelu uresničile epohalne, napredne

družbene spremembe.»

«Njegovo revolucionarno delo bo za vse čase vpisano v zgodovino narodov in narodnosti Jugoslavije in v zgodovino svobodoljubnega človeka.»

«V najtežjih razmerah stare Jugoslavije, preganjan in zapiran, je bil Tito primer neuklonljivega revolucionarja. Šel je skozi vse težave razvoja naše partije. Organiziral je partijske vrste in množične organizacije, vodil stranke, politične boje in akcije. Boril se je proti sektarizmu, frakcionizmu in oportunističnemu, usposabljal je komuniste za delo med množico. Posebno pozornost je posvečal mladini in delu komunistične mladine Jugoslavije. Zavedal se je, da našega delavskega gibanja ni mogoče voditi od zunaj, niti iz katerega koli mednarodnega centra. Bil je prepričan, da samo samostojna in enotna partija lahko izpolnjuje svoje dolžnosti do delavskega razreda in do lastnega ljudstva. Uspeh je reorganizirati, okrepiti in mobilizirati maloštevilno partijo v dobi nastopajočega fašizma, saj je menil, da se lahko samo partija, ki je široko utemeljena v množicah, skupaj z njimi bori za socialistične ideale. Ko so sledili Titovu pot, so si komunisti Jugoslavije pridobivali z upanje ljudstva, saj so bili v prvih vrstah borbe proti reakcionarnemu hegemonističnemu režimu stare Jugoslavije in proti fašizmu.»

«Ko je fašistični imperializem postal neposredna nevarnost, ko je bila naša država zasajena, ko ni bilo samo za usodo Jugoslavije, temveč tudi za usodo bodočnosti človeštva, tovariš Tito ni niti za trenutek omahoval. Pod njegovim vodstvom je CK KP Jugoslavije povedel narode in narodnosti naše države v boju proti močnejšemu in do z oboroženemu sovražniku. Naša partija se je kot razredna in nacionalna sila tudi v tem boju polnovala s težnjami in interesi narodov, pripravljena da tudi v teh najtežjih trenutkih do konca deli usodo ljudstva.»

«Medtem ko je bila vsa Evropa zasajena in je bil fašizem na vrhuncu svoje moči, so se armade Hitlerjeve Nemčije prodirale vedno globlje na vzhod, je narodnoosvobodilna vojska — Titova — naša osvobodilna vojska, ozemlje sredi zasajene Evrope, Narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi Jugoslavije so s tem zvezali roke desetmilijskim fašističnim divizij ter s svojim bojem postali močan sestavni del splošne fronte antifašističnih zavezniških sil.»

«V tem boju je zrasla naša slavna narodnoosvobodilna vojska, ki je v zaključnih operacijah za osvoboditev naše dežele štela že osemsto tisoč

borcev. Svet je občudoval podvig Titove prekaljene armade, svet se je spraševal, kako je bilo mogoče, da je lahko nekaj deset tisoč komunistov in revolucionarne mladine pokrenilo tako široke množice jugoslovanskih narodov v njihovo največjo zgodovinsko bitko.»

«Naša partija in tovariš Tito sta od samega začetka dala temu boju značaj narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije. Tovariš Tito je vedel, da je za takšen boj in zmago potrebna široka fronta ljudskih množic.»

«Narodnoosvobodilni odbori na o-

SOŽALJE CK ZKJ DRUŽINI BROZ

Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije je družini predsednika Tita poslal naslednje sožalje:

«Družini Josipa Broza Tita: Centralni komite, vsi člani Zveze komunistov Jugoslavije, delavski razred, delovni ljudje in občani naše socialistične države, delijo z Vami najgloblji bol za našim ljubljanim tovarišem Titom.»

«Iz družine Broz je izšel največji lik te države. Naj vam bosta v utehu njegovo nemislivo delo in njegova človeška veličina.»

«Ponosni smo, da je naša revolucija, našo državo vodila Titova zgodovinska osebnost. S Titom smo zmagovali v bojih za srečnejše življenje in svobodo ljudi, za neodvisnost in enotnost dežele, za mir in sodelovanje med narodi. S Titom so narodi in narodnosti Jugoslavije vzele svojo usodo v svoje roke. Današnja in bodoča pokolenja bodo vztrajno nadaljevala Titovo pot. Tovariš Tito bo še naprej živel v srcih vseh ljudi naše države, v vseh celicah naše samoupravne socialistične družbe, ostal bo v trajnem spominu borcev za svobodo in družbeni napredek v svetu. Globoko in iskreno sožalje vam izreka

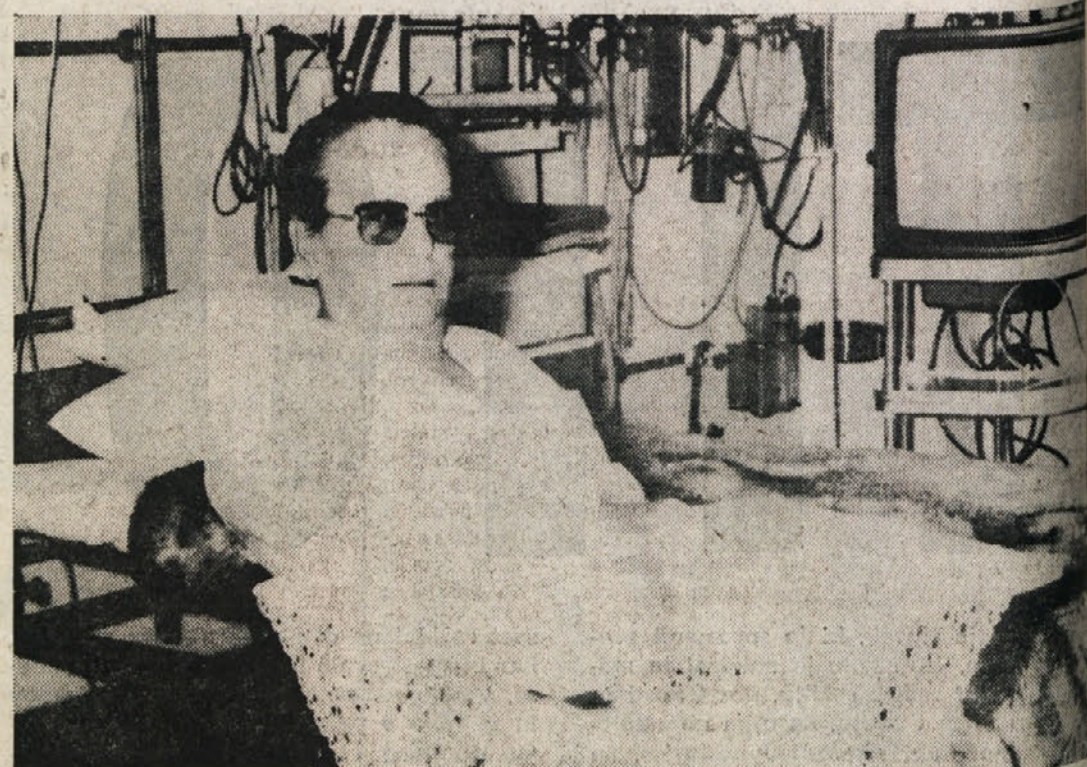
Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije

svobojenemu ozemlju ter AVNOJ so postavili temelje nove Jugoslavije. Do končnega formiranja demokratične ljudske federativne skupnosti je prišlo na drugem zasedanju AVNOJ v Jajcu. Jugoslavanski narodi so z odličnim bojem v osvobodilni vojni vzele svojo usodo v svoje roke. Brez njihove udeležbe ni bilo mogoče več delati nikakršnih nactov o njihovi prihodnosti.

«V narodnoosvobodilni vojni se je vsak naš narod in vsaka naša narodnost bojeval za svojo lastno nacionalno osvoboditev ter za novo Jugoslavijo, svobodno skupnost bratskih in enakopravnih narodov in narodnosti. Niti sedanje niti prihodnje generacije ne bodo pozabile, da sta bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti zavestna opredelitev naše revolucije in tovariša Tita. Tito se je boril proti politiki nacionalnega tlačenja v bivši Jugoslaviji. Nasprotno je poskušal, da bi razbil državno. Vedno je bil trdno prepričan, da lahko naši narodi in narodnosti ohranijo svoj obstanek in neodvisnost, da lahko svobodno izgrajujejo socialistično samoupravne odnose, samo, če se naslonijo na socialistično enotnost, solidarnost in vzajemnost.»

«Tovariš Tito je poudaril, da je naš skupni življenjski interes čuvati in utrditi enotnost ter graditi Socialistično federativno republiko Jugoslavijo kot skupnost enakopravnih narodov in narodnosti. Vedel je, da nas v to pogojno usodna povezanost, medsebojna zgodovinska podobnost, stoletna borba proti tuji zavlačevalci, da mora biti vsak gospodar v svoji hiši. Vodil so ga marksistična načela nerazdružljive povezanosti razrednega in nacionalnega. Neomahljivo se je bojeval proti nacionalizmu in šovinizmu, nestrpnosti, prevladovanju in hegemoniji enega naroda nad drugim. Boril se je proti vsem pojavom unitarizma in separatizma.»

«Naša trdna socialistična skupnost se je uresničila skozi boj in revolucijo in je trajno jamstvo naše prihodnosti. Tito je vedno poudarjal u-

Eden zadnjih posnetkov predsednika Tita, neposredno po amputaciji leve noge

(Telefoto AP)

Sporočilo konzilija zdravnikov o poteku bolezni tovariša Tita

Konzilij zdravnikov je objavil sporočilo, o katerem je rečeno, da se je danes, 4. maja 1980 v zgodnjih popoldanskih urah znova močno poslabšalo splošno zdravstveno stanje predsednika republike Josipa Broza Tita. Kljub vsem medicinskim ukrepom so postopoma ugašale vse vitalne funkcije in je predsednik Socialistične federativne republike Jugoslavije, predsednik Zveze komunistov Jugoslavije in vrhovni poveljnik oboroženih sil Socialistične federativne republike Jugoslavije, maršal Jugoslavije Josip Broz Tito,

umrl ob 15. uri in pet minut. Tovariš predsednik je dolgo let bolehal za sladkorno boleznijo. Kot posledica te bolezni so se razvile hujše arteriosklerotične spremembe na ožilju nog, živčno-mišične okvare nog z motnjami pri hoji in okvara ledvic.

Prva znamenja motenega krvnega obtoka na ožilju leve noge so se pojavila konec decembra lani. Njega se je kljub intenzivnemu konzervativnemu zdravljenju stanje poslabšalo, so zdravniki opravili arteriografijo leve noge, ki je pokazala, da sta zamašeni vrhnja arterija in stegna in zadnji del podkolenne arterije. Zaradi slabih možnosti za uspeh rekonstrukcijskega operativnega posega je bilo sklenjeno, da se nadaljuje z intenzivno konzervativno terapijo. O tem so se posvetovali tudi z dvema tujima strokovnjakoma. Kljub intenzivnemu zdravljenju se je poslabšanje nadaljevalo, v tem položaju, ko je postala amputacija noge neizbežna, je bilo odločeno, ob polnem soglasju s tovarišem predsednikom, da se s kirurški rešitvi ogroženo nogo z operativnim posegom.

LAZAR KOLIŠEVSKI PREVZEL FUNKCIJO PREDSEDNIKA PREDSEDSTVA

BEograd — Na osnovi člena 328, odstavek 6 ustave SFRJ je predsedstvo SFRJ na seji 4. maja 1980 sprejelo sklep o prevzemanju funkcije predsednika predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije:

1. S prenehanjem funkcije predsednika republike prevzema funkcijo predsednika predsedstva SFRJ v skladu z ustavo SFRJ Lazar Koliševski, dosedajni podpredsednik predsedstva SFRJ.

2. Ta odlok začne veljati takoj.

Na osnovi člena 327 ustave SFRJ je predsedstvo SFRJ na seji 4. maja 1980 sprejelo odlok o izboru podpredsednika predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije in za podpredsednika predsedstva SFRJ izbralo Cvjetana Mijatovića, člana predsedstva in Socialistične republike Bosne in Hercegovine.

Predsednik predsedstva SFRJ Lazar Koliševski je izdal naslednji ukaz:

Na osnovi člena 328, drugi odstavek ustave SFRJ ukazuje: Na dan pogreba predsednika SFRJ, predsednika Zveze komunistov Jugoslavije in vrhovnega komandanta oboroženih sil Jugoslavije, maršala Josipa Broza Tita, izvesti častno salvo:

V glavnem mestu SFRJ, Beograd, iz 48 topov 42 salve, v glavnih mestih socialističnih republik — Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Skopju in Titogradu iz 20 topov 20 salve.

Predsednik predsedstva SFRJ Lazar Koliševski

Podoba Ljubljane v žalosti

LJUBLJANA — Ko je ob 20. uri po italijanskem poletnem času iz radiaških in televizijskih sprejemnikov kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

soza. Ljudje doma ali na delovnih mestih so zastali poleg radiaških in televizijskih sprejemnikov in kot o kamenitih poslušalci sporočilo predsedstva CK ZKJ in predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, da najljubšega gosta ni več med živimi.

Marsiko tej kruti novici ni hotel verjeti, a zastave spuščene na pol droga, besede radiaških in televizijskih napovedovalcev, žalostna glasba, vse to je potrjevalo, da se je zgodilo to, kar so vsi upali, da se ne bo zgodilo.

Nelzi ur po žalostnem sporočilu orosilo, utrla se je marsikatera

ŽIVLJENJE, BOJ IN DELO JOSIPA BROZA-TITA

Objavljeno besedilo je povzeto iz knjige «Tito - štirideset let na čelu ZKJ». Knjiga je izšla leta 1977 v Ljubljani (slovenska izdaja) v združeni založbi Narodne knjige iz Beograda, Partizanske knjige iz Ljubljane in Nove Makedonije iz Skopja. Založniški odbor so sestavljali ugledni predstavniki jugoslovanskih znanstvenih in raziskovalnih institucij, JLA, Zveze komunistov, Socialistične zveze, Zveze socialistične mladine in sindikatov, avtorji prispevkov pa so prav tako številni najvišji jugoslovanski politični, vojaški in družbeni voditelji.

Priobčene življenjske podatke je zbral in napisal dr. Pero Damjanović, direktor Instituta za sodobno zgodovino v Beogradu.

Josip Broz Tito je več kot šest let na čelu ZKJ. Knjiga je izšla leta 1977 v Ljubljani (slovenska izdaja) v združeni založbi Narodne knjige iz Beograda, Partizanske knjige iz Ljubljane in Nove Makedonije iz Skopja. Založniški odbor so sestavljali ugledni predstavniki jugoslovanskih znanstvenih in raziskovalnih institucij, JLA, Zveze komunistov, Socialistične zveze, Zveze socialistične mladine in sindikatov, avtorji prispevkov pa so prav tako številni najvišji jugoslovanski politični, vojaški in družbeni voditelji.

Kot eden najodličnejših dolgoletnih borcev za enotnost in nove oblike v Komunistični partiji Jugoslavije je prišel Tito na njegovo čelo sredi tridesetih let in njegova neprecenljiva zasluga je, da je postala partija resnična avangarda v revolucionarnem in antifasističnem boju, ki je pod njegovim genialnim vodstvom dosegla zmago socialistične revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije. Po zaslugi pretrga v jugoslovanskem komunističnem gibanju v letih pred drugo svetovno vojno, sprememb v oblikah in metodah njegovega delovanja, ki so jih soustvarjale posebnosti zgodovinskih pogojev, kot tudi po zaslugi velikega ugleda in vpliva, ki so si ga komunisti, kaljeni v stalnih razrednih spopadih in raznovrstnih bojih za družbeni napredek v času kapitalistične Jugoslavije, pridobili med ljudstvom je postala Komunistična partija Jugoslavije s Titom na čelu edina družbena sila, ki je bila sposobna povesti jugoslovanske narode v boj za nacionalno in socialno osvoboditev v tistem trenutku, ko so bili jugoslovanski narodi s fašistično okupacijo leta 1941 politično na rob nacionalne katastrofe.

Ko se je boril sredi Hitlerjeve evropske trdnjave, daleč od zavzetih bojišč in dolgo brez selerne njihove pomoči, je postal Tito znan kot organizator in legendarni vodja vse močnejše partizanske vojske in kot neomajni borec za ustanovitev nove Jugoslavije. Tedaj se je potrdilo, da je Tito ne le priznani voditelj komunistične partije in organizator osvobodilnega boja v

Jugoslaviji, ampak da je postal prav tako izreden vojskovodja, organizator in vrhovni poveljnik ljudske vojske, ki je nastajala na edinstven način, v vojni, brez slehernih sredstev in stalnih bojih z neprimerno močnejšim sovražnikom in se je ne le obranila, okrepila in kot neločljivi del uporniškega naroda osvobodila svojo zasluženo državo, ampak je postala tudi pomemben in priznani dejavnik v splošnih zaveznikih prizadevanjih s tem, da je prispevala svoj delež k splošni zmagi nad fašističnimi napadalci.

Po osvoboditvi države je postal Tito pobudnik in glavni usmerjevalec graditve socialistične družbe v določenih zgodovinskih pogojih in drugih posebnostih jugoslovanske večnacionalne države in družbene skupnosti. Tito je v samoupravljanju proizvajalcev in vseh delovnih ljudi in državljanov videl in videl najprimernejšo družbeno obliko in odločno vzmet za razvoj vseh nadaljnjih preobrazbenih družbenih procesov v smeri komunizma.

Na čelu partije in države in v boju za ohranitev neodvisnosti in za uveljavitev mednarodnega položaja socialistične Jugoslavije se je Tito leta 1948 brezkompromisno uprl Stalinovemu hegemonizmu in njegovim poskusom, da bi si podredil Jugoslavijo in ogrozil njen svobodni in samostojni socialistični razvoj. Z enako odločnostjo je odklanjal vsak pogovor reakcijskih zahodnih krogov, da bi z raznimi pritiski izsilili popuščanje in odvrgli Jugoslavijo od njene poti socialističnega razvoja.

Tito je nastopil tudi kot eden najvidnejših vodij velikega gibanja nerušenosti - te zgodovinske sile, ki se bori za nove in pravičnejše mednarodne odnose in ki vse bolj odločno vpliva na sodobno svetovno gibanje za mir in družbeni napredek.

v tehničnem oddelku artilerije, od tam pa je bil na lastno željo kmalu premeščen v Zagreb, najprej v 53., nato pa v 25. domobranski polk. Tu je končal tudi podčastniško šolo in postal vodnik. Živahno se je ukvarjal s športom in kot dober sabljač je sodeloval na tekmovanju za prvenstvo v avstro-ogrski vojski v Budimpešti maja leta 1914 in si priboril drugo mesto.

Na fronti

Začetek prve svetovne vojne je Broz dočkal v 25. pešpolku v Zagrebu, kjer je služil vojni rok. Ko je bila njegova enota avgusta 1914 premeščena v Srem,

Rojstna hiša Josipa Broza - Tita v Kumrovcu

na fronto proti Srbiji, so vodniki Josipa Broza zaradi antiliteraristične propagande jeseni 1914 aretirali in zaprli v Petrovaradinski trdnjavi, po enem tednu pa so ga izpustili. V začetku januarja 1915 so njegovo enoto poslali na rusko fronto v Galicijo, nato pa v Karpate.

Med rusko ofenzivo v Karpatih 12. aprila 1915 je bil ranjen in ujet. V bolnišnici v Uspenskem samostanu v mestu Svijažsk v kazanski guberniji je ležal bolan doli dni. Med zdravljenjem je bil dalj časa v kritičnem stanju, ker sta se ga lotila najprej pljučnica, nato pa še pegasti tifus.

Po okrevanju so ga poslali v mesto Altir ob reki Suri, Čuvska SSR, v taborišče za vojne ujetnike. Ker je s skupino drugih jugoslovanskih prostovoljcev, tako imenovanih disidentov, odklonil, da bi se pridružil srbskemu prostovoljnemu korpusu, v katerem so prevladovali velikorusski elementi, so ga poslali v taborišče Ardatov. Pošiljali so ga na delo v razne ruske kraje, najprej kot strojnika v mlino nekega kmeta v vasi Kolosejev blizu Ardatova, potem pa v Kungur na Uralu kot železniškega delavca. Tam je prišel v stik z ruskimi revolucionarji in po Poljaku inž. Katzu, ki je delal na železnici, tudi z boljševiki. Večkrat se je udeležil tudi njihovih sestankov, na katerih so brali revolucionarno literaturo, med drugim tudi Leninove Aprilske teze in drug dela.

Med oktrobrsko revolucijo

Kot starešina vojaških ujetnikov, ki je branil njihove interese pred nezakonitimi postopki organov carske oblasti, so začetku marca leta 1917 Broza zaprli in ga bical. Iz zaporov so ga rešili oboje roženi delavci, ki so po vesti o zmagi februarске revolucije v Petrogradu (zdaj Leningrad) vrli v zapor in rešili vse ujetnike. Broz se je spet vrnil v ujetniško taborišče. Maja 1917 so ga spet zaprli. V zaporu je bil dva tedna, potem pa so ga poslali v Jergač pri Permu, kjer je popravljal železniške proge. Od tam je ušel in je prišel ob koncu junija 1917 v Petrograd (Leningrad), da bi se zaposlil v Putilovskih zavodih in delal v svoji stroki. V tovarno ga je napotil že imenovani poljski inženir Katz, revo-

lucionar, s katerim je bil povezan v Kunguru in čigar sin, prav tako inženir, je delal v teh zavodih. Tega načrta ni izpeljal, ker so se začele julija istega leta (1917) velike demonstracije, v katerih je sam tudi sodeloval. Da bi se izognil aretaciji, je sklenil, da se bo vrnil v domovino, toda prišli so ga v Uleoborgu (zdaj Oulu) na Finskem in ga poslali v Petrograd, kjer je bil potem tri tedne zaprt v Petrovaradinski trdnjavi. Kot vojnega ujetnika so ga nato spet poslali v taborišče Kungur.

Vozil se je z vlakom «Maksim Gorki», ki je na vsaki postaji pobiral ujetnike. Na poti v taborišče se mu je spet posrečilo pobegniti in tako je prišel v Sibirijo v peš kot z vlakom. Na poti v Omsk, na postaji Atamanški Hutor je od oboje rožnih delavcev zvedel za zmago oktobrske revolucije. Ko je prišel v Omsk novembra 1917, so tam že imeli oblast sovjeti. V Omsku je Broz vstopil v internacionalni odred rdeče garde, ki so ga že sestavljali iz ujetnikov različnih narodnosti. Živahno se je ukvarjal s športom in kot dober sabljač je sodeloval na tekmovanju za prvenstvo v avstro-ogrski vojski v Budimpešti maja leta 1914 in si priboril drugo mesto.

Ko so se ne pričakovano uprle češkoslovaške enote in druge

Povratek v domovino iz SZ

II. Ko je prišel v Zagreb, je Broz nadaljeval aktivno delo v Zvezi kovinarskih delavcev. Vključil se je v predviloilno agitacijo za listo Komunistične partije Jugoslavije (KPJ), pri olitvah za ustanovjanje skupščino (28. novembra 1920), predaval o oktobrski revoluciji, deloval v klubu povratnikov iz Rusije in sodeloval pri organiziranju delavskih stavk.

Miroslav Krleža, ugledni jugoslovanski književnik, je spominjal se prvih srečanj z Josipom Brozom v Zagrebu jeseni 1920, pisal o tem Brozovem delovanju: «Proletarec, kovinarski delavec, ki se je po šestih letih vrnil iz Rusije, kamor ga je zaneslo tako kot toliko tisočev naših vojnih ujetnikov, je tedaj, ko je nastopil s sindikati... v svoji sivi astrahan-ski kučmi, na kateri se je v volnenih kodrih opazalo obledelo zvezde, mirno s superiorno stabilnostjo svojih pogledov že tedaj sugestivno zavladal svoji okolici. Tovariši so ga gledali kot potnika, ki je priploval z daljne obale leninskega kontinenta in na lastne oči videl vse tisto, o čemer so tedaj v sindikatih romantično sanjali». (Kumrovecki nočturno).

Med preganjanji in aretacijami komunistov po obznani (in kasneje tudi zakona o zaščiti države) je odšel Broz januarja 1921 z Veliko Trojstvo (bjelovarsko okrožje) in se zaposlil v mlino kot

zaposlil v Smederevski Palanki kot ključavničar - orodjar v tovarni za popravilo vagonov «Jasenica, A. D.» (zdaj tovarna vagonov in metalnih konstrukcij «Dragoslav Djordjević-Gosa»). Tu di tu je posvečal največ pozornosti partijskemu in sindikalnemu delu. Branil je položaj delavcev in je o tem pisal tudi članke v delavskem tisku. Marca 1927 je Josip Broz zaradi svojega revolucionarnega dela kot «nevaren komunist in agitator» spet izgubil delo.

Ko je odhajal iz Smederevske Palanke (spomladi 1927) kot predstavnika KPJ, je vse bolj spoznaval družbene in politične razmere v državi, težak položaj delavskega razreda, zlasti nujnost, da se delavci organizirajo in se v revolucionarnem boju oprejo na lastne sile.

Kot predstavnik delavcev in njihov dopisnik v partijskem in sindikalnem tisku je tedaj pisal: «Pri tem, tovariši, nič drugega ne pomagamo, kot ča se zanašamo sami nase. Nič ne skrbi za nas, vse socialne ustanove so samo na papirju. Tovariši, pridružiti se moramo borbeni sindikalni organizaciji, potem pa moramo začeti energični boj proti okrutnemu izkoriščanju nesentne buržoazije».

Po 20. marcu 1927 je Broz spet iskal zaposlitev v Beogradu. Zdj so mu desničarji iz sindikalnega vodstva v želji, da bi se ga znebili, predlagali, naj gre v Kumanovo in se zaposli kot strojnik v mlino nekega simpatizerja KPJ. Najprej je Broz sprejel ponudbo, na vilo u na poti v Makedonijo pa se je premislil in sklenil, da se vrne v Zagreb. Tu so ga kmalu izvolili za sekretarja oblastnega odbora Zveze kovinarskih delavcev Hrvaške, jeseni istega leta pa je postal tudi sekretar Zveze usnjarske - predelovalnih delavcev. Aprila 1927 je postal član, julija pa organizacijski sekretar mestnega komiteja KPJ Zagrebu, tedaj ene najbolj množičnih partijskih organizacij v državi. Sredi julija 1927 so ga zaprli zaradi prejšnjega revolucionarnega dela v Kraljevici, zaprli so ga v Bakru, od tam pa so ga na njegov protest po desetih dneh prepeljali v zapor okrožnega sodišča v Ogulinu. Ko je zahteval, naj mu čimprej sodijo, je v zaporu prvič izvedel gladovno stavko (pet dni). Kmalu so ga izpustili iz preiskovalnega zapora, da bi se branil na svobodi. Obsojen je bil na sedem mesecev zapor, vendar so mu nastop kazni odločili do končnega sklepa višjega sodišča, ki mu je zmanjšalo kazen na pet mesecev (sklep je prišel 10. novembra leta 1928, v času novega sodnega postopka proti Brozu).

Od jeseni 1927 je spet na partijskem in sindikalnem delu v Zagrebu. Tu je preživel več kot štiri leta in delal v lokalni organizaciji KPJ. Razvil je živahno politično dejavnost zlasti med kmeti v okoljskih vaseh. V začetku 1924 je postal član okrožnega komiteja KPJ za križevsko-bjelovarsko županijo. S svojo politično aktivnostjo je vzbudil pozornost policije, ki je vse bolj pazljivo opazovala, zlasti po njegovem ostrem govoru proti režimu na pogrebu tovariša Josipa Valente, člana okrožnega komiteja in udeleženca oktobrske revolucije. Tedaj so ga tudi zaprli. Po nasvetu zagrebških komunistov je zato sredi septembra leta 1925 odšel z družino v Kraljevico in se zaposlil v ladjedelnici. Nadaljeval je revolucionarno delo in se zavzemal za partijsko in sindikalno organiziranje delavcev. Broz je postal sekretar partijske organizacije v kraljeviški ladjedelnici, ki je štela petnajst članov, in sekretar sindikalne družnice. Kmalu je postal tudi član okrožnega komiteja KPJ. Leta 1926 je Broz kot partijski voditelj in izvoljen delavski zaupnik organiziral stavko ladjedelnikov delavcev. Stavka se je končala z uspehom, toda Broz, kot njen organizator, je bil odpuščen (v začetku oktobra leta 1926).

Da bi bil lažje dobi zaposlitev, je sprejel povabilo nekaterih funkcionarjev, naj pride v Beograd. Ko je čakal na zaposlitev, je Broz nekaj časa (novembra in decembra 1926) obiskoval sindikalno šolo, ki so jo tedaj ustanovili v Beogradu. Aktivno je politično delal tudi med članstvom Zveze delavcev kovinske industrije in o btrji Jugoslavije. Pogosto je zahajal v njihove prostore. Tu je razlagal svoje poglede tudi na nekatera vprašanja partijske politike, zlasti je govoril o potrebni enotnosti partije in revolucionarnega gibanja. Omenjeni sindikalni funkcionarji, ki so bili pravzaprav pristaši desnice v KPJ, so s tem, da so ga povabili v Beograd, želeli ločiti od Zagreba, kjer je bilo tedaj središče leveice. Ko pa so spoznali, da ni primeren zanje, so te struje ovirale, da bi se vključil v delo beografske partijske organizacije. V takih razmerah si je Broz sam našel začasno zaposlitev kot strojni mehanik, potem pa je sprejel predlog, da se zaposli v Smederevski Palanki in pomaga pri organiziranju tamkajšnjih delavcev. Tako se je Broz v začetku leta 1927

zaposlil v Smederevski Palanki kot ključavničar - orodjar v tovarni za popravilo vagonov «Jasenica, A. D.» (zdaj tovarna vagonov in metalnih konstrukcij «Dragoslav Djordjević-Gosa»). Tu di tu je posvečal največ pozornosti partijskemu in sindikalnemu delu. Branil je položaj delavcev in je o tem pisal tudi članke v delavskem tisku. Marca 1927 je Josip Broz zaradi svojega revolucionarnega dela kot «nevaren komunist in agitator» spet izgubil delo.

Ko je odhajal iz Smederevske Palanke (spomladi 1927) kot predstavnika KPJ, je vse bolj spoznaval družbene in politične razmere v državi, težak položaj delavskega razreda, zlasti nujnost, da se delavci organizirajo in se v revolucionarnem boju oprejo na lastne sile.

Kot predstavnik delavcev in njihov dopisnik v partijskem in sindikalnem tisku je tedaj pisal: «Pri tem, tovariši, nič drugega ne pomagamo, kot ča se zanašamo sami nase. Nič ne skrbi za nas, vse socialne ustanove so samo na papirju. Tovariši, pridružiti se moramo borbeni sindikalni organizaciji, potem pa moramo začeti energični boj proti okrutnemu izkoriščanju nesentne buržoazije».

Po 20. marcu 1927 je Broz spet iskal zaposlitev v Beogradu. Zdj so mu desničarji iz sindikalnega vodstva v želji, da bi se ga znebili, predlagali, naj gre v Kumanovo in se zaposli kot strojnik v mlino nekega simpatizerja KPJ. Najprej je Broz sprejel ponudbo, na vilo u na poti v Makedonijo pa se je premislil in sklenil, da se vrne v Zagreb. Tu so ga kmalu izvolili za sekretarja oblastnega odbora Zveze kovinarskih delavcev Hrvaške, jeseni istega leta pa je postal tudi sekretar Zveze usnjarske - predelovalnih delavcev. Aprila 1927 je postal član, julija pa organizacijski sekretar mestnega komiteja KPJ Zagrebu, tedaj ene najbolj množičnih partijskih organizacij v državi. Sredi julija 1927 so ga zaprli zaradi prejšnjega revolucionarnega dela v Kraljevici, zaprli so ga v Bakru, od tam pa so ga na njegov protest po desetih dneh prepeljali v zapor okrožnega sodišča v Ogulinu. Ko je zahteval, naj mu čimprej sodijo, je v zaporu prvič izvedel gladovno stavko (pet dni). Kmalu so ga izpustili iz preiskovalnega zapora, da bi se branil na svobodi. Obsojen je bil na sedem mesecev zapor, vendar so mu nastop kazni odločili do končnega sklepa višjega sodišča, ki mu je zmanjšalo kazen na pet mesecev (sklep je prišel 10. novembra leta 1928, v času novega sodnega postopka proti Brozu).

Od jeseni 1927 je spet na partijskem in sindikalnem delu v Zagrebu. Tu je preživel več kot štiri leta in delal v lokalni organizaciji KPJ. Razvil je živahno politično dejavnost zlasti med kmeti v okoljskih vaseh. V začetku 1924 je postal član okrožnega komiteja KPJ za križevsko-bjelovarsko županijo. S svojo politično aktivnostjo je vzbudil pozornost policije, ki je vse bolj pazljivo opazovala, zlasti po njegovem ostrem govoru proti režimu na pogrebu tovariša Josipa Valente, člana okrožnega komiteja in udeleženca oktobrske revolucije. Tedaj so ga tudi zaprli. Po nasvetu zagrebških komunistov je zato sredi septembra leta 1925 odšel z družino v Kraljevico in se zaposlil v ladjedelnici. Nadaljeval je revolucionarno delo in se zavzemal za partijsko in sindikalno organiziranje delavcev. Broz je postal sekretar partijske organizacije v kraljeviški ladjedelnici, ki je štela petnajst članov, in sekretar sindikalne družnice. Kmalu je postal tudi član okrožnega komiteja KPJ. Leta 1926 je Broz kot partijski voditelj in izvoljen delavski zaupnik organiziral stavko ladjedelnikov delavcev. Stavka se je končala z uspehom, toda Broz, kot njen organizator, je bil odpuščen (v začetku oktobra leta 1926).

Da bi bil lažje dobi zaposlitev, je sprejel povabilo nekaterih funkcionarjev, naj pride v Beograd. Ko je čakal na zaposlitev, je Broz nekaj časa (novembra in decembra 1926) obiskoval sindikalno šolo, ki so jo tedaj ustanovili v Beogradu. Aktivno je politično delal tudi med članstvom Zveze delavcev kovinske industrije in o btrji Jugoslavije. Pogosto je zahajal v njihove prostore. Tu je razlagal svoje poglede tudi na nekatera vprašanja partijske politike, zlasti je govoril o potrebni enotnosti partije in revolucionarnega gibanja. Omenjeni sindikalni funkcionarji, ki so bili pravzaprav pristaši desnice v KPJ, so s tem, da so ga povabili v Beograd, želeli ločiti od Zagreba, kjer je bilo tedaj središče leveice. Ko pa so spoznali, da ni primeren zanje, so te struje ovirale, da bi se vključil v delo beografske partijske organizacije. V takih razmerah si je Broz sam našel začasno zaposlitev kot strojni mehanik, potem pa je sprejel predlog, da se zaposli v Smederevski Palanki in pomaga pri organiziranju tamkajšnjih delavcev. Tako se je Broz v začetku leta 1927

Kot revolucionar je Josip Broz pogosto potoval ilegalno, s ponarejenim potnim listom: faksimile potnega lista na ime švedskega državljanca Johna Aleksandra Karlssona.

dve leti. Bil je tudi član političnega predstavništva KPJ v kominterni. Sodeloval je na VII. kongresu kominterne kot sekretar delegacije KPJ (julij - avgust 1935). Predaval je na mednarodni leninski šoli in na jugoslovanskem delniški komunistični univerzi nacionalnih zahodnih manjšin, kot član predstavništva KPJ pri kominterni pa je opravljal še mnoge druge partijske naloge. Bivanje v Moskvi je izkoristil tudi za svojo marksistično, vojno in splošno izobraževanje.

Na vodstvu KPJ

Ko so imeli na pobudo kominterne avgusta leta 1936 v Moskvi posvet vodilnega aktivja KPJ, na katerem so kritizirali dotedanje vodstvo in sklenili, da odide KPJ razen enega člana, v domovino, je tedaj prejel Broz posebno pooblastilo in nalogo, da takoj odide v domovino, da vodi in je odgovoren za delo partije v državi in da uredi tudi pogoje za ustanovitev partijskega vodstva, se-

o zadržanju kovinarskega delavca, komunisti Broza pred sodiščem in o njegovi izjavi, da «ne priznava buržoaznega sodišča», da je zanj «spristojno samo partijsko sodišče», da prizna, da je «član ilegalne komunistične partije», da je «deloval za širjenje komunističnih idej in propagiral komunizem», s kom pa je delal in kako, tega ne bo povedal. «Za svoje ideale je pripravljen žrtvovati tudi življenje».

Leta jetniškega življenja v Lepoglavi (do maja leta 1931) in v Mariboru (do novembra leta 1935) Josipa Broza niso ločila od partijske in revolucionarne dela. Na robiji je spoznal številne komuniste iz vseh jugoslovanskih krajev. Z njimi se je pridno izobraževal v marksizmu in se odločno boril za to, da bi se izboljšali pogoji robijaškega življenja. Odklonil je pogojni odpust, ker se ni hotel odreči «polemičnemu prepričanju». Zato so zadrževali, da je Josip Broz, jetnik št. 483, «nepoboljšljiv komunist», njegov primer pa je postal simbol za druge, zato so jetniške oblasti preprosto zapisovale tudi za druge komuniste, da so takšni kot Broz.

Kot eden od organizatorjev partijskega dela med komunisti na robiji je postal Broz spomladi leta 1930, po njihovem boju za to, da bi jih imeli zbrane na enem mestu v lepoglavski kaznilnici, sekretar krajevne (v resnici kaznilniškega) komiteja. To jim je omogočilo organizirano delovanje, zlasti pa uspešne študijsko delo. Po protestni stavki zaradi surovega ravnanja jetniške uprave z njihovim bolnim tovarišem (aprila 1931), so Broza s skupino jetnikov komunistov (sredi maja istega leta) prenesli v mariborsko kaznilnico, kjer je nadaljeval boj, da bi bilo mogoče marksistično izobraževanje. Tedaj so ustanovili tudi komunistično univerzo, ki so jo imenovali «Juro Djakovič» (po ubitem organizacijskem sekretarju CK KPJ). Ko so organizirali sistematično učenje štiriinajst in petinajst ur dnevno, so imeli program, ki je zajemal politično ekonomijo in druge marksistične predmete. «Tam smo tudi prevajali», je večkrat ponovil Broz, «vsako, ki je znal nemško, je dobil nekaj deset listov za prevajanje, kajti imeli smo po en izvod določene knjige, recimo Hilferdinga, Franza Mehringera itd. Tam sem mnogo prevajal iz nemščine pa tudi drugi, ki so obvladali ta jezik. Vse to je vključevalo, da tako imenujem, v neko samozoizobraževanje» (iz izjave na RTV Beograd maja 1972). To intenzivno večletno marksistično izobraževanje je nedvomno mnogo prispevalo k temu, da se je Broz izoblikoval v vidnega marksista in profesionalnega revolucionarja.

Po petih letih zaporov v Lepoglavi in v Mariboru je preživel Broz še skoraj štiri mesece (iz prejšnje obdobje) v zaporu v Ogulinu in je prišel na svobodo se le 12. marca leta 1934.

Član centralnega komiteja KPJ na Dunaju

III. Po prihodu iz zapora so mu oblasti določile rodni Kumrovec kot kraj prisilnega bivališča, a se je kmalu rešil policijskega nadzorstva. Nastanil se je v Samoboru, od koder je pogosto hodil na ilegalno delo v Zagreb. Medtem ko je čakal na sklep CK KPJ, da naj zapusti državo, je Broz utrjeval mestni in ustanovljaj pokrajinski komite v ta pa je vključil nekaj komunistov, ki jih je poznal od prejšnjega dela in z robije. Ob koncu junija 1934 je odšel na Dunaj, v tedanji sedež centralnega komiteja KPJ, ki ga je medtem na svoji seji 2. julija istega leta kooptiral za člana politbiroja. Broz, ki je prav tedaj privzel psevdonim Tito, psevdonim, ki je postal odtlej tudi sestavni del njegovega imena, je odšel v CK KPJ tudi kot opolnomočenec zagrebške in pokrajinske partijske organizacije za Hrvaško z nalogo, da naveže tesnejše odnose z najvišjim partijskim vodstvom, ker se je do CK KPJ zaradi pogostih aretacij komunistov v državi pojavilo določeno nezupanje, CK pa so tudi očitali «da prevlečehematično ravna v svojih resolucijah in direktivah, ker da ne pozna dobro razmer v državi». Po enomesečnem bivanju na Dunaju se je Broz vrnil v domovino, da bi organiziral pokrajinske konference KPJ v Hrvatski in Sloveniji. Tiste jeseni je potem še dvakrat prišel z Dunaja (sedeža CK KPJ) v domovino in neposredno pripravil IV. državno konferenco KPJ, na kateri je bil izvoljen v centralni komite, potem pa se v politbiro.

Da bi bil lažje dobi zaposlitev, je sprejel povabilo nekaterih funkcionarjev, naj pride v Beograd. Ko je čakal na zaposlitev, je Broz nekaj časa (novembra in decembra 1926) obiskoval sindikalno šolo, ki so jo tedaj ustanovili v Beogradu. Aktivno je politično delal tudi med članstvom Zveze delavcev kovinske industrije in o btrji Jugoslavije. Pogosto je zahajal v njihove prostore. Tu je razlagal svoje poglede tudi na nekatera vprašanja partijske politike, zlasti je govoril o potrebni enotnosti partije in revolucionarnega gibanja. Omenjeni sindikalni funkcionarji, ki so bili pravzaprav pristaši desnice v KPJ, so s tem, da so ga povabili v Beograd, želeli ločiti od Zagreba, kjer je bilo tedaj središče leveice. Ko pa so spoznali, da ni primeren zanje, so te struje ovirale, da bi se vključil v delo beografske partijske organizacije. V takih razmerah si je Broz sam našel začasno zaposlitev kot strojni mehanik, potem pa je sprejel predlog, da se zaposli v Smederevski Palanki in pomaga pri organiziranju tamkajšnjih delavcev. Tako se je Broz v začetku leta 1927

V Moskvo

Po sklepu centralnega komiteja je Broz sredi februarja leta 1935 odšel v Moskvo, na sedež kominterne, na delo v balkanskem sekretariatu. Tam je ostal skoraj

(Nadaljevanje na 4. strani)

Rojstvo v družini revnega kmeta

I. Josip Broz Tito se je rodil 7. maja 1892 v vasi Kumrovec (Hrvaško Zagorje) kot sedmi od 15 otrok revnega kmeta Franje Broza (1856-1936) in gosposdine Marije (rojene Javoršek, 1868-1918). Ker pa je v nekaterih poznejših letih v drugih listinah dan in mesec njegovega rojstva različen in ker so pred in med narodnoosvobodilnim bojem začeli nekateri Titovi sorodniki proslavljati 25. maj kot njegov rojstni dan (tega dne pa so tudi Nemci leta 1944 izvedli znani desant na Drvar) so po osvoboditvi države začeli praznovati 25. maj kot Titov rojstni dan in hkrati kot Dan mladosti.

Po končani osnovni šoli, ki jo je obiskoval v Kumrovcu (od 1900 do 1905) in dveh razredov nadaljevalne šole, tako imenovane ponavljalne šole (od 1905 do 1907), ga je oče dal učiti za nakladarja v neki pivnici v Sisku. Broz pa je kmalu zapustil delo v pivnici, kjer je, opravljajoč vsa dela, delal po 16 in več ur dnevno. Odšel se je učiti ključavničarske obrti v delavnico «Šešek in Karas» v Sisku, kjer je obiskoval tudi vajeniško šolo.

V tujino za delom

Ob razmerah, v katerih je živel in pod vplivom starejših, socialistično usmerjenih delavcev, je Broz tu spoznal tudi prve pojme o razrednem boju in delavskem gibanju in se začel vključevati v delavske akcije. Po končani učni dobi in vajeniški šoli je (jeseni 1910) odšel v Zagreb in se zaposlil v ključavničarski delavnici Izidorja Haramine. Tu se je oktobra leta 1910 vpisal v

ŽIVLJENJE, BOJ IN DELO JOSIPA BROZA-TITA

(Nadaljevanje s 3. strani)

in S. Žujovića) prišel iz domovine v Pariz in prevzel dejansko vodstvo KPJ. Ko so nekaj kasneje z odlokom kominterne odstranili tudi druge člane politbiroja, je Broz dejansko ostal edini od ožjega vodstva KPJ, izvoljenega na IV. konferenci KPJ.

Boj proti frakcionizmu

Tedaj je prišlo do ene najtežjih kriz KPJ: v kominterni so razmislili o tem, da bi jo razpustili, z aretacijo vodilnih kadrov v Moskvi pa so se okoriščali frakcijski elementi in skušali prevzeti vodstvo. Kominterne je skoraj povsem pretrgala zveza s KPJ. Medtem je Broz uspel, da je ohranil kontinuiteto partijskega vodstva in enotnost partije. Ko se je naslanjal na partijske kadre doma in se boril za ohranitev enotnosti partije in gibanja, je spodbujal aktivnosti KPJ zlasti v boju proti režimski profašistični politiki, enotnost sindikalnega gibanja in utrjevanje vrst mladega rodu. Dokončno je opustil navado, da bi vodil partijo

iz tujine in v začetku maja 1938 je v okviru ilegalnosti ustanovil začasno vodstvo KPJ iz kadrov v domovini, potem pa se mu je nekaj mesecev kasneje, ko so ga poklicali v kominterni, posrečilo, da je odvrnil nevarnost razpustitve partije. V tem je našel močnejšo podporo Gregorija Dimitrova, generalnega sekretarja komunistične internacionale in Wilhelma Piecka, člana najvišjega vodstva kominterne. Tedaj je bilo, zlasti na seji političnega sekretariata izvršnega komiteja kominterne 5. januarja 1939, odobreno 'lelo' začasnega vodstva KPJ z Josipom Brozom Titom ('Valterjem') kot generalnim sekretarjem CK KPJ.

Generalni sekretar KPJ

Medtem so se spet trudili, da bi odpravili nezaupanje vodstva kominterne do KPJ. Po skoraj polletnem delu v domovini, ob prizadevanju opravljanju novih nalog, predvsem na utrjevanju in ko je uspešno organiziral posvetovanje vodilnega aktivja KPJ (9. in 10. junija 1939 v Sloveniji) se je Tito

na poziv kominterne ob koncu avgusta leta 1939 čez Francijo znova napotil v Moskvo. Tam je ostal do konca novembra istega leta. Med drugim je v Moskvi analiziral politično situacijo in obdelal osnovne naloge KPJ v novih pogojih, ki so nastali s sklenitvijo pakta o nenapadanju med sovjetsko in nemško vlado in po izbruhu druge svetovne vojne. V domovino se je vrnil v začetku marca 1940 čez Turčijo, potem ko se je zadržal tri mesece v Carigradu zaradi slabo ponarejenega potnega lista.

Dejavnost tega centralnega komiteja je bila potrjena tudi na V. državni konferenci KPJ, ki je bila od 19. do 23. oktobra leta 1940 v Zagrebu v strogi ilegalnosti. Sodelovalo je 105 delegatov, ki so jih izvolile partijske organizacije po seji državi. Dotedanji člani centralnega komiteja so bili izvoljeni v politbiro, Josip Broz pa je bil posebej izvoljen za generalnega sekretarja KPJ. V konferenci, ki je bila izraz utrditve partije in krepitve njenega vpliva, je sprejela sklepe, ki so postali zgodovinskega pomena v prihodnjem boju jugoslovanskih komunistov za zmago revolucije.

ti novo ljudsko oblast. To bo glavna posebnost vstaje, na katero se mora KPJ aktivno pripraviti, da bi se v njej zbrali vsi, ki so se pripravili boriti proti fašizmu. Ne da bi se spuščali v prenegle-

ne akcije, morajo komunisti organizirati razne vrste odpora prebivalstva proti fašističnim okupatorjem in njihovim sodelavcem in sodelovati v tem odporu. Tito je opozarjal na nacionalna nasprotja

in različnosti pogojev v posameznih jugoslovanskih deželah in krajih, kar morajo komunisti upoštevati, da bi lažje premagali razne težave in kar najuspešneje izvedli pripravo na vstajo.

oblasti.

Ko je sestavljal osnutke razvoja jugoslovanske revolucije med samo okupacijo, je Tito menil, da je nakazovanje perspektive demokracije preobrazbe prvi pogoj za razvoj vsenarodnega osvobodilnega boja, mobilizacije najširših slojev in vseh jugoslovanskih narodov ter ustvarjanje najširše enotnosti v osvobodilnem boju. Od nosilcev boja proti okupatorju je bil obenem tudi izhodišče spopada med silami stare ureditve in osvobodilnega gibanja. V strahu za svoje ozke razredne interese so bile stare ureditve že od vsega začetka proti oboženi boju, ko pa se je ta vse bolj razplamteval, so vse bolj sodelovale z okupatorjem in si z vsemi silami prizadevale, da bi zlomile

narodnoosvobodilno gibanje. Ta sila je vodila in podpirala jugoslovanska begunska vlada, ki je že v začetku izjavila, da je proti osvobodilnemu gibanju. V glavnem so se vlade sil antifašističevske koalicije pod njenim vplivom proti koncu 1941, opredelile za enotnost vseh protiokupatorskih sil pod vodstvom eksponentov begunske vlade. Tedaj je pri CK KPJ postalo vodilo političnega, ki je predlagalo koncept o dveh etapah boja. Izrazila je dvom o pravilnosti politike KPJ, poudarjajoč, da je njena dolžnost, da se bori za najširšo nacionalno enotnost, ne pa da načena probleme družbenopolitične preobrazbe, kar je, po mnenju kominterne, oziroma Stalina, stvar 'druge etape', do katere naj ne prišlo po zmagi nad silami osl-

Priprave za oborožen boj proti okupatorjem Jugoslavije

V.

Tito je takoj zatem prenesel sedež CK KPJ iz Zagreba v Beograd, kjer so bile tedaj boljše možnosti za priprave na oborožen boj. Vodil je sejo CK KPJ 22. junija 1941, na kateri so pregledali položaj, ki je nastal z napadom Nemčije na Sovjetsko zvezo. S sejo so naslovili razglas jugoslovanskim narodom, v katerem so pozvali na oborožen boj. Tito so imenovali za poveljnika glavnega štaba narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije, ki je bil ustanovljen 27. junija 1941. V tej vlogi je Tito izdelal strateški koncept za začetek in razvijanje oboroženega boja. Po tem konceptu naj bi se vse sile jugoslovanskega komunističnega gibanja angažirale v ustanavljanju partizanskih odredov in razvijanju oboroženega boja z namenom, da začne splošno ljudsko vstajo in njen razvoj v vsej Jugoslaviji za ureditve enotnega revolucionarnega boja. Temeljne sklepe za začetek oboroženega boja je Tito predlagal na seji politbiroja CK KPJ 4. junija, kar je bilo izraženo tudi v novem razglasu CK KPJ narodom Jugoslavije, objavljenem 12. julija 1941.

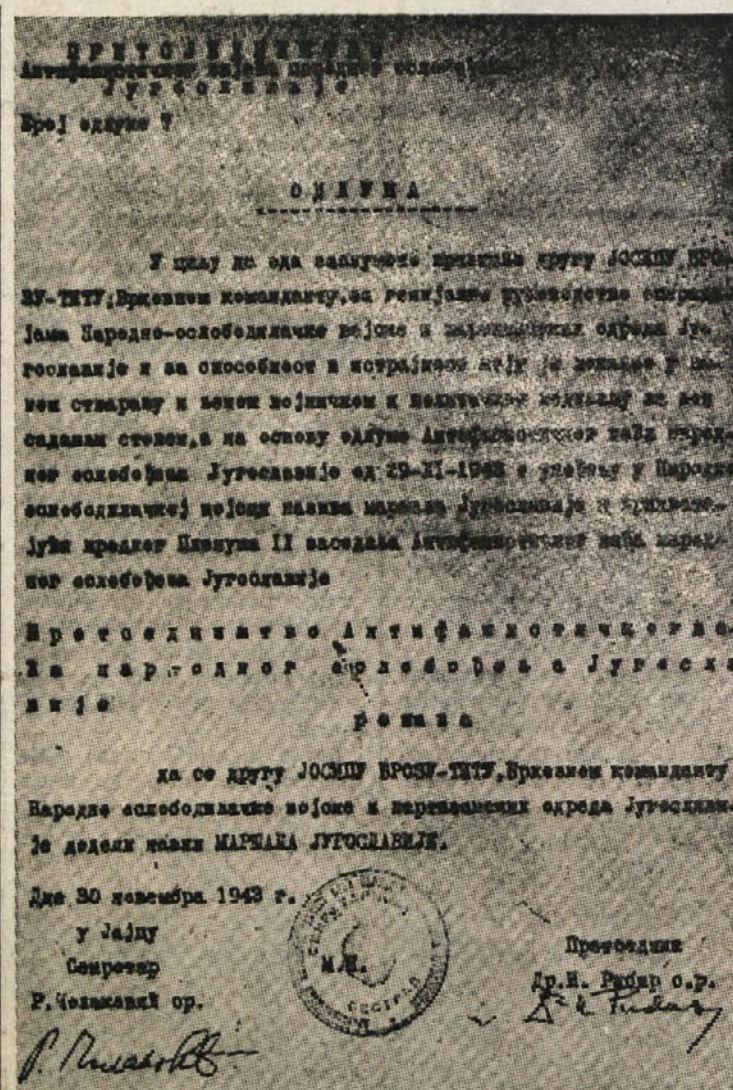
Težične Titove aktivnosti je v tem obdobju usmerjeno predvsem v ustanavljanje partizanskih odredov, razvijanje oboroženega boja in ustanavljanje najširše osvobodilne fronte. Bil je neposredni pobudnik načrta za osvoboditev večjega ozemlja v vzhodni Srbiji, kjer je že jeseni 1941 nastala slavna 'črniška republika', ki je postala tedaj najpomembnejše središče narodnoosvobodilnega gibanja in v kateri so postavili prve temelje nove Jugoslavije.

Razen mobilizacije vseh sil KPJ in SKOJ si je Tito v Beogradu prizadeval, da bi z vodji nekaterih mešanih političnih strank dosegel sporazum za skupen boj, s katerim bi dosegli večjo in širšo politično osnovo narodnoosvobodilnega gibanja za kar najbolj uspešen skupni boj proti okupatorju. V tistih dneh je tudi začel urejati prvo glasilo glavnega poveljstva narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije (NOPOJ) 'Bilten'. Prve številke so izhajale v Beogradu.

Tito odšel na osvobodeno ozemlje

Sredi septembra 1941 je odšel Tito iz Beograda na osvobodeno ozemlje v okolici Valjeva. Pod njegovim vodstvom je bil 26. septembra 1941 v Stolicah pri Krupnju vojno - politični posvet s predstavniki nacionalnih in pokrajinskih štabov partizanskih odredov. Sprejeli so pomembne sklepe o oblikovanju vojne organizacije vstaje, o ustanavljanju čet in bataljonov, o organizaciji poveljstev, štabov in vojnega zaledja, o vođenju večjih usklajenih operacij in širjenju osvobodilnih ozemelj, o organiziranju glavnega štaba partizanskih odredov Jugoslavije v vrhovni štab nacionalnih, oziroma pokrajinskih vojaških vodstev v glavnem štabu. To so bili prvi pomembni ukrepi v razvoju vstaje v obliki partizanskega boja, ukrepi take vojaške organizacije in načina vođenja vojne, ki bo zagotovila razplamtevanje vseljanske vojne za osvoboditev in družbeno - politično preobrazbo Jugoslavije.

V oktobru in novembru 1941 je bil Tito s CK KPJ in vrhovnim štabom NOPOJ v Užicu. V tem času je razvijal pomembno dejavnost zlasti v utrjevanju partizanskih sil, organiziranju osvobodilnih ozemelj in ustanavljanju narodnoosvobodilnih odborov kot organov ljudske oblasti. Obenem si je zelo prizadeval, da bi zavrli razbičajsko del velikosrbskih sil, ki so se zbirale okrog četniškega vodstva Draže Mihailovića. S tem namenom se je z njim dvakrat osebno pogajal. Neposredno je usmerjal delovanje partizanskih sil med veliko nemško ofenzivo v Srbiji, v končni fazi ofenzive pa je ukazal umik partizanskih odredov v Sandžak, kjer je skupno s partizanskimi silami iz Sandžaka, Črne gore, Hercegovine in vzhodne Bosne prešel v partizansko ofenzivo in osvobodil novo prostrano ozemlje s središčem v Foči, kjer je bil vse do junija 1942 sedež CK KPJ in vrhovnega štaba. V tem času je bil Tito navdihovalec usmeritve politike in strategije narodnoosvobodilnega gibanja (NOG). Ko so četniki Draže Mihailovića napadali partizane z na-

Odlok AVNOJ o dodelitvi naziva maršala Jugoslavije Josipu Brozu Titu

menom, da bi razbili enotnost ljudstva in osvobodilnem boju in da bi ta boj spremenili v hratomorn in državljansko vojno, se je Tito odločil zavzemati za uveljavljanje platforme narodnoosvobodilnega boja, poudarjajoč se vedno, da je okupator glavni sovražnik in da se razne frakcije 'domače buržoazije' z jugoslovansko begunsko vlado vred okupatorjeve pomočniki in da predstavljajo reakcionarne sile. Tako je Tito kristalno jasno razvil koncept narodnoosvobodilnega boja kot boja za nacionalno osvoboditev in korenito revolucionarno preobrazbo. S sklepom o ustanovitvi prve proletarske brigade (21. decembra 1941) in drugih gibanjskih vojaških enot in s sprejetjem statuta proletarskih in udarnih brigad pa je neposredno spodbudil proces preraščanja vstajniških partizanskih odredov v osvobodilno in revolucionarno armado in s tem v praksi uresničil koncept razvijanja vstaje v vseljusko vojno do končne zmage.

Ustanovitev prvih divizij in sklicanje zbora AVNOJ

Leta 1942 med veliko spomladansko okupatorsko - kvislinško ofenzivo na osvobodeno ozemlje v Foči je Tito ukazal pohod skupine proletarskih brigad v zahodno Bosno. Ta pohod se je od konca junija 1942 razvil v polnoletno ofenzivo in je bil po svojem izidu ena najpomembnejših prelomnic v razvoju NOG in revolucije v Jugoslaviji. Tedaj je bilo ustanovljeno veliko osvobodeno ozemlje s središčem v Bihacu. Zmaga, ki je bila izbojevana v tej ofenzivi, in razvoj NOG v vsej državi, sta omogočala tudi sprejem prelomnih sklepov o ustanovitvi prvih divizij in korpusov narodnoosvobodilne voje (NOV) in o sklicu zborovanja Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije (AVNOJ). Skupščina je sprejela Titovo obrazloženo načrtovanje političnega telesa NOG, ki se je istočasno razvilo kot borbena organizacija in jamstvo, da si jugoslovanski narodi in narodnosti priborijo osvobodilne cilje, obenem pa tudi kot organ nove, resnične ljudske, se pravi revolucionarne oblasti, ki je nastajala med bojem proti fašističnim okupatorjem in njihovim pomagačem.

V prvi polovici 1943 je Tito neposredno vodil operacije glavnih sil v NOV v razbijanju tako imenovane četne in pete okupatorsko-kvislinške ofenzive. V najuglednejših pogojih je skupina divizij NOV pod njegovim poveljstvom vodila dve najbolj dramatični bitki narodnoosvobodilne vojne - bitko na Neretvi na začetku 1943 z njeno humanom nalogo - zaščiti Jasoce ranjenecov - in bitko na Sutjesci spomladi 1943, ki je bila nadvladski boj za obstoj glavnine osvobodilnih sil, ki jih je nameraval številčno in tehnično večkratno močnejši sovražnik uničiti v več zaporednih obkolitvah. Izid teh bitk je bil odločilnega pomena za nadaljnji razvoj vojne in mednarodnega uveljavljanja NOB. Ko je predvideval skorajšnjo kapitulacijo Italije, je Tito z razporedom in angažiranjem sil NOV v velikih uspehoma razoroževal italijanske in okupacijske armade in osvobodil največji del jugoslovanskega ozemlja, ki je bil pod italijansko o-

kupacijo.

Kot tvorec in organizator osvobodilne armade v zelo specifičnih in izredno hudih in zamotanih pogojih je Tito kot vrhovni poveljnik neposredno vodil bojne operacije - tam, kjer je bilo v danem trenutku težično boja na jugoslovanskem bojišču. Zato je z njegovim imenom povezano oblikovanje in marsičem posebne vojne veščine v narodnoosvobodilni vojni, značilne po ofenzivnih napadih osredotočenih formacij, s katerimi so dosegali zmage v zelo neugodnem razmerju sil. 'Na uporabo takih vojni strateških načel so se operacije številnih in operativno nepovezanih partizanskih enot, ki so bile značilne za začetno obdobje vojne, zlivale v vse obsežnejše ofenzivne podvige v izbranih smereh. Po zaslugi takega vojskovanja so enote narodnoosvobodilne voje stalno nadzorovale znatne dele jugoslovanskega ozemlja, na katerih je nastajala in se razvijala ljudska oblast in na katerih so bili postavljeni temelji nove Jugoslavije. Ofenzivna doktrina narodnoosvobodilne voje je nudila tudi možnosti za najboljše rešitve ob velikih okupatorskih ofenzivah na posamezna žarišča osvobodilnega gibanja. Najpomembnejši obrazec za takšne rešitve je izobilkoval Tito v že omenjenih velikih bitkah na Neretvi in Sutjesci.

Kot priznanje za vlogo, ki jo je imel Tito pri ustanavljanju NOV in POJ ter v vođenju bojnih operacij je Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije na svojem II. zasedanju 29. novembra v Jajcu sklenil, da Josipu Brozu Titu podeli naziv maršala Jugoslavije.

Kot generalni sekretar KPJ je bil Tito inspirator uresničenja družbenopolitičnih ciljev osvobodilnega boja. Do ustanovitve Antifašističnega sveta 'narodne osvoboditve Jugoslavije' novembra leta 1942 je vrhovni štab opravljal tudi funkcije najvišjega političnega organa narodnoosvobodilnega gibanja. Sprejemal je sklepe in sestavljal navodila o organiziranju življenja na osvobodjenih ozemljih in o ustanavljanju in delu narodnoosvobodilnih odborov kot organov nove

Zgodovinski sklepi drugega zasedanja AVNOJ

Kot generalni sekretar KPJ in poveljnik vrhovnega štaba NOV je Tito odločno odklonil te zahteve in odlike, izhajajoč iz dejstva, da jugoslovanski narodi ni mogoče razgibati in zediniti v osvobodilnem boju pod zastavo starega, zatiralskega reda in da je lahko moč, ki bi razgibala sile osvobodilnega boja, le jamstvo, da vsebuje ta boj reševanje vseh tistih velikih nacionalnih in socialnih problemov, ki so pretresli jugoslovansko družbo v obdobju med dvema svetovnjima vojnoma.

Ze leta 1942 so se vse sile starega reda združile z okupatorjem v boju proti osvobodilnemu gibanju. Očitno je bilo, da je obracun s temi silami del boja za osvoboditev in revolucionarno družbeno preobrazbo. Ena od osnovnih postavk politike vodstva NOB je bilo spoznanje, da se jugoslovanski narodi in narodnosti ne bodo pridružili osvobodilnemu boju pod zastavo stare ureditve. Gonila sila boja proti okupatorju je bila lahko samo jasno izražena perspektiva družbenih sprememb in uresničevanje njenih predpostavk že v sami praksi osvobodilnega boja. 'Naš narodnoosvobodilni boj ne bi bil tako zgazren in tako uspešen, če jugoslovanski narodi ne bi videli v njem, razen zmag nad fašizmom tudi zmag nad tistimi, ki so jih tlačili in jih hočejo tlačiti še naprej.' ('Proleter', december 1942). V tem duhu je nastopil Tito 26. - 27. novembra leta 1942 na ustanovni skupščini AVNOJ, kjer so bili zbrani predstavniki vseh jugoslovanskih narodov, da bi postavili družbenopolitične temelje nove Jugoslavije, ki se je rojevala iz osvobodilnega boja 'in narodne revolucije.

V naslednji fazi boja je bil ta obracun z nosilci starega režima že končan. V svojem referatu na II. zasedanju AVNOJ 29. novembra leta 1943 je Tito obrazložil značaj revolucionarnih sprememb, ki so se zgodile v dotedanem razvoju osvobodilne voje, predlagal je, naj se AVNOJ konstituirata v vrhovno zakonodajno telo in objavi naj se izvolijo vlade nove Jugoslavije. Ko so sprejeli Titove analize razvoja NOB in oceno, da so dozoreli pogoji za uzakonitev temeljnega zmag revolucije, je AVNOJ sprejel državnotvorne sklepe o ustanovitvi Demokracije federativne Jugoslavije na temelju polne enakopravnosti vseh njenih narodov in narodnosti, med njimi tudi sklep o izvolitvi vlade nove Jugoslavije - Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije (NKOJ). Nje

gov prvi predsednik je bil Josip Broz Tito.

Zgodovinski sklepi drugega zasedanja AVNOJ, odločni izraz volje vseh jugoslovanskih narodov, da bodo neodvisni in suvereni, so bili osnova boja za mednarodno priznanje nove Jugoslavije in osnova njenega odpora proti raznim pritiskom z Zahoda in s Stalinove strani.

Ko je v svet prodrla resnica o junakiškem boju jugoslovanskih narodov in njihovih zmag, je osebnost Josipa Broza Tita - vojskovodje NOV in prvega državnika nove Jugoslavije - izzvala obdivovanje in priznanje po vsem svetu. Ob istem času sta Hitler in njegovo vrhovno poveljstvo po številnih neuspešnih poskusih - obljubljenih nagrad in tiralc za Titovo operacijo, da zlomijo 'Titovo državo', organizirala zračno desantno operacijo na sedež vrhovnega štaba v Drvarju 25. maja 1944, da bi uničili Tita in s tem NOB. Tudi ta poskus se je izlovolil. Tito je prenestil sedež vrhovnega štaba in NKOJ na v tok Vis.

Tito prenesel težišče operacij NOV v Srbijo

Leta 1944 je prenesel Tito težišče operacij NOV v Srbijo, da bi jo dokončno osvobodil. Septembra 1944 je v Moskvi dosegel soglasje s vrhovnim poveljstvom rdeče armade o skupnih operacijah za osvoboditev dela Srbije z Beogradom. V istem času je usmeril operacije sil NOV na osvoboditev Mekeonije, Črne gore in Dalmacije. Takoj po osvoboditvi Beograda 20. oktobra 1944 se je sedež NO NKOJ in vrhovnega štaba preselil v glavno mesto. Ob koncu leta 1944 je dal Tito navodilo za reorganizacijo NOV, prvega januarja 1945 pa je izdal uredba o ustanovitvi armade, oziroma jugoslovanske armade (JA). Po usklajitvi strateških ciljev zaključnih operacij z zavestnimi poveljniki v Italiji (štab skupne angloameriške komande na Sredozemlju) in na Madžarskem (štab II. ukrajinske fronte rdeče armade), je kmalu izobilkoval izlovolje manevra sil JA v zaključni ofenzivi, v kateri so bile od marca do 15. maja premagane sile nemške balkanske skupine in je bila osvobodjena vsa država skupno s tistimi njenimi deli, ki so jih vlekile sile po prvi svetovni vojni 1918 izročile Italiji (Istra in slavonsko primorje s Kvarnerskim otoki).

Titov boj za mednarodno priznanje nove Jugoslavije

V zaključnem obdobju vojne je Tito vodil operacije, kot predsednik nacionalnega komiteja pa je bil težaven boj za mednarodno priznanje nove Jugoslavije. Braneč sklepe AVNOJ se je odločno opiral poskusom zavestniških sil, da bi jugoslovanski begunski vladali, da bi omogočili obnovitev starega reda in vladno etnotestamentarno stva in vodstvo etnotestamentarne Bolgarije. Da bodo tudi bolgarske oborožene sile sodelovale v zaključnih operacijah na delu jugoslovanskega ozemlja zato, da bi tudi ta država sodelovala v boju proti fašizmu, da bi bolgarski narod lažje spral s sebe sramoto, ki mu jo je nakopal narodno vstajstvo s tem k so Bolgariji vpleli v vojno na strani fašističnih sil.

Po pogajanjih z Ivanom Subašićem v osvobodjenem Beogradu novembra 1944 in po konferenci 'velike trojice' v Jalti februarja 1945 je bila 7. marca 1945 ustanovljena začasna vlada demokracije federativne Jugoslavije s Titom kot njenim predsednikom. V zameno

Josip Broz Tito sprejema v ljudski skupščini FLRJ 29. novembra 1951. leta red junaka socialističnega dela

(Nadaljevanje na 5. strani)

ŽIVLJENJE, BOJ IN DELO JOSIPA BROZA-TITA

(Nadaljevanje s 4. strani)

nih in hudih pogojih osvobodilne boja je Tito izvajal koncept nacionalnega uveljavljanja in enakopravnosti vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Stalno je podpiral, da sta bratstvo in enotnost ena najvažnejših pridobitev narodnoosvobodilnega boja in nenadomestljiv pogoj vseh zmag jugoslovanskih narodov. Bil je pobudnik ustanavljanja nacionalnih bojnih in političnih vodstev osvobodilnega gibanja, ki so med vojno prerasla v središče zbiranja vseh naprednih nacionalnih sil in postala nosilci obnavljanja skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti na temelju bratstva in enotnosti in popolne nacionalne enakopravnosti. Že na II. zasedanju AVNOJ so sprejeli sklep o ustanovitvi nove Jugoslavije na federativnem načelu, kar je bilo izraz novih mednarodnih odnosov, ustvarjenih med osvobodilnim bojem. Avgusta 1945 je bil Tito na I. kongresu Ljudske fronte Jugoslavije (LFJ), ki je med vojno in revolucijo prešla v milijonsko politično organizacijo, izvoljen za njenega predsednika in postal nosilec liste Ljudske fronte na volitvah v ustavodajno skupščino novembra 1945. Ljudska fronta je na teh volitvah zmagala z ogromno večino glasov. Tedaj je bil Tito izvoljen tudi za predsednika LFJ, oziroma od 1953 za predsednika Zveznega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije (do leta 1963).

Utemeljitelj mednarodnih odnosov in svetovnega gibanja neuvrščenih

Odlučno podprt od partije in ljudstva je Tito zavzel brezkompromisno stališče do poskusov omejevanja suverenosti Jugoslavije. Kot predsednik vlade FLRJ je odločil obojstrano vlogo ZSSR o namenišenemu jugoslovanskemu antiovrzemu. Centralni komite KPJ je potrdil njegovo oceno o neutemeljenosti kritike KPJ in pismom CK VKP(b), ki so jih objavili pred odkritim napadom kominforma in v gonji proti Jugoslaviji (marca - junija 1948). Na V. kongresu KPJ julija leta 1948 je Tito prebral referat o razvoju KPJ, njeni vlogi v osvobodilni vojni in revoluciji ter v boju za zgraditev socializma. V njem je spodbil obožbo, ki jih je navajala resolucija kominforma in je obenem nakazal tudi perspektive izhoda iz težavnega položaja, v katerem sta se tedaj znašli partija in država.

Ogromno zaupanje, ki si ga je Tito pridobil med ljudstvom in v partiji, je bila močna sila v podporo proti Stalinovemu pritisku. Vsa država je predana in neomahljivo sprejela Titov poziv k največjim prizadevanjem, da bi premagali hude posledice gospodarske zapore s strani držav socialističnega tabora.

Zgodovina je postavila na dnevni red novo pomembno svetovno-

Tito je dobil mandat za sestavo vlade po izglasovanju prve ustave Federativne ljudske republike Jugoslavije (FLRJ) januarja leta 1946. Imenovan pa je bil tudi za vrhovnega poveljnika jugoslovanskih oboroženih sil in bil minister za narodno obrambo (do leta 1953).

Začetek povojne graditve in program uvedbe socializma

VIII.

V povojni graditvi države, izhajajoč iz družbeno-zgodovinskih pogojev Jugoslavije, je KPJ kot revolucionarna avantgarda s Titom na čelu formulirala program uvedbe socializma, ki je zajel razvijanje pridobitev jugoslovanske revolucije in ustvarjalno uporabo izkušenj socialistične izgradnje v Sovjetski zvezi. Že v prvih povojnih letih kažejo oblike izgradnje socializma v Jugoslaviji mnoge specifičnosti — tako pri načinu razlastitve in v obliki socialističnega preoblikovanja vasi in uresničevanja politične enotnosti delovnih slojev in vloge KPJ kot avantgarde.

Na osnovne specifičnosti socialistične revolucije in torej tudi razvoja socialistične Jugoslavije je opozoril Tito že v svojem prvem članku v časopisu «Komunist» leta 1946. Tedaj se je zavzel tudi

za razvijanje najiskrenjših odnosov s Sovjetsko zvezo, kar je izraženo tudi v njegovi pobudi za to, da bi sklenili pogodbo o prijateljstvu, vzajemni pomoči in po-vojnem delovanju Jugoslavije in ZSSR, ki so jo podpisali med njegovim novim potovanjem v Moskvo aprila 1941. Bil je tudi pobudnik sodelovanja komunističnih in delavskih partij. Spodbujal je tudi razvijanje sodelovanja med socialističnimi državami, oziroma ljudske demokracije in njihovih komunističnih in delavskih partij in je s tem namenom že v letu 1946 začel odhajati na prijateljske obiske v te države.

Sodelovanja s socialističnimi državami se je Tito lotil na podlagi enakopravnosti in pravice vsake partije, da si na čelu svojih narodov in po specifičnosti do-ločene države tudi sama izbira najprimernejša pota in oblike boja za socializem. Zato se je upiral raznim oblikam staliništvine hegemonizma in poskusom dirigiranja jugoslovanske zunanje in notranje politike. Ker se tak samostojni razvoj socialistične Jugoslavije ni skladal s Stalinovimi hegemonističnimi načrti, je prišlo leta 1948 do napada kominforma na KPJ in do široke in ostre g-nje proti Jugoslaviji in njeni neodvisnosti, pri čemer so bile naj-ostreje propagandne strele iz držav socialističnega tabora usmerjene na Titovo osebo in njegovo delo.

Ko nenehno posveča pozornost razvoju politike bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, pripisuje Tito posebni pomen izoblikovanju federativne družbene ureditve ob popolni enakopravnosti in poslednem razvijanju samoupravljanja. V tem smislu je dejal: «Tu upoštevam predvsem bistveno vno odnose, ki nastajajo z razvojem samoupravljanja, kar daje novo družbenopolitično vsebino naši federaciji. Ko se republike razvijajo kot samoupravne enote s svojimi zgodovinskimi in nacionalnimi lastnostmi, s krepitvijo svoje polne samostojnosti oblikujejo obenem resnično enotnost naše socialistične samoupravne družbe in uresničujeta svojo vsestransko enako-pravnost. S tem se, kot s razvijanjem samoupravnosti na vseh ravneh — od delovnih organizacij prek ožjih in širših zemeljskih skupnosti do federacije — bogati ustvarjalna sila naše družbe v celoti in nastajajo pogoji za razcvet in vsestranski napredek vsakega naroda in narodnosti posebej (referat na IX. kongresu ZKJ marca 1969).

Razumevajoč resnični smisel in pomen boja za nacionalno osvoboditev in popolno nacionalno enako-pravnost je Tito vselej poudarjal, da za socialistično Jugoslavijo v tem pogledu ne more biti dvo-je, kaj je važnejše — nacional- ali razredno, ker je poudarjevanje enega ali drugega nesprejemljivo. «Ni naprednejša, resnič-nea nacionalnega interesa, ki ne bi bil tudi interes delavskega razreda». In obratno: so teorije o «či-sti» nacionalnih interesih, o njihovem čreševanju zunaj naše socialistične samoupravne družbe v resnici poskus, da bi delavski razred ločil od stalnega izboljšanja mednarodnih odnosov» (govor na slovesni seji makedonskega saborja avgusta leta 1969).

Od teh koncepcij nacionalne po- litike in izboljševanja mednacio- nálnih odnosov je neločljiv tudi Ti- tov boj proti raznim hegemoni- stičnim in unitarističnim kot tu- di nacionalno separatističnim tež- njam, kar se je posebno izrazilo v njegovem prizadevanju za na- daljnjo izpolnitvijo jugoslovans- ke federacije z najnovejšo usta- vno politično platformo. Tito stalno poudarja, da so na podlagi mednarodnih odnosov delavski razred in njegovi pravilno razum- ljeni družbeni interesi najvažnej- ša združevalna sila. «Ne glede na nacionalne specifičnosti, so in- teresi delavskega razreda isti v vseli državi, zato tudi so cement, glavni kohezivni dejavnik naše socialistične samouprave Jugosla- vije» (govor na II. kongresu sa- moupravljalcev Jugoslavije maja 1971).

Čeprav so vse faze družbenega razvoja v socialistični Jugoslaviji povezane s Titovo ustvarjalnostjo, nikoli ni okleval, da ne bi v pre- lomnih trenutkih, v katerih se po- javljajo številni novi problemi, ta- ko prilagodil smeri gibanja, načina organizacije in metode dela, da bi

Josip Broz Tito je sprejel 25. januarja 1974 v New Delhiju Nehrujevo nagrado za mir

čimbolj delovali v skladu z zahte- vami realnega življenja. Med pri- meri take Titove intervencije z daljnosežnim pomenom je tudi nje- gova pobuda za sprejetje tako im- novanih delavskih amandmajev, katerih namen je bil, da prite- gnejo delavce in njihove združbe v proces razširjene reprodukcije, prerazdelitve narodnega dohodka v korist delovnih kolektivov in ne države, kar je terjalo tudi spre- membo odnosov v federaciji in k- valtativno nov družbeni, ekonom- ski in politični položaj republik in pokrajin. Titova pobuda ob koncu šestdesetih let, zlasti s predlogom, ki ga je po svojih ustavnih po- oblastilih kot predsednik republi- ke dal 9. decembra leta 1970 zve- zni skupščini, je pripeljala do ve- likih politično - ustavnih spre- memb, najprej do sprejetja usta- vni amandmajev XX-XLII, potem pa tudi do oblikovanja in sprejetja nove ustave SFRJ 21. februarja le- ta 1974. Tem velikim in družbenim spremembam, ki imajo namen da- lje in poslednje razvijati in utrje- vati samoupravljanje v jugoslovans- ki družbeni skupnosti, je posve- čen tudi Titov obsežni referat na X. kongresu ZKJ, v katerem je posebej obdelal vlogo ZKJ v raz- voju jugoslovanske socialistične sa- moupravne družbe («Boj za na- daljnji razvoj socialističnega sa- moupravljanja v naši državi in vloga Zveze komunistov Jugosla- vije», 27. maja 1974).

Ko nenehno posveča pozornost razvoju politike bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, pripisuje Tito posebni pomen izoblikovanju federativne družbene ureditve ob popolni enakopravnosti in poslednem razvijanju samoupravljanja. V tem smislu je dejal: «Tu upoštevam predvsem bistveno vno odnose, ki nastajajo z razvojem samoupravljanja, kar daje novo družbenopolitično vsebino naši federaciji. Ko se republike razvijajo kot samoupravne enote s svojimi zgodovinskimi in nacionalnimi lastnostmi, s krepitvijo svoje polne samostojnosti oblikujejo obenem resnično enotnost naše socialistične samoupravne družbe in uresničujeta svojo vsestransko enako-pravnost. S tem se, kot s razvijanjem samoupravnosti na vseh ravneh — od delovnih organizacij prek ožjih in širših zemeljskih skupnosti do federacije — bogati ustvarjalna sila naše družbe v celoti in nastajajo pogoji za razcvet in vsestranski napredek vsakega naroda in narodnosti posebej (referat na IX. kongresu ZKJ marca 1969).

Razumevajoč resnični smisel in pomen boja za nacionalno osvoboditev in popolno nacionalno enako-pravnost je Tito vselej poudarjal, da za socialistično Jugoslavijo v tem pogledu ne more biti dvo-je, kaj je važnejše — nacional- ali razredno, ker je poudarjevanje enega ali drugega nesprejemljivo. «Ni naprednejša, resnič-nea nacionalnega interesa, ki ne bi bil tudi interes delavskega razreda». In obratno: so teorije o «či-sti» nacionalnih interesih, o njihovem čreševanju zunaj naše socialistične samoupravne družbe v resnici poskus, da bi delavski razred ločil od stalnega izboljšanja mednarodnih odnosov» (govor na slovesni seji makedonskega saborja avgusta leta 1969).

Od teh koncepcij nacionalne po- litike in izboljševanja mednacio- nálnih odnosov je neločljiv tudi Ti- tov boj proti raznim hegemoni- stičnim in unitarističnim kot tu- di nacionalno separatističnim tež- njam, kar se je posebno izrazilo v njegovem prizadevanju za na- daljnjo izpolnitvijo jugoslovans- ke federacije z najnovejšo usta- vno politično platformo. Tito stalno poudarja, da so na podlagi mednarodnih odnosov delavski razred in njegovi pravilno razum- ljeni družbeni interesi najvažnej- ša združevalna sila. «Ne glede na nacionalne specifičnosti, so in- teresi delavskega razreda isti v vseli državi, zato tudi so cement, glavni kohezivni dejavnik naše socialistične samouprave Jugosla- vije» (govor na II. kongresu sa- moupravljalcev Jugoslavije maja 1971).

Čeprav so vse faze družbenega razvoja v socialistični Jugoslaviji povezane s Titovo ustvarjalnostjo, nikoli ni okleval, da ne bi v pre- lomnih trenutkih, v katerih se po- javljajo številni novi problemi, ta- ko prilagodil smeri gibanja, načina organizacije in metode dela, da bi

Načelen boj proti raznim negativnim pojavom v družbi

X.

Kot državnik in vodilna ose- bnost v ZKJ je Tito stalno vzdrže- val neposredne stike z delovnimi ljudmi. To je pomemben vir nje- govega smisla za realnost in nje- gove pripravljenosti, da spozna slabosti in napake in da govori o njih odkrito in samokritično. Tak značaj imajo njegovi številni javni nastopi, ki so vedno spodbujali partijo in delovne ljudi h krepitvi socialistične demokracije in v bor- bi proti raznim negativnim poja- vom v družbi. Znale so Titove kritike politike KPJ na vasi (leta 1951 in 1953), kritike politike pre- tiranega investiranja (sredi leta 1955), govor v Splitu (maja 1965), v katerem je zelo ostro kritiziral napake v ZKJ, kritika vodstva ZKJ po odkritju birokratsko - unitari- stičnih in nacionalistično - sepa- ratističnih ter liberalistično - teh- noloških koncepcij in prakse (na- stop na brisnem plenumu CK ZKJ 1. julija 1966, na 21. seji predsedstva ZKJ leta 1971 in v govoru pred aktivom ZK Srbije leta 1972).

Kot odločen bорец proti konser- vativnosti se je Tito nenehno za- vzemal za novo metodo politične akcije, ki se je zlasti med pri- pravljanjem IX. kongresa ZKJ in v času med IX. in X. kongresom

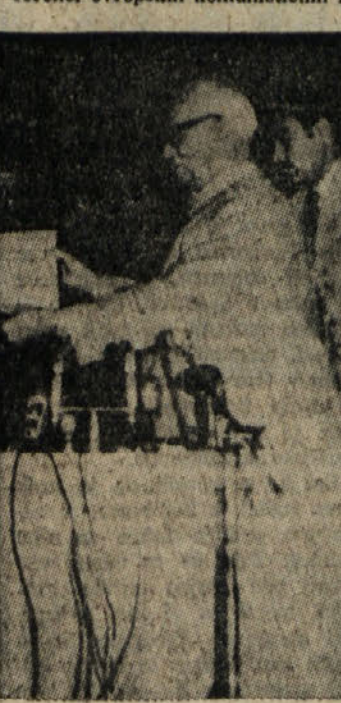
Brezkompromisno proti poskusom omejevanja suverenosti Jugoslavije

XI.

Posebno področje Titove dejav- nosti so mednarodni odnosi in zu- nanja politika. Titro je spoznal bistvene spremembe, ki so nasta- le v mednarodnih odnosih po dru- gi svetovni vojni in opozoril na nove poti tako v boju za mir v svetu in za socializem kot tudi v boju za ohranitev neodvisnosti so- cialistične Jugoslavije. Enako od- ločno se je zoperstavil pritiskom na Jugoslavijo tako z Zahoda kot z Vzhoda. V času Stalinovih gro- ženj po letu 1948 se je odločno uprl poskusom zahodnih sil, da bi enostransko rešile tako imeno- vano tržaško vprašanje pa tudi vsem drugim oblikam ogrožanja neod- visnosti Jugoslavije.

V okoliščinah zelo zamotanega mednarodnega položaja Jugosla- vije se je Tito vselej zavzemal za normalizacijo odnosov s So- vjetsko zvezo in z vzhodnoevrop- skimi državami ter za nadalje- vanje odnosov z zahodnimi drža- vami na načelih enakopravnosti in priznavanja pravice narodov do samostojnega in nemotenega no- tranjega družbenega razvoja. To se je izrazilo tudi v širini Titovih državnihških pogledov med nje- govimi številnimi srečanji s pred- stavniki Sovjetske zveze, ki so se začela leta 1955 ter ob številnih srečanjih z državniki drugih dr- žav in v njegovi neutrudni in raz- novrstni dejavnosti za izboljšanje mednarodnih odnosov sploh.

Osnovne poglede na probleme mednarodnih odnosov in na per- spektivo boja za mir in postopne spremembe sodobnega človečan- stva je Tito z globoko marksistič- no analizo razlagal v več svojih govorih in ob različnih nastopih na partijskih kongresih, pred zve- zno skupščino in svetom federa- cije, zlasti pa na promociji začas- nega doktorja na univerzi v Ran- gunu (Burma leta 1956), na zase- danju generalne skupščine Orga- nizacije združenih narodov (leta 1960 in leta 1968) na IV. konferen- ci neuvrščenih v Alžiru (oktobra 1973) in na V. v Colombu (avgus- ta 1976), na Konferenci o evrop- ski varnosti in sodelovanju v Hel- sinkih 31. julija 1975, na Kon- ferenci evropskih komunističnih

ZKJ razvila do celovite koncepcije o reorganizaciji Zveze komunistov Jugoslavije, do potrebe po nje- nem preoblikovanju s hkratno spremembo socialne strukture ZKJ z bolj množičnim vključevanjem delavcev in sploh neposrednih proizvajalcev v njene vrste in s stal- nim obnavljanjem iz mladinskih vrst.

V boju za nov koncept revolu- cionarne marksistične partije, za drugačno vlogo zveze komunistov, ki bi ustrezala spremenjenim po- gojem in splošnemu konceptu so- cialistične samoupravne družbe, se je moral Tito boriti tudi proti li- beralno - anarhističnim pojmo- vanjem, ki so stremela za tem, da bi oslabil in potem likvidirala vlogo partije sploh, ter proti bi- rokratsko - etatističnim in unita- ristično - konservativnim silam, katerim so zadali najodločnejši udarec na IV. plenumu CK ZKJ 1. julija leta 1968. Tedaj je bila na Titovo pobudo sprejeta hitrejša reorganizacija ZKJ in nade- ljevanje usmeritve, ki se je za- čela s VI. kongresom, to je do- slednejše uresničevanje načela, po katerem naš zveza komunistov deluje čim manj s pozicije obla- sti in kar najbolj kot organi- zacija idejno - politična sila, ki ne da bi se otresla politične odgo- vornosti, usmerja socialistični sa-

Tovariš Tito s svojimi rojaki v Kumrovcu leta 1954

delavskih partij (30. junija leta 1976 v Berlinu) ter na Konferen- ci neuvrščenih leta 1979 v Havani.

Ko je nudi polno podporo anti- kolonialnim gibanjem, je videl Ti- to v njih ne le najrazličnejše ob- like politične in nacionalne osvob- oditve zaslužjenih narodov, am- tranjega družbenega razvoja. To se je izrazilo tudi v širini Titovih državnihških pogledov med nje- govimi številnimi srečanji s pred- stavniki Sovjetske zveze, ki so se začela leta 1955 ter ob številnih srečanjih z državniki drugih dr- žav in v njegovi neutrudni in raz- novrstni dejavnosti za izboljšanje mednarodnih odnosov sploh.

Osnovne poglede na probleme mednarodnih odnosov in na per- spektivo boja za mir in postopne spremembe sodobnega človečan- stva je Tito z globoko marksistič- no analizo razlagal v več svojih govorih in ob različnih nastopih na partijskih kongresih, pred zve- zno skupščino in svetom federa- cije, zlasti pa na promociji začas- nega doktorja na univerzi v Ran- gunu (Burma leta 1956), na zase- danju generalne skupščine Orga- nizacije združenih narodov (leta 1960 in leta 1968) na IV. konferen- ci neuvrščenih v Alžiru (oktobra 1973) in na V. v Colombu (avgus- ta 1976), na Konferenci o evrop- ski varnosti in sodelovanju v Hel- sinkih 31. julija 1975, na Kon- ferenci evropskih komunističnih

Kot dolgoletni revolucionarni u- stvarjalec, državnik z najodgovor- nejšimi funkcijami v jugoslovanski družbi in voditelj KPJ (ZKJ) je Tito avtor številnih pomembnih re- feratov in programskih dokumen- tov, številnih člankov, poročil in drugih del. Razen mnogih posa- meznih izdaj njegovih del v vseh jezikih narodov in narodnosti Ju- goslavije, so bila Titova zbrana dela doslej objavljena v več kot dvajsetih knjigah in izdajah za- ložniških podjetij «Kultura» v Beo- gradu in «Naprijed» v Zagrebu. Ob Titovi osemdesletnici maja 1972, je predsedstvo CK ZKJ skle- nilo, da izda znanstveno izdajo njegovih zbranih del, ki bo za- jemala več kot 50 knjig. Posamezna Titova dela ali izbrana dela so se pojavila in se vse bolj pogosto pojavljajo tudi v svetov- nih jezikih v številnih državah po vsem svetu.

Tito je bil promoviran za čast- nega doktorja znanosti na univer- zah v Rangunu, Bandungu, San- tiagu de Chile, Alžiru, Adis Abe- bi, Ulan Batorju, Halifaxu (Ka- nada) in Varšavi in na univer- zah v Jugoslaviji v Ljubljani, Za- grebu, Beogradu in Prištini. Je tudi častni član vseh akademij zna- nosti in umetnosti v Jugoslaviji. Posebno družbeno priznanje je bilo izrečeno Titu s promocijo za prvega doktorja vojnih ved v na-

moupravni razvoj z močjo zgle- da, s svojo socialistično in mark- sistično, znanstveno doslednostjo, z izražanjem interesov delavske- ga razreda, vseh delovnih ljudi, narodov in narodnosti Jugoslavije.

Tito z opozarjanjem na nena- domestljivo vlogo revolucionarne avantgarde pri oblikovanju socia- listične družbe stalno poudarja po- men njene enotnosti, opozarja na nepretrganost revolucionarne ak- cije v politični smeri in nujno po- trebo boja proti frakcionizmu in grupškemu delovanju. «Številni primeri iz zgodovine revolucionar- nih bojev, zlasti v naši državi, o- pozarjajo na odločilni pomen eno- tnosti revolucionarne organizacije. Partija je bila toliko močnejša in toliko uspešnejše je uresničeva- la svojo vodilno vlogo, kolikor bolj je bila idejno in politično e- notna, ustanovljena in oblikova- na na temeljih demokratičnega centralizma. Skušnja je tudi pot- dila, da se enotnost vedno ustvar- ja v akciji, v boju, ko besede potrjujejo dejanja. Brez akcije ni enotnosti komunistov» (referat na X. kongresu ZKJ).

Ko je analiziral družbene kore- nine in glavne vzroke pojavljanja frakcionizma, ki vselej razdiral- no učinkuje na enotnost in avan- gardno vlogo partije, je Tito na istem kongresu opozoril na to, da «je frakcionizmo vselej prihajalo na površje tedaj, ko je avantgar- da izgubila svojo jasno idejno u- smerjenost in svojo organizacijsko in akcijsko sposobnost. Tedaj pa je vselej začela zgubljati tudi zvezo z delavskimi močnicami» (iz referata na X. kongresu ZKJ).

benih sprememh premagajo šte- vilne ovire, ekonomsko zaosta- lost, pritisk imperializma, neo- kolonializma in sploh sil nadvla- de, zlasti pa ekonomsko neenako- pravnost.

Tito se zato od začetka zavzema za podporo tem gibanjem in za razvijanje širokega sodelovanja socialistične Jugoslavije z osvo- bojenimi državami.

Na povojnih kongresih KPJ, ozi- roma ZKJ (od V. do VIII.), je bil Tito izvoljen za generalnega sekre- tarja, na V. plenumu CK ZKJ (le- ta 1966) in na IX. in X. kongresu ZKJ za predsednika ZKJ tako, da je bil na X. kongresu ZKJ (maja leta 1974) izvoljen na ta položaj brez omejitve mandata.

Steber svetovnega delavskega in socialističnega gibanja

ših držav v Centru za vojne štu- dije JLA v Beogradu 21. decem- bra 1976 za njegovo vlogo vrhov- nega poveljnika v narodnoosvobo- ditnem boju in stratega revolu- cije ter za njegov prispevek k razvoju vojne vede in obdelave koncepta vsestranske obrambe v sodobnih razmerah.

Ko je nepretrgoma za šest in pol desetletij v vrstah revolucio- narnega delavskega gibanja, sko- raj pol stoletja v središču boja komunistične partije, oziroma Zve- ze komunistov Jugoslavije za iz- polnjevanje njene zgodovinske vlo- ge v jugoslovanski družbi, sta po- stala Tito in njegovo delo sim- bol združevanja vseh revolucio- narnih in ustvarjalnih sil v jugo- slovanski družbi.

V osvobodilnem boju in revolu- ciji se je Tito kot vojskovodja in državnik dvignil v osebnost nede- ljenega zaupanja vseh narodov in narodnosti Jugoslavije. Kot orga- nizator vsenarodnega boja v Ju- goslaviji, v državi, ki se je kma- lu po kratkotrajni aprilski vojni leta 1941 spremenila v novo bo- jišče, si je «Tito pridobil veliko popularnost po svetu. S svojim izrednim talentom za vojskovodjo, tolikokrat preskušenim tudi v ta- kih vojnih primerih, za katere se je zdelo, da iz njih ni rešitve, s svojim optimizmom in odločno- stjo, da obvlada tudi največje te-

žave, s svojim humanim odnosom in skrbjo za človeka, je Tito pre- magal vsakogar, pridobil si je ljubezen in zaupanje ljudstva in je že med vojno postal legendar- na osebnost in simbol boja za svo- bodo in nove družbene odnose. S silo svoje osebnosti in ustvarjalne misli je vtisnil pečat vsem revolu- cionarnim družbenim spremem- bam pri nas.

Da bi delovni ljudje Jugoslavije izkazali Titu vsaj simbolično pri- znanje za njegov izjemni prispe- vek k vsem doletim zmagam in k razvoju socializma v Jugosla- viji, v obrambi njene neodvis- nosti in ugleda, ki ga zdaj uživa v svetu, so mu po svojih najviš- jih političnih in družbenih pre- stavniških telesh že tretjič podeli- li red narodnega heroja.

Prvič je bil Tito imenovan za narodnega heroja 19. novembra 1944. V sklepu predsedstva AVNOJ je o tem rečeno: «Da bi velike- mu vojskovodji narodov Jugosla- vije, pobudniku, organizatorju in voditelju njihovega narodnoosvo- bodilnega boja, maršalu Jugosla- vije Josipu Brozu Titu podelili zaslužno priznanje za izredne za- sluge pri organizaciji partizanskih odredov in narodnoosvobodilne vojs- ke Jugoslavije, za genialno vo- denje njihovih operacij in za vztrajnost in junaštvo, ki ju je pri tem pokazal, kot tudi za to, da bi pred vsemi jugoslovanskimi narodi v celoti zaznamovaljo zgo- dovinske zasluge našega narodnega voditelja pri ustvarjanju bratstva in neporušljive enotnosti naših na- rodov, pobratenih v demokratični in federativni Jugoslaviji, odloča predsedstvo Antifašističnega sveta narodnoosvobodilne Jugoslavije, da se podeli naziv narodnega heroja, za vrhovnega poveljnika NOV in POJ, maršalu Jugoslavije Jo- sipu Brozu Titu».

Drugič je bil Titu podeljen red narodnega heroja 15. novembra 1972 ob njegovih osemdeset- letnici. Odlok zvezne skupščine se- glasi: «Zvezna skupščina podel- juje Josipu Brozu Titu red narod- noga heroja in izraža s tem želje delovnih ljudi in državlja- nov ter njihovih organizacij v vseh republikah in pokrajinah Sociali- stične federativne republike Ju- goslavije, za posebne zasluge za ustanovitev in razvoj Socialistične federativne republike Jugoslavije, bratstva in enotnosti ter enako- pravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, oblasti delovnega ljud- stva in samoupravne socialistič- ne družbe z delavskimi razredom kot avantgardno silo, za zaščito pridobitev socialistične revolucije, organiziranja in izpolnjevanja si- stema splošnojudske obrambe in utrditev neodvisnosti in mednarod- nega položaja države, za ohrani- tvev miru v svetu in razvijanje mednarodnega sodelovanja na načelih dejavnega miroljubnega so- žitja in neuvrščenosti».

Drugič je bil Titu podeljen red narodnega heroja ob njegovem o- sedmesetem rojstnem dnevu na svečani seji predstavnikov družbe- no - političnih organizacij Jugosla- vije, ki je bil v zvezni skupš- čini 20. maja. Ob isti priložnosti so Titu izročili tudi Listino narodov in narodnosti Jugoslavije. Tretji red narodnega heroja je bil Titu podeljen v času njegovih velikih jubilejev, izročan pa mu je bil na svečani seji CK ZKJ 24. maja 1977.

V slepu skupščine SFRJ o po- delitvi tega reda je rečeno: «Za izjemne zasluge, jasnoviden in u- stvarjen prispevek Josipa Bro- za Tita k zgodovinskim zmagam narodov in narodnosti Jugoslavije v preteklih štirih desetletjih, v ka- terih je pod njegovim vodstvom v narodnoosvobodilni vojni in so- cialistični revoluciji izbojevana svoboda in neodvisnost, uresniče- nih hiter in vsestranski razvoj, zgrajena nova družba na temel- jih socialističnega samoupravlja- nja in oblasti delavskega razre- da in vseh delovnih ljudi, uresniče- na polna enakopravnost, brat- stvo in enotnost narodov in na- rodnosti ter močna politična eno- tnost vseh delovnih ljudi in drža- vljanov, zgrajena jugoslovanska ljudska armada in sistem splošne ljudske obrambe in družbene sa- mozaščite za varovanje pridobi- tev socialistične revolucije in so- cialistične samouprave - družbe ter obrambe neodvisnosti Sociali- stične federativne republike Ju- goslavije, za velik prispevek k u- stvarjanju in uveljavljanju novih odnosov med narodi na svetu na temeljih neodvisnosti in enako- pravnosti, katerih najpomembnejši iz- raz je politika neuvrščenosti in razvoj mednarodnega sodelovanja na načelih aktivnega miroljubne- ga sožitja enakopravnih držav in narodov, ohranitev in krepitvi mi- ru na svetu in krepitvi svobode, enakopravnosti, medsebojnega spo- štovanja in prijateljstva narodov in držav, kakor tudi za vidno vlo- go v mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju in razvoju socializma kot svetovnega procesa, — na predlog predsedstva zvezne konference Socialistične zveze de- lovnega ljudstva Jugoslavije, ki je izraz soglasno izražene volje in

(Konec na 7. strani)

Kdaj je Tito sprejel najtežjo odločitev

«Najtežje mi je bilo leta 1948, ko sem se moral v sebi boriti med disciplino komunista in med prepričanjem v globoko krivico»

V svojem edinstvenem življenju revolucionarja, borca in državnika je Tito sprejel številne pomembne odločitve. Ob njegovi 80-letnici mu je uredništvo «Ilustrirane Politike» zastavilo tudi naslednje vprašanje.

«V vašem burnem življenju, tovariš Tito, ste sprejeli vrsto odločitev, ki so bile zgodovinskega in usodnega pomena za našo narodo in našo skupnost. Prosimo Vas, da iz svojega spomina izberete eno od teh odločitev, ki vam je bila najtežja.»

Tovariš Tito je iz svoje beležnice izbral list papirja in zamisljen nad vprašanjem z mirno roko in s svojo značilno pisavo zapisal:

«V svojem življenju sem moral sprejeti mnogo težkih odločitev in ni se bilo odločiti za najtežjo. No, mislim, da mi je bilo najtežje leta 1948. Bil je to strahovit psihičen napor; moral sem se v sebi boriti med disciplino komunista in med prepričanjem v globoko krivico.»

Kako mučna toda kako odločna je bila takratna Titova odločitev, je zelo lepo opisal v «Vjesniku v sredo» bivši partijski poveljnik Vlado Vojvudić-Gavroš, ki je ob tej priložnosti tudi prvi objavil govor, ki ga je Tito imel

leta 1949, neposredno po zaključku prvih povojnih manevrov JLA v Srbiji.

«Po končanem defileju so nas utrjene, prašne in zdelane povabili naj skupno s Titom in najvišjimi državnimi voditelji kosimo na Oplenju. Zaradi opravkov v enoti sva skupno s komandantom, krajiškim herojem Radom Brkičem, prišla poslednja. Na velikih livadi so vse stole zasidli rezervni in aktivni starešine JLA. Ko sva z očmi iskala prosti mesti, naju je Tito, smehljaje se skoraj otroški zmedenosti in nespornosti teh na videz grobih, od sonca in vetra očiglednih borcev, povabil z enostavnimi in pristnimi besedami: — Dajta, tovariša, pridita sem, tu sta še dva prosta sedeža.

Za trenutek sva se še bolj zmedla. In ker ni bilo druge izbire (pa čeprav se nama je obema v tem trenutku zdelo, da bi se mnogo ugodneje počutila neke ob strani, pomešana z nama podobnimi vojaiki, ki se prav tako kot midva še niso ponovno privadili ali prvič naučili protinobotskega slavljenja po mirnokolu in etiketi) sva zasedla prosta poljska stola nasproti Tita in Kardelja.

Zadostalo je nekaj tovariških

besed in izrazov pozornosti, da smo se takoj počutili kot v lastni hiši. Vse se nam je zdelo prekrasno — polne mize po dolgih dneh naporov in nerednih vojaških obrokov, smeh, partijske pesmi, prisotnost in priznanja Tita, Kardelja, Koče, Peka, starega generala Oroviča... Ko je bil službeni del kosila zaključen in so se novinarji razpršili k svojim vozilom in telefonom, je začela doneti pesem s Kozare, in Zumberka, o Pohorju in Karpošu, o Čiči šumadijskem in romanjskem. Ko je zadonela pesem, zaobljube «da sa tvoga puta ne skrenemo» in zaobljube brezmejne podpore «Druže Tito, titovku nakrivi, još su tvoji proletari živili», je Titov obraz porumenel in tedaj se je zgodilo nekaj, česar človek nikoli ne bi mogel pozabiti. Na Titovih ustih se je pojavil nasmeh, ki je istočasno odražal radost in grenkobo in njegove oči so se zasolile. Morda prvič pred borci po Sutjeski. Bile so to — te trenutke smo globoko podoživljali in smo jih tako tudi razumeli — z naporom zadrževane solze, ki jih je izvajala radost zaupanja vanj in v cilje, ki smo si jih izbrali. Medtem ko smo ga gledali ne da bi trenili z očmi, se je za trenutek umiril

in med vstajanjem popravil svojo maršalsko bluzo in dal z roko znak, naj utihnemo. Hotel nam je še enkrat spregovoriti.

— Novinarjev in tujih oseb sedaj ni med nami — je začel in nadaljeval: — Za javnost sem že povedal svoje, toda te skupaj preživete ure in vaše besede zaobljube so me pripravile k razmišljanju o vsem, kar je za nami in kar nas čaka in vse to je v meni izzvalo občutek neodoljive potrebe, da se vam izpovem. Da tovariši, ne čudite se — je dejal razburjen — prvič v življenju želim, kot kadar veren kristjan občuti potrebo, da se izpove, da pred vami spregovorim o vsem svojem življenju, da vi sodite če sem mogel izbrati drugačno pot od naše... Verem nisem in nisem se čutil dolžnega polagati račune pred komerkoli izven naše države in niti v Bukarešti, ko je to od mene zahteval Informbiro. Za delo v svoji državi, med svojimi ljudmi smo dolžni samo njim odgovarjati. Toda nihče nima večje pravice, kot jo imate vi, da od mene slišite polno in golo resnico. Vi ste z menoj v Užicu in preko Lima, skozi Vzhodno Bosno in Krajino, pod Grmečem in na Neretvi doživeli prvi četniški udarec v hrbet, belo smrt Igmana in sestrane kolone otrok in žena z Banije in Korduna, trpljenje pegavecev in pokol na tisoče naših soborcev na Sutjeski... Vem, da me boste vi, ki ste z menoj utirali pota revolucije, ki ste z menoj ščitili nošilnice s tifusarji in z upanjem hranili preživele v požganih in izropanih vaseh, najbolje razumeli in se še bolj prepričali, da drugačne poti nismo mogli izbrati.

Tedaj nam je pripovedoval o svoji življenjski poti od Kumrovcva, vaještva in dela na tujem preko front in avstrogrške soldateske, od prvih zaporov in brezupnega vojskovanja po ledenih ukrajinskih prostranstvih, od srečanja z boljševiki, ilegalstva in bivanja po ječah, iz katerih je kljub sumničnem in nezaupanju Kominterne vzrasla avtonomna moč delavskega razreda in jugoslovanskih narodov — Komunistična partija, ki je prva dvignila in poslednja odložila uporniško in sovjetski deželi zavezniško puško.

Spomnil nas je, kako sta Stalin in svetovno komunistično gibanje ocenila našo deželo z njim na čelu, da se je potem vse to naenkrat spreobrnilo in sprožilo sovražno gonjo — ki se mogoče ne bo odrekla niti najhujšemu.

— Tovariši — je dejal z grenkobo — skupno z vrsto naših tovarišev sem proglasen za gestapovskega agenta in prodanega izdajalca komunističnega gibanja samo zato, ker nismo — ostajajoč dosledni idealom in internacionalističnim načelom komunističnega gibanja — pristali, da se nam ukazuje, da bomo

odvisni od drugega, da se naše dobrine odvažajo, da morajo naši ljudje v svoji državi pokorno poslušati tuje vojaške in gospodarske svetovalce in služiti službam drugih držav. Je mar kaj težje za revolucionarja od tega, da ga krivično proglasijo za izdajalca, da se danes vse komunistično gibanje v svetu izogiba naše partije in našo državo proglasa za okuženo? Prepričan sem — je dejal odločno — da bomo imeli moči, da vse to prebrodimo, toda vprašanje je, če lahko zasluţimo čas, ko bo resnica zmogla.

Meni je — je govoril dalje — danes težje kot kdaj koli doslej. V času ilegalstva in preganjanja, v zaporih in v ofenzivah je vsa trpljenja prevladala ne samo nezlomljiva vera v pravičnost in nujnost našega boja, temveč prav tako močno tudi občutek internacionalistične solidarnosti in podpore, ki so nam jo, pa čeprav tudi moralno, nudila napredna gibanja v svetu. Danes smo z nasilnim preprečevanjem resnice ostali osamljeni. Smo mar mogli in smeli ubrati pot slepega uboganja, ali je bilo neizbežno, da se neposredno po težki in dolgotrajni vojni soočimo mogoče s še težjim razdobjem? Dragi tovariši — je nadaljeval — lahko bi ubrali tudi drugo pot — pot podreditve Stalinu in Informbiroju. Če bi to storil, bi bil še naprej cenjen in poveljevan in meni osebno bi bilo dobro, ne bi bil odpadnik in prodana duša, temveč bi bil slavljen. Toda take poti nisem mogel izbrati. S takim dejanjem bi osramotil vse svoje življenje — delavca brez doma in proletarskega borca, človeka, ki je občutil kaj pomeni biti izkoriščen in od-

(Nadaljevanje na 7. strani)

Tito in dr. Ivan Ribar na Sutjeski 9. junija 1943

TITO NA OPČINAH IN V TRSTU

Bilo je to leta 1911, ko se je v času krize podal iskat delo najprej v Ljubljano in potem dalje proti Trstu

Ko je bil Tito še mlad ključavničarski delavec in ko v Zagrebu ni mogel najti svojemu poklicu ustreznega dela, se je nekega dne odpravil na pot v Slovenijo, da bi si poiskal primernejšo zaposlitev. Ker je v Ljubljani ni našel, se je odpravil dalje proti Trstu. To je bilo leta 1911.

O tem njegovem potovanju v naše kraje je Dedijer v svojih prispevkih za življenjske Josipa Broza Tita zapisal med drugim naslednje:

«V septembru 1910 je bil Joža proglašen za pomočnika, dobil spravevalo o koncni vajenski soli, se poslovil od njostra Karasa in tovarišev ter krenil v Zagreb.

Sezona je bila že pri kraju in Joži se je posrečilo, da je našel zaposlitev samo za dva meseca v ključavničarski delavnici pri Harmanini na Ilici. Njegova meza je znašala dve kroni trideset vinarjev. Za stanovanje je plačeval mesečno dvajset kron, za hrano pa sedem kron tedensko. Kilo-gram mesa je stal dve kroni, kruh pa šestintrideset vinarjev.

Ze prve dni po svojem vstopu na delo je odšel Josip Broz v Zvezo kovinarskih delavcev v Delavski dom na Ilici številka 53 ter se vpisal kot član. S tem je postal hkrati tudi član Socialdemokratske stranke Hrvaške in Slavonije. Bilo je v oktobru 1910, ko je Josip Broz dobil člansko izkaznico in značko: dve roki, ki se stiskata, v sredini pa kladivo. Bilo mu je tedaj osemnajst let.

Tiste dni se je Josip Broz udeležil tudi delavskih demonstracij. Na oblasti je bil ban Tomašič, desna roka Khuen-Hedervarya (tedaj predsednika madžarske vlade). Vrnil se je stari režim preganjanja in šikaniranja. Demonstracije so se vršile na najbolj prometni zagrebški cesti Ilici. Delavci so odšli v ulico z dečimi zastavami in baklami. Nekaj so jih tudi prijel.

V delavnici je Joža pošteno delal. Lotel je izpolniti svojo željo iz mladini nog, hotel si je kupiti lepo obleko, da bi tako lepo oblečen prišel v Zagorje k svojem. Čeprav je bila velika draginja, meza pa relativno nizka, je vendarle z žilavim varčevanjem, s tem da si je krajkoma odtrgal od ust, zbral 30 kron. Odšel je v trgovino in si za dvajset kron izbral lepo novo obleko. Odnesele je na svoje stanovanje, nato pa se je vrnil v delavnico, da se poslovi od tovarišev. Ko se je vrnil domov, je našel vrata na široko odprta, o novi obleki pa ne duha ne sluha. Vse poir je moral oditi na starino in si kupiti za štiri krono staro, ponošeno obleko — da se ne bi vrnil domov v Zagorje v isti obleki, v kateri je delal kot vajenec.

Naposled je krenil v Kumrovec. Stariši in sosedsi s ga lepo in priščno sprejeli. Joža je stal zdaj na svojih nogah. Imel je dvajset kron in je plačeval tovarišem v gostilni ter moral nekaj tudi očetu posoditi.

Doma je ostal ves januar in februar 1911. Leto ter pomagal bratu Dragutinu, ki ga je najel neki podjetnik, da mu je izdeloval cementne lijkave za kanale in strešne opeke. To ni bilo nikomur pogodu. Joža je imel pogosto priliko

Josip Broz kot delavec v Kamniku leta 1912

slišati pripombe staršev in drugih kmetov, da mu za izdelovanje cementnih lijakov ne bi bilo treba izgubiti tri leta, da se je izučil obrti.

«Slišal sem,» se spominja Josip Broz, «da je o tem govorila mati z očetom in stihilo se mi je inako težko. Odločil sem se oditi z doma, da bi poskusil najti kje delo, dasi je bila kriza. Oče me je z vozom odpeljal do postaje v Rajhenburg, od koder sem se z vlakom odpeljal v Ljubljano.»

Joža je imel deset kron v žepu in dasi je živel v Ljubljani kar najskromneje, je kmalu ostal brez denarja. Obšel je nekoliko delavnic v Ljubljani, a nikjer ni bilo zaposlitve. Moral je oditi dalje. Za cilj svoje poti si je izbral Trst. A ker ni imel denarja za železnico, se je odpravil peš preko hribov in dolin. Bila je še zima. Cele tri dni je Joža, gazeč sneg, potoval do Trsta. Na Opčinah se mu je pripetila še ta nesreča, da mu je v hlevu, kjer je prenočeval, krava, iskaje soli, ki je ni bilo, pomazala in raztrgala obleko.

Kot član sindikata je Joža dobil v Trstu opočet pri sindikalni organizaciji, vendar pa tudi tu ni mogel najti zaposlitve. V tistih časih je dajala sindikalna knjižica delavcem v vsej Avstro-Ogrski pravico dokazati podporo od sindikatov, ako so bili nezaposleni.

Deset dni je poskušal najti delo, a ko se mu to ni posrečilo, mu ni ostalo drugega, kakor da se po vrne domov. Ko se je tako vozil kosi poti na vozu nekega kmeta, je trdno zaspal. In kmet, ki ga ni hotel buditi, ga je odpeljal v Šempeter na Krasu, kjer ga je obdržal v svoji hiši in mu dal hrane. Nato je prenočil na Raketu in nazadnje čez nekaj dni prispel domov v Kumrovec, kjer ga niso pričakovali.

Zakaj si je Josip Broz nadel ime Tito

«Nobenih posebnih razlogov ni bilo, ime Tito je pač pogosto na Hrvaškem in zlasti v Zagorju»

Josip Broz je prestal še zadnji ostanek kazni tri mesece in pol v Frankopanski trdnjavi v Ogulinu. V marcu 1934 so ga pazniki ogulinskih sodnih zaporov odgnali na policijo, kjer so mu sporočili, da so mu oblasti določile za prisilno bivališče rojstvo vas Kumrovec v Zagorju. Ta ukrep so uporabili proti mnogim, ne samo komunistom, marveč tudi predstavnikom meščanskih strank, ki so bili v o-

poziciji proti diktatorskemu režimu kralja Aleksandra. Tako je Josip Broz konec marca prišel v svojo vas Kumrovec.

Odšel je naravnost v rojstno hišo. Tik pred njegovim prihodom mu je umrl brat Dragutin - Karlo, ki je stanoval v očetovi hiši. Našel je samo njegovo ženo in otroke. Istega dne se je moral po prihodu v domačo vas prijaviti oblastem, županu občine, kamor je spadal Kumrovec. To so bila Zagorska Sela blizu Kumrovcva.

Na občini je Josip našel župana Josipa Juraka, ki ga je poznal že od otroških let. Jurak je zaprl vrata, stopil k Josipu Brozu in ga potrepljal po rami, rekoč:

«Dobro si se držal!» Samo nekemu ni bilo po volji, da se je Broz vrnil. Neko nedeljo je duhovnik po maši v kapelici sv. Roka začel govoriti, da se je pojavil v vasi anti-krist, misleč pri tem na Brozove pomenke z kmeti,

Tito s sodelavci v Drvarju maja 1944

Kot prvo je bilo treba zapustiti Kumrovec in se ne več javljati oblastem. Iz Kumrovcva je odšel v Samobor, kjer se je začasno nastanil pri svoji sestri Terezi, omoženi z nekim čevljarjem v tem mestu. Iz Samobora je Josip Broz hodil v Zagreb, kjer je navezal stik z ilegalno partijsko organizacijo.

Brž ko so opazili, da je Josip Broz izginil iz Kumrovcva, je zagrebška policija izdala za njim tiralo. Zato se ni mogel več gibati pod svojim praviim imenom, moral pa je tudi spreminjati zunanost. Predvsem si je pustil rasti brčice, ki so mu do kaj spremenile fiziognomijo. Po-barval si je tudi lase z rde-

čim barvo in jel nositi naočnike. Že prej ko se je mudil v vasi Veliko Trojstvo, mu je nekeč leta 1924 padla v oko bujika in nastalo je očesno vnetje. Nujno je moral v Zagreb na operacijo k nekemu zdravniku specialistu. Po operaciji je nosil naočnike, dokler se mu ni oko povsem zacelilo. Zda, po prihodu iz robove leta 1934, je nosil naočnike iz navadnega stekla, da ga policaji in detektivi ne bi tako lahko spoznali. Josip Broz si je nadel tudi drugo ime. Takrat je bilo potrebno — in to je veljalo za pravilo — da v partijskem delu niso nastopali pod praviim imenom, da bi se zmanjšala možnost razkritij.

Če so na primer aretirali nekakega člana partije, ki je vedel za prava imena drugih članov partije, pa je med mučenjem izdal tovariše, jim je policija takoj prišla na sled. Isto se je dogajalo tudi, če je provokator vdrl v kako partijsko organizacijo. Če pa so bila imena lažna, policija ni vedela, za katere ljudi gre in kje se mude.

Pred odhodom v roboj, je imel Josip Broz več partijskih imen, kakor Georgijević, Zagorac in druga. Z imenom Zagorac je podpisal tudi nekaj člankov v delavskem tisku.

Ime Tito si je Josip Broz nadel leta 1934. Sam pravi, da si ga je nadel šele leta 1936, ko je ugotovil, da je njegovo prejšnje ilegalno ime Rudi uporabljal še neki član centralnega komiteja, Rodoljub Colaković, da ne bi nastale nepotrebne komplikacije. Iz dokumentov v arhivu CK KPJ iz leta 1934 pa je videti, da je Josip Broz že takoj po prihodu z robove uporabljal ime Tito. V Moskvi, ko je delal v Kominterni, je imel Josip Broz ime Valter. To ime je uporabljal tudi med vojno 1941 do 1944 v brzojavkah v Moskvo.

Zakaj si je Josip Broz nadel ime Tito? Ali je imel kake razloge, da si je nadel prav to ime? Josip Broz pravi o tem, da se ni ravnal po nobenih posebnih razlogih, marveč, da je ime Tito pogosto na Hrvaškem, zlasti v Zagorju.

zamislijo socializma je Tito, skupno z drugimi političnimi in državnimi voditelji Jugoslavije, vzpostavil z delavskim samoupravljanjem nove oblike bolj demokratske družbene ureditve, ki so zagotovile enakopravnost narodov in posameznikov. Tito in drugi voditelji so na podlagi tega političnega sistema, ki sloni na demokratičnem in humanem socializmu, izdelali smernice jugoslovanske mednarodne politike. Tito je v dolgih letih prežl to politično zamisel s svojo izredno močno osebnostjo.

Vloga socialistične Jugoslavije v mednarodnem dogajanju stalno rase. Tito je ustvaril to vlogo Jugoslavije in jo je še bolj jasno prikazal leta 1948, sredi Stalinovega diktata, ki je naravnost ogrožal suverenost in celovitost Jugoslavije.

Tito je povelj Jugoslavije izven blokov na položaj aktivne soudeležbe pri mednarodnih dogajanjih, ko se je uprl in se hrabro boril za ohranitev neodvisnosti in suverenosti svoje domovine, v dobi hladne vojne in Kominforma. V tistih posebno težkih pogojih je Tito znal, mogel in uspel ohraniti neodvisnost domovine. V tako neenakem boju je razumel pomen pravice do neodvisnosti in do svobode vsake države. Tito je zoperstavil blokovski politiki, kolonializmu, novemu kolonializmu, originalno zamisel univerzalnosti: spoznanje, da je mir upanje vseh narodov, najsi bodo veliki ali majhni, razviti ali nerazviti. Iz tega izhaja potreba, da se zagotovi mir s enakopravnim sodelovanjem vseh, ker po Titovi zamisli ni mogoče, da bi se mir opiral na predpravicah velikih in močnejših, na blokovskem združevanju. Dokazal je, da morajo biti sami narodi, združeni v mednarodnih organizacijah, subjekt miru.

Tito je iskal novih zaveznikov Jugoslavije tudi med najbolj ostrimi med dvema blokoma, iskal jih je trdoglavo in potrpejivo. Našel jih je v državah in državnikih, ki so imeli iste težave, probleme in poglede na ključna vprašanja svetovne politike. Z velikima državnikoma Jawaharlalom Nehrujem in Gamalom Abdeljem Naserjem je Tito začel in organiziral gibanje neuvrščenih — gibanje, ki je svetovnega pomena za ohranitev miru. Kot strateg miru je Tito z drugimi vidnimi državniki odprl pot politiki neuvrščenosti v splošno svetovno politiko ter dal s tem najširše možnosti uveljavitve mirljube politike.

Leta 1961 se je zbralo v Beogradu 25 poglavarjev neuvrščenih držav, leta 1964 v Kairu pa je bilo 47 in na konferenci neuvrščenih leta 1970 v Lusaki pa bilo že 53 držav.

Tito je nesel v ocenjevanje mednarodnih stikov stvarne politike. Zavzema se za neuvrščeno kot nasprotnje blokovski politiki, mednarodni hegemoniji in politiki, ki moči in vedno znova opo-

Tito na prestajanju kazni v 14. poglavju

nja, da politika neuvrščenoosti ni samo časna kombinacija, ki sta prišla na obisk v Jugoslavijo, jo predsednik ZDA Nixon in glavni tajnik sovjetske komunistične partije Leonid Brežnjev.

Tito je ocenjeval z veliko potrpežljivostjo in s skrajnim razumom premike med neuvrščenoimi in prav zato, ker sloni na politika na stvarnih koristih ljudi, stev in držav mimo mednarodnih protislovij, je gledal nanje kot na edino možnost za vse države, ki so sprejele to politično labo-

NEIZBRISNI SPOMINI NAŠIH LJUDI NA SREČANJA S TOVARIŠEM TITOM

Marsikateri naš človek je imel priložnost, da se je s Titom srečal in z njim tudi spregovoril vsaj nekaj besed. Nekateri so prišli z njim v stik že v času narodnoosvobodilne borbe, zlasti seveda tisti, ki so se borili v Bosni, Srbiji in v Dalmaciji, drugi zopet v novejšem in najnovejšem času. Vsakemu je od tega srečanja, pa čeprav le bežnega, ostal neizbrisni spomin. Nekaj razumljivo zadoščenje, da se je lahko pogovoril s človekom, ki je vodil naš osvobodilni boj in ga privedel preko vseh ostalih težav do zmage, s človekom, ki je nov v Jugoslaviji ustvaril ugled po vsem svetu, s človekom, ki je danes ne le simbol revolucionarja, temveč tudi simbol borca za mir v svetu, za nove enakopravne odnose med narodi in državami.

Nekaj teh spominov, kolikor smo jih utegnili, smo zbrali in zapisali. V glavnem ne gre za velike besede ali dogodke, pač pa za drobne in obrobne utrinke, ki pa vendarle tudi, osvetljejo Tita kot človeka iz ljudstva, človeka, ki je znal v trenutku vzpostaviti odnos s sogovornikom in mu dati občutek sprostosti, kot človeka, ki je svojo globoko državniško preudarnost združeval s prijetno humanostjo in iskreno dostopnostjo.

Januarja 1943 v Podgrmeču

DUŠAN FURLAN je mogel eden tistih med nami, ki je prvi srečal Tita. Bilo je v januarju leta 1943 v Podgrmeču pri Drvarju: »V partizane sem prišel malo prej in bil sem vključen v 5. krajiško brigado. Nekega dne so našo brigado obiskali člani glavnega štaba. Ko smo v defileju stopali mimo njih so mi govorili, da smo med člani štaba srednje visoko postavjeni v črni vojaški plašč. To je bilo. Spominjam se, da nas je pozdravil in potem tudi nekaj spregovoril. Zrli smo vanj in srkali njegove besede, ki mi še danes zvenijo v ušesih z vso njihovo preprostostjo in prepričevalnostjo. Tita pozneje med NOB nisem več videl od blizu, pa vendar sem mu še enkrat gledal v oči. Bilo je v bolnišnici »Franja« pri Cerknem. Lezal sem ranjen na operacijski mizi in dr. Bogdan Brečelj me je operiral... brez narkoze, saj etra ni bilo. Bilo je hudo, ničesar nisem videl okoli sebe, le na nasproti strani je visela Titova slika. Samo to se spominjam in vidim jo še danes...

Leta 1945 v Splitu

Ze pokojni CIRIL KLANJSČEK iz Števerjana, star partizan in vojni invalid, se je s Titom prvič srečal takoj po osvoboditvi, v arhivu imanimu njegovim pripoved: »V delegaciji štirih invalidov iz Goriske sem se leta 1945 udeležil prvega vsedravnega kongresa invalidov v Beogradu. Maršal Tito je po zaključku kongresa povabil k sebi skupino invalidov, v kateri so bili zastopniki iz vse Jugoslavije in samo primorski invalidi smo bili povabljeni vsi. Z nami se je prišlo pogovarjal, kot da bi se poznali že dolga leta. Sedel sem na stol nasproti njemu — je dejal nekdanji poročnik Ciril — in ko je bil govori o nas, sem spoznal, kako je dostopen za naše potrebe kot pravi komandant iz narodnoosvobodilne boja. Potem smo se fotografirali na stopniščih poslopja. Lahko ti posodim tudi sliko, ker vem, da mi jo boš vrnil. Kdorkoli drug bi mi moral plačati zanj drugo kavgijo, saj veš, da mi pomeni več kot vse drugo...

V mornarici NOV leta 1945

Tudi že pokojni TONE KALC z Opčin se je v pogovoru z nami spomnil, da je Tita prvič videl točno 11. septembra 1945 v Splitu, ko je bil v mornarici NOV: »Takrat seveda nisem imel priložnosti z njim govoriti, pač pa se mi je ta priložnost ponudila pred tremi leti, ko sem bil z našim gledališčem na gostovanju v Beogradu. Tita je z ženo Jovanko prišel na našo predstavo »Treh sester« in v odmoru je sprejel vse ansamble v foyerju gledališča. Naši igralci so bili kar v kostumih. Takrat smo se z njim rokovali in za vsakogar je imel prijazno besedo. Ko sem mu zastavil vprašanje: »Tovariš Tita, je res, da ste bili pred dolgi leti na Opčinah?« Tita mi je smejljivo odgovoril: »Bil sem, toda takrat sem bil malo manj kot otrok. Iskreno povedano, takrat mi je bilo bo, v vsaki stvari nisem imel toliko, kot jih imam danes...« Vsi, kar je bilo okrog njega, smo se začeli smejati in se on z nami, potem pa se je pogovor hitro zasukal na njegova vprašanja o našem gledališču.

Leta 1948 v Beogradu na kongresu invalidov

Pokojni SERGIJ PEČAR, partizanski invalid, je prišel s Titom

prvič v neposreden stik septembra 1948 na kongresu vojnih invalidov v Beogradu. »Sprejem je bil na Dedinu« — piše v njegovi izpovedi, ki je hranjena v arhivu — in bilo nas je nekaj sto invalidov pa tudi drugih oseb, med katerimi so bili kot gostje tudi diplomati številnih držav. V tako odlični družbi smo bili kar precej nerodni, saj takih sprejemov nismo bili vajeni in mnogi od nas so bili sploh prvič v takem okolju. Na mizah je bila pripravljena zakuska, toda nismo vedeli, kako bi začeli. Tita je opazil našo zadrego. Stopil je k nam in nas opogumil: »Tovariši, nikakor se preveč ne ozirajte na etiketo. Tako se tole naredi!« — in je vzel kar z roko kos pohanega piščanca in ga začel obirati. Potem smo ga seveda vsi posnemali in naše nerodnosti je bilo konec. In ko smo se potem še naprej pogovarjali z njim, se nismo mogli načuditi njegovi preprostosti, njegovemu tovarštvu. Naše občudovanje do njega se je stopnjevalo do navdušenja in reči moramo, da me še nikoli ni so kake besede tako prevzele kot njegove, toliko je bilo v njih dočnosti in prisrčnosti.

Med pevci partizanskega zbora

TRŽAŠKI PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR je 29. decembra 1975 obiskal predsednika SFRJ maršala Tita v njegovi rezidenzi na Gorenjskem in mu pripravil kulturni program iz svojega repertoarja. Koncertu so prisostvovali tudi vodilni slovenski predstavniki.

Predsednika Tita je v imenu zbora nagovoril njegov najstarejši član Miro Presl. Med drugim je dejal, da smo ob koncu leta, ki odhaja v zgodovino, da pa smo tudi na pragu novega leta, kar daje zboru priložnost, da izreče predsedniku Titu voščila. »Voščimo Vam tovariš maršal — je dejal Miro Presl — mnogo sreče in zadovoljstva, da bi se dolgo živeli, da bi se dolgo bili na čelu države in jo vodili v svobodi in miru v nove zarije svobode. Miro Presl je izrekel še željo, da bi srečno živeli narodi Jugoslavije in tudi mi Slovenci v zamejstvu.

Po nagovoru so predstavniki zbora izročili predsedniku Titu umetniško delo v lesu, izdelek člana zbora Sergija Delmase. Jugoslovanski predsednik se je zahvalil za voščila in darilo in dejal: »Mislim, da imate prav, da je bilo to leto zgodovinsko tudi po tem, da smo resili zelo važno stvar med nami in italijanskim narodom, zelo dobro smo si pa ga skoraj trideset let nismo nikakor zgradili še do kraja. Letos smo ga dokončali in vi, ki ste naši sorodniki, gledajte, da boste med nami in Italijani čimboljše tolače naših dobrih odnosov v prihodnje.

Predsednik Tito je zboru in prek njega zamejskim Slovincem voščil za novo leto, nato pa je skupno s svojimi sodelavci z zanimanjem prisluhnili delu programa »Partizanske balade«, ki jo je zbor izvedel ob spremljavi orkestra.

Po koncertu se je predsednik Tito zadržal s pevci partizanskega zbora še kakšne dve uri v pripravnem razgovoru. Predsednik Ti-

Titu je izročila štafeto palico

ANICA KRALJ MESESENELOVA je bila poslednja tržaška mladenka, ki je leta 1953 za dan mladosti izročila maršalu Titu v Beogradu štafeto palico s pozdravom in voščili tržaške mladine. Tega dogodka se bo spominjala vse življenje: »Štafeta je krenila iz Trsta proti Kopru in od tam naprej proti Ljubljani in Beogradu. Jaz sem bila v zadnji predaji. Lepo izrezljano štafeto palico z vložnim pergamentom sem sprejela malo pred Dedinjem in jo ponesla v družbi s predstavnikmi mladincev iz vseh jugoslovanskih republik, prav do vhoda v dvorec, kjer je stal Tito z najvišjimi državnimi voditelji. Bil je v uniformi. Ko sem stopila preden sem se za trenutek zmedla in nogo so se mi tresle še od teka. Toda ko sem ga pogledala v oči in videla njegov prijazen, nasmeh, sem hitro prišla k sebi in mu še kar zbrano čestitala k rojstnemu dnevu v imenu napredne slovenske in italijanske tržaške mladine. Dobro se še spominjam, da sem izrekla željo, da bi še dol-

go zdrav in čil uspešno vodil našo matično deželo kot nas je vodil v narodnoosvobodilnem boju, in naj ne pozabi na nas v Trstu. Se danes mi poje v ušesih njegov »Hvala« in stisk njegove roke, ki me je — takrat še mlado dekle — tako nedopovedljivo osrečil. Spominjam se tudi, da se je predstavnik Srbije, ki je pozdravila Tita takoj za menoj, tako zmedla, da ni mogla povedati, kar je nameravala. Na pol stavka ji je glas obtekal v grlu, Tita pa je takoj spoznal njeno tremo in ji sam pomagal k besedi s prijazno spodbudno in še pobožno jo je po licih. V dvorcu, kjer je bil sprejem, se je Tito usedel med nas dekleta in ko je videl našo zadrego je dejal: »Dajte, začnite jesti, jaz dobro poznam mladino in vem, da je vedno lačna. Potem nam je kar sam začel dajati na krožnike razna jedila in še sam je prigriznil z namci. Čas ob njem je neverjetno hitro mineval, saj je za to poskrbel sam s prijaznim kramljanjem, dotipji in ko smo zapeli, je prisegnil še sam. Kar pozabile smo, da je med nami legendarna osebnost, katere ime Tito nam je med vojno pomenilo sinonim za zmago in svobodo.

Ob kongresu časnika na Bledu in na proslavi AVNOJ v Sarajevu

STANISLAV RENKO je v svojstvu novinarja in posebej še glavnega urednika našega dnevnika tudi imel nekaj priložnosti za razgovor s Titom. Prvič je bilo to leta 1952, ko se je skupno s pokojnim kolegom Francem Kavsom podal na vsedravnih časnikaški kongres v Mariboru, od tam pa v posebni delegaciji na Blede, kjer je delegacija sprejel predsednik Tita. Renko se s tega srečanja spominja zlasti naslednjega dogodka:

»Sedaj že zdavnaj pokojnega Dušana (Dudo) Timotijevića, slavnega srbskega novinarja, bivšega posebnega dopisnika beograjske »Politike« za abesinskega bojišča, je Tita vprašal: »Vi kot ravnatelj naše visoke časnikarske šole, mi prosim povejte, koliko odstotkov poročno dobrih novinarjev nam ta šola da?«

»Zal samo okrog 10 odstotkov,« je odgovoril pokojni tovariš Dudo.

»No potem pa se nam res ne izplača, da bi tako šolo vzdrževali. Sicer pa sem mnenja, da dobrega časnikarja ne more dati nobena šola, kajti dober časnikar mora imeti »žilico« za ta poklic tako rekoč od rojstva. Na primer: dober časnikar mora pri urejanju lista takoj vedeti in določiti predvsem tisto, kar je v dotičnem trenutku najbolj važno. No, za kaj takega mi — za vsak dan — nobena časnikarska šola ne more dati nobenega pravila ali nauka. To mora zadeti vsak časnikar vedno za vsako priliko sam, tega se enostavno ne more naučiti.

V svoji dolgoletni praksi sem to resnico večkrat doživljal.

Naslednje srečanje s Titom sem doživel čez eno leto in pol v Sarajevu v novembru 1953, ko sem bil član tržaške delegacije, ki jo je določil tedanji izvršni odbor OG za Tržaško ozemlje, da se udeležijo proslave desetletnice II. zasedanja AVNOJ v. Jajcu. Od tam smo odpotovali v Sarajevu, kjer smo se — poleg mene še pokojni Franc Štoka in nedavno umrli Mitja Skrinjar kot mladinci — udeležili sprejema v vladni palači BiH. Spominjam se, da smo v nekem stranskem salonu skoraj četr uro čakali v naslanjajih o krogu okrogle mize, da bi predsednik Tito končal pogovor s dvema ali tremi ambasadormi, med katerimi sem spoznal tudi takratnega veleposlanika Italije, in prav dobro sem slisal, ko mu je Tita v nemščini dejal približno naslednje besede: »Moram vam izjaviti, da je sedaj Jugoslavija pripravljena na pogajanja za prav zares dokončno rešitev tržaškega vprašanja.

Nisem slisal kaj mi je ambasador odgovoril. Ko sta nato Joža Vilfan in Koča Popović povabila k Titovi mizi in nas predstavila, se zelo kratek pogovor, ki je sledil, ni razvil čez obseg nekaj običajnih, vljudnostnih stavkov, kajti pri isti mizi, kjer smo sedeli prej, so čakali tedaj na pogovor s Titom že zopet drugi trije ambasadorji.

Tito na predstavi SSG v Beogradu

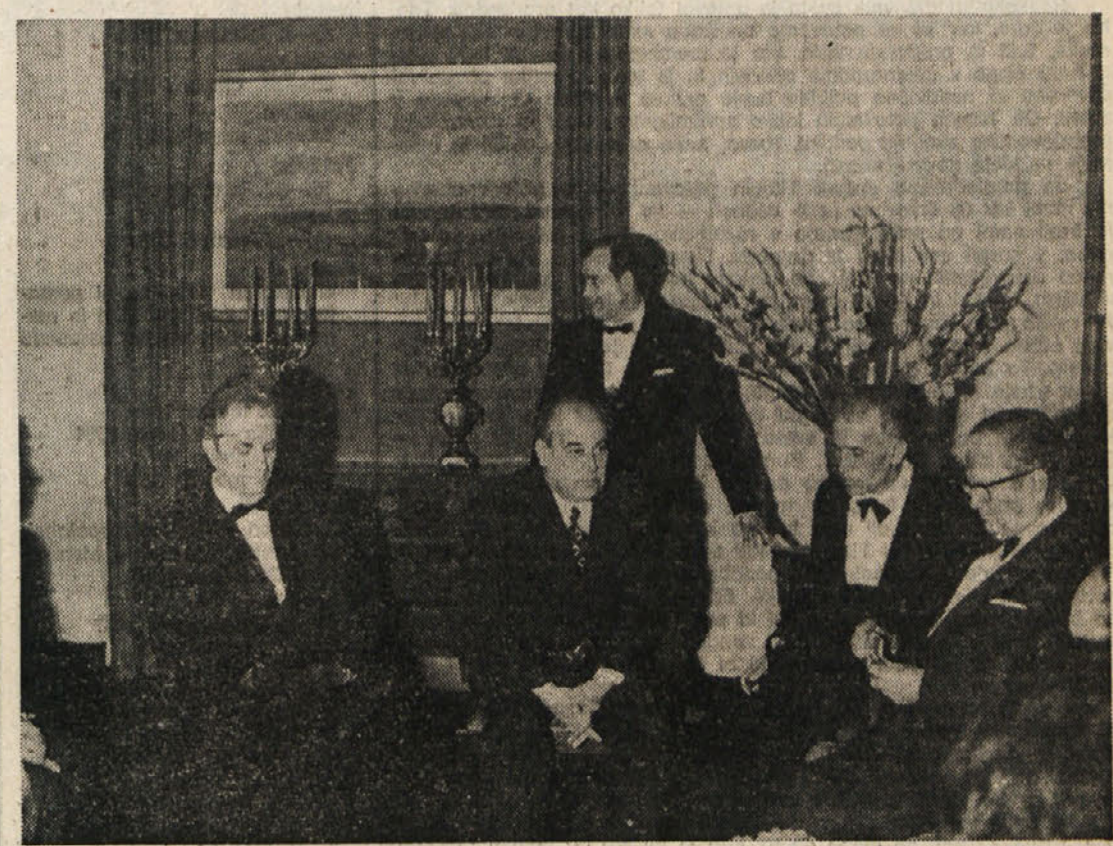

Ravnatelj Slovenskega gledališča FILIBERTU BENEDETIĆU se je nudila priložnost za neposreden razgovor s Titom 3. junija 1969 v Beogradu med gostovanjem SG v jugoslovanski prestolnici. Takole ga je opisal:

»Sporočili so nam, da bo na naši predstavi prisoten predsednik Tito. Občutili smo tedaj vso odgovornost, ki nam je bila dana. Ta odgovornost je bila v zavesti, da smo predstavljali naše ljudi, ki jim je hotel sam predsednik jugoslovan-

ske republike izkazati svoje priznanje. Pričakali smo ga in ko sem mu stisnil roko, sem rekel, da smo vznemirjeni. Šaljivo je odgovoril, da umetniki niso nikoli vznemirjeni, takoj nato pa mi je ponudil cigaro. Njegova človeška neposrednost je takoj zrušila sleherni protokolarno pregrado. Ko sem potem v dvorani sedel poleg njega, je vzel v roke naš gledališki list in glasno prebral stih. »Ne jokaj, zemlja!« Komunalci je: »Ni treba, da jočeš. Pazljivo je sledil igri na odru, prepoznal je Nakrsta, Leona v Glem-

TITO SPREJME V RIMU SLOVENSKO DELEGACIJO

Predsednik SKGZ BORIS RACE je dan po srečanju s predsednikom Titom 28. marca 1971 v intervjuju za Primorski dnevnik govoril o vzdušju in o uspehih tega srečanja. Objavljamo izvešček tega intervjuja.

Predsednik Tito je bil zelo ljubiv in je z njemu lastno prisrčnostjo takoj ustvaril domače in zelo prijetno vzdušje. Na srečanju je prvi spregovoril poslanec Albin Škerk, ki je pozdravil Tita kot borca, kot državni-ka, ki je Jugoslavijo dvignil do tako velikega mednarodnega ugleda. Škerk je podčrtal notranjo ure-ditev Jugoslavije, njen izredni gospodarski napredek in velike pridobitve v socialnih odnosih. Nato je ugodnega sogovornika še posebej pozoril kot tvorca do-brih odnosov med obema državama, s čimer se utrjuje mir in od-česar ima lahko naša manjšina samo korist.

Sam sem najprej omenil London-ski sporazum, ki je prinesel nekatere izboljšave za manjšino, toda samo na Tržaškem, še vedno pa se ne izvajajo nekateri bistveni členi posebnega statuta glede uporabe jezika, pravičnega zastopstva itd. Omenjeni sporazum je pomenil začetek dobrih odnosov in odprt meje, ki prinaša veliko korist za vse slovensko prebivalstvo, za slovensko narodnostno skupnost in še posebej za naslobovalce slovenske narodnosti in kulturnih stikov med nami in matičnim narodom. Želeli bi predvsem obsejno sodelovanje glede gospodarstva in bi moral biti v tem pogledu, sklenjen sporazum med državama.

Dr. Drago Štoka pa je ugotovil, da imajo naše zahteve o enakopravnosti in zaščiti podlaga v ustavi republike. Aljše, kajti tretji člen predvideva enakopravnost vseh državljanov, šesti pa zaščito jezikovnih manjšin. V prid Slo-vencev sta bila sprejeta samo dva zakona in to šolski ter o osebnih imenih, poleg nekaterih zakonov dežele, ki vsebujejo določbe v korist Slovencev.

Marko Waltritsch je podčrtal, da smo Slovenci na osnovi enotnosti naših zahtev ustvarili enotnost v nastopi ne glede na politično in ideološko opredeljenost. To je prišlo do izraza v dokumentu, ki je bil poslan predsedniku vlade Colombu in ki ga je podpisalo veliko število predstavnikov raz-nih organizacij.

Predsednik Tito je govoril osem minut in vsa njegova izjava-nja je prevečala rečena nit osnov-ne misli, da imajo vedno pred očmi tudi vprašanje manjšine. Po-kazal je izredno dobro poznavanje vseh vprašanj in se med drug-im zanimal, za vprašanja beneških Slovencev. Tudi ta del ni imel formalnega značaja, tem-več je šlo za podrobnosti in za načelna stališča, ki so vodila ju-goslovanske vlade in ki so prišla jasno do izraza že med Titovo zdravico Saragatu in končno v skupnem poročilu o obisku. Mi-slim, da moramo biti s potekom razgovorov ob obisku zadovoljni, posebno še, ko je predsednik Tito v zdravici Saragatu na tako ja-sen in načelna način obravnaval to vprašanje. Posebej pa dokazu-je pozitivnost razgovorov tisti del skupnega poročila, kjer se obe vladi obvezujeta, da bosta vodili odprto politiko do manjšin in da jima bosta priznali največjo za-ščito.

Ko je govoril množicam, me je presenečala njegova sposobnost povedati težje in zamotane politič-ne in družbene probleme in vprašanja ter svoje teze na enostaven in razumljiv način. Ko smo od nje-ga odhajali, smo bili prepričani, da imamo v njem močnega zago-vornika naših stališč in naše pra-vice do svojstvenega izživeljanja.

Dobro poučen o naših stvarih

Pokojni odv. ANGELO KUKA-NJA se je z Titom večkrat srečal. Svoje vtise iz razgovorov z njim je

Življenje, boj in delo Josipa Broza - Tita

(Nadaljevanje s 5. strani)

zahteve delavskega razreda, de-lovni ljudi in državljani Sociali-stične federativne republike Ju-goslavije, naj se Josipu Brozu Ti-tu ob štiridesetletnici prihoda na čelo Komunistične partije Ju-go-slavije in petinosemdesetega rojst-nega dne podeli tretji red nara-dnega heroja.

Skupščina Socialistične feda-tivne republike Jugoslavije je na podlagi člena 5. prvega odstavka Zakona o odlikovanjih Socialistič-ne federativne republike Ju-go-slavije na sklepi seji zveznega sveta in sveta republik in pokra-jin 16. maja 1977, leta sprejela

SKLEP
JOSIPU BROZU TITU
se podeli
RED NARODNEGA HEROJA
Skupščina SRFJ

Tito je nosilec vseh drugih naj-višjih jugoslovanskih odlikovanj, med drugimi reda svobode in re-da junaka socialističnega dela kot tudi številnih tujih odlikovanj, med njimi tudi najvišjega sovjetskega vojnega odlikovanja reda zmage. Ob svojem osemdesetem rojstnem dnevu mi je bila v svetovni javnosti izkazana vidna po-bliciteta, v posameznih državah pa so mu izrazili tudi posebno priznanje. Tito je bil podeljen red narodnega heroja Romanije in Le-ninov red, s katerim ga je odliko-val prežidvi vrhovnega sovjeta ZSSR. Ob 85-letnici rojstva in 40-letnici prihoda na čelo partije je prežidvi vrhovnega sovjeta ZSSR podelil Titu še novo odliko-vanje — red oktobrske revolucije. Kot eden iz skupine velikih je še iz časa druge svetovne vojne in kot vidni zagovornik miru in miro-ljubnega sodelovanja prejel Ti-to Nehrujevo mirovno nagrado za leto 1973.

Že med vojno je postal Tito sim-bol nove Jugoslavije. Titovo ime je postalo znano v vseh krajih sveta, zlasti pa tam, kjer se bo-jujejo za nacionalno in socialno o-svoboditev, za pravice narodov in človeške svobode ter za pravičnej-še mednarodne odnose nasploš. Titovo ime — no besedah Edvarda Kardelja, dolgoletnega in enega najvišjih Titovih sodelavcev — je zdavnaj prešlo meje Jugosla-vije in je »postalo last vseh ti-stih, katerim je mir življenjska potreba, vseh, ki se dvigajo v o-brambo svoje narodne bitnosti in obstoja, neodvisnosti, ki se bo-rijo za ustanovitev enakopravne

takole strnil:

»Maršala Tita sem imel priliko večkrat videti, slišati v njegovih javnih nastopih in biti nekajkrat sprejet — v Beogradu in na Bri-nih — in se z njim, kot član raznih delegacij naše manjšine, razgovor-jati v razdobju od leta 1947 pa do, zadnjic, leta 1969 ob gostovanju Slovenskega gledališča iz Trsta v Beogradu.

Z drugimi tovariši zastopstva sem mu mogel prikazati in poja-snjevati naše manjšinske probleme in zagovarjati njihovo rešitev.

O teh naših problemih je bil maršal izredno dobro poučen in imel zanje popolno razumevanje, vendar jih je znal in želel vselej uokviriti v širša družbena dogaja-nja in premike. Sogovornika je po-zorno poslušal; njegov nastop je razodeval samozavest močne oseb-nosti, porojene iz dolgega in boga-tega življenjskega izkušnje. Gibal in kretal se je iz umerno dostojan-stvenostjo, premešano s skladno in obenem mirno človeško prisr-čnostjo in tovarštvom.

Ko je govoril množicam, me je presenečala njegova sposobnost povedati težje in zamotane politič-ne in družbene probleme in vprašanja ter svoje teze na enostaven in razumljiv način. Ko smo od nje-ga odhajali, smo bili prepričani, da imamo v njem močnega zago-vornika naših stališč in naše pra-vice do svojstvenega izživeljanja.

Kdaj je Tito...

(Nadaljevanje s 6. strani)

visen od drugega, pot revolucio-narja in komandanta tistih, ki so ostali na bojiščih in krajih trpljenja. Tedaj bi se v resnici počutil kot prodana duša.

Močnejše od vojnih zapovedi. Medtem ko smo ga brez diha poslušali, je nadaljeval z beseda-mi, ki so odražale vso težavnost položaja naše države in vso odločnost, da vzdržimo z beseda-mi, ki jih ni mogoče pozabiti:

— Mogoče jaz — je dejal — ne bom doživel zmage resnice. Mogoče tega ne bodo doživeli niti Bevc, Koča in njuna gene-racija. Toda prepričan sem, da bo to doživel kdo od vaše ge-neracije, mladih sorbcev, na čeprav bi bilo treba tudi z orož-jem braniti drago plačano svo-bodo.

Tedaj je izrekel besede, ki so se v nas zajele močnejše od katerega koli klica in obvezo-vale z vsem življenjem močnejše od vojaških zapovedi in najstrož-jih ukazov:

— Če bi tega — tovariši — ne doživeli, zapuščam vam v dolžnost, ne dovolite, da nas kdor kolk zruši, nadaljuje z bor-bo in naj vam ne bo žal žrtve. Zagotavljam vam da mora konč-no zmagati samo resnica. Pa tudi — je končal — če bi vi tega ne doživeli, doživeli bodo tisti, ki bodo prišli za nami in ne bo-do nas prekinjali, ker — kljub vsemu — nismo in tudi ne bo-mo izdali bodočnosti svoje do-movine.

Utrujen, toda pomirjen, kot da bi se osvobodil velikega breme-na, je sklenil te, za nas nepo-zabne besede.

Na petih kontinentih je spletal vezi neuvrščenosti in miru

Redkokateri državnik sveta je potoval toliko kot predsednik Tito. Ne le zato, ker so ta potovanja nanašala skozi obdobje ene generacije; tudi in predvsem zato, ker je malokateri državnik imel tako aktivno vlogo v mednarodnih odnosih in je tako temeljno povezoval suvereno in neodvisno politiko svoje države z njeno dejavnostjo v svetu. Ob Titovih potovanjih lahko spremljamo razvoj in razsežnosti jugoslovanske zunanje politike, razvoj neke državniške misli in neke ideje — ideje neuvrščenosti.

Ce pregledujemo spisek Titovih potovanj — ta spisek obsega nič manj kot 66 držav na petih celinah — se nam posamezni datum in kraj sami od sebe strnejo v razumljivo, lahko razpoznavno podoba, v kateri eno sledi iz drugega. Njegova zadnja pot na konferenco neuvrščenosti na vrhu, se logično navezuje na podobne obiske v Alžiru, Lusaki in Kairu, stopnicah na poti, ki jo je prav Tito začel že veliko pred beograjsko konferenco, sredi petdesetih let, med prvimi obiski v Indiji in Egiptu, na prvih srečanjih z Nehrujem in Naserjem. Ta trikotnik Beograd — Kairo — New Delhi z vsem, kar iz njega izhaja in je z njim povezano, je sicer pogosto uravnaval smer njegovih poti — samo v Egiptu je bil petnajstkrat in v Indiji šestkrat; potem pa se vrsti iz sveta neuvrščenosti še dolg niz imen — Alžir, Afganistan, Bangladeš, Burma, Ceylon, Etiopija pa Gana, Gvineja, Indonezija in še mnogo drugih. Toliko obiskov in prav toliko srečanj, pogovorov, izmenjav mnenj, dialoga, iskanja stičnih točk, prepričevanja... «Kjerkoli sem bil, na katerikoli celini in v katerikoli državi,» je nekoč rekel Tito, «povsod sem videl, da so težnje ljudi in njihov vsakdanje življenje zelo podobni našim. Osnovne težnje vseh narodov na vseh celinah so enake. Ena od največjih želja pa je ta, da bi se čimprej rešili zaostalosti in prišli v boljše življenje, kot tudi to, da ne bi bilo več pritiskov od zunaj in vojn. Ljudje so predvsem proti vojni. Ni bojevitih narodov, ki bi bili radi osvajalci, vsi bi radi živeli v miru.»

V duhu te misli je Tito gradil politiko neuvrščenosti, prepričan, da je pri tem treba v korist skupnih ciljev zanemariti razlike in državni in družbeni ureditvi držav. Sestajal se je z izvoljenimi predstavniki, z vojak, ki so prišli na obisk, s princ, kralji in cesarji, z aristokrati in ljudmi iz ljudstva; nekateri od teh sobesednikov so padli kot žrtve nasprotnih udarov, nekatere je pometel družbeni razvoj... Toda ne glede na to, kdo je bil kje na obisk in kako dolgo — problemi in hotenja narodov so ostali vedno enaki. Želja po razvoju, po mirnem sodelovanju, ki bi omogočilo kar najbolj plodno in koristno sožitje, je bila močnejša od političnih razlik in osebnih interesov.

Ta potovanja niso lahka, je nekoč rekel Tito, «vendar so potrebna in koristna. Ne gre samo za nekakšne vladnostne obiske. Ljudje, sefi držav in vlad, vabijo na obisk, ker želijo, da bi izmenjali mnenja, nekatere od teh držav pa so tudi v precej težavnem položaju.»

Tako kot arabske države po porazu v junjski vojni z Izraelom. Arabski svet je bil že sicer ena od stranskih, vendar dobro uhojenih smeri Titovih potovanj.

Prijateljstvo z Naserjem, žal ne do kraja uresničena vera v socialistično preobrazbo Egipta in arabskega sveta, skupna prizadevanja za utrditev in razvoj neuvrščenosti, Titovo izredno razumevanje za palestinsko vprašanje in za arabsko stališče v sporu z Izraelom — vse to je jugoslovanskega predsednika pogosto popeljevalo na obisk v arabske države. Tako kot ga je želja po razširitvi sodelovanja v Evropi vodila na pot po mnogih zahodnih in vzhodnih evropskih prestolnicah.

Tito je kot državnik obiskal zares širok krog držav, v Evropi od Portugalske do Finske, v Ameriki od Čila do Kanade, v Afriki od Zambije do Maroka in v Aziji od Kambodže do Sirije. In seveda od Moskve do Washingtona v svetovnem prostoru. Potovanja na tej razdalji so bila vedno naporna; jugoslovanska neodvisna politika ni bila nikdar pri srcu ne eni ne drugi velesili. Medtem ko so bili njegovi prvi, še medvojni obiski, v znamenju prizadevanj za utrditev pozicij mlade države — tako kot tudi njegovo prvo državniško potovanje v tujino, na srečanje s Churchillom v Neaplju — poznejše letnice in praznina od leta 1946 do 1956 spominjajo na informirano in njegove posledice pa na beograjsko in moskovsko deklaracijo, ki sta postali temelj za nove odnose: delovne in pogostne, a trezne in brez iluzij.

Titova potovanja so tako povezana z mnogimi mejniki v zgodovini nove Jugoslavije — zgodovini boja za mir v svetu, za suverenost in neodvisnost v družbi enakopravnih narodov.

Pregled obiskov predsednika Tita v tujih državah

Afganistan 7.—10. januarja 1968	Indonezija 23. decembra 1958 — 1. januarja 1959
Alžir 15.—26. aprila 1965 5.—9. novembra 1969 2.—10. septembra 1973 (udeležba na IV. konferenci neuvrščenosti držav) 31. maja 1979	Irak 14.—16. avgusta 1967 februar 1979
Avstrija 13.—17. februarja 1967 12. oktobra 1969 (krajši obisk v Gleichenburgu, ob otvoritvi mostu na Muri)	Iran 22.—28. aprila 1968 13.—16. oktobra 1971 (udeležba na proslavi 2500-letnice perzijskega cesarstva v Persepolisu) 21. avgusta 1976 (enourni postanek v Teheranu ob povratku iz Kolumbije)
Bangladeš 1974	Italija 10.—13. avgusta 1944 (srečanje s Churchillom v Neaplju) 25.—28. marca 1971
Belgija 6.—9. oktobra 1970	Japonska 8.—15. aprila 1968
Bermudi 9. in 19. marca 1976 (prenočitev ob odhodu in vrnitvi z obiska v nekaterih državah Latinske Amerike)	Jordanija 12. februarja 1979
Bolgarija 25.—28. novembra 1947 22.—27. septembra 1965	Južni Jemen 27. januarja 1968 (postanek na letališču in razgovor z voditelji Južnega Jemena)
Bolivija 28. septembra—4. oktobra 1963	Kambodža 17.—22. januarja 1968
Brazilijska 18.—23. septembra 1963	Koreja 30. avgusta 1977
Burma 6.—17. januarja 1955 8.—9. januarja 1959	Kanada 2.—7. novembra 1971 26. oktobra 1971 (prenočitev v Ganderju, na poti v ZDA)
Ceylon — Sri Lanka 21.—26. januarja 1959 13.—21. avgusta 1976 (udeležba na V. konferenci neuvrščenosti držav v Kolumbijski)	Kenija 12.—20. februarja 1970
Ciper 16. oktobra 1964	Kitajska 30. avgusta 1977
Češkoslovaška 20.—24. marca 1946 2.—8. junija 1965 9.—11. avgusta 1968	Kuba septembra 1979
Čile 23.—28. septembra 1963	Liberija 13.—18. marca 1961 17. septembra 1963 (enodnevni postanek in prenočitev na potovanju v Brazilijo)
Danska 29. oktobra—1. novembra 1974	Libija 25.—27. februarja 1970 4. junija 1979
Etiopija 11.—24. decembra 1955 2.—12. februarja 1959 27. januarja—4. februarja 1968 9.—12. februarja 1970	Luksemburg 9.—11. oktobra 1970
Finska 1.—8. junija 1964 29. julija—2. avgusta 1975 (udeležba na konferenci o evropski varnosti in sodelovanju v Helsinkih)	Madžarska 6.—9. decembra 1947 2. in 21. decembra 1962 (krajši postanek ob odhodu in na povratku z obiska v Sovjetski zvezi) 11.—16. septembra 1964 2.—4. februarja 1967 11.—12. julija 1967 (udeležba na sestanku v Budimpešti zaradi izraelskega napada na Egipt) 27.—28. aprila 1974
Francija 7.—12. maja 1956 23. oktobra 1970	Mali 25.—26. marca 1961
Gana 28. februarja—4. marca in 7.—11. marca 1961	Malta 4. junija 1979
Grčija 2.—6. junija 1954 24.—28. julija 1956 (odhodi na Krfu) 2.—6. marca 1959 10.—13. maja 1976	Maroko 1.—6. aprila 1961
Gvineja 20.—25. marca 1961	Mehika 4.—16. oktobra 1963 10.—14. marca 1976
Indija 16. decembra—5. januarja 1955 in 21.—25. januarja 1955 13.—19. januarja 1959 20.—25. oktobra 1966 (trajni sestanek Tita, Naserja, Indira Gandija) 22.—27. januarja 1968 16.—20. oktobra 1971 24.—29. januarja 1974 6. februarja 1974 (srečanje na letališču)	Mongolija 15.—21. aprila 1968
	Nemčija DR 8.—13. junija 1965 12.—15. novembra 1974 27. junija—1. julija 1976 (udeležba na konferenci komunističnih partij Evrope v Berlinu)
	Nemčija ZR 11. oktobra 1970 (krajši obisk v Kölnu in razgovor z Willyjem Brandtom ob povratku z obiska v Belgiji in Luksemburgu) 24.—27. junija 1974

Nepal
2.—5. februarja 1974

Nizozemska
20.—23. oktobra 1970

Norveška
10.—14. maja 1965

Pakistan
10.—17. januarja 1968

Panama
14.—17. marca 1976

Peru
4. oktobra 1963 (krajši postanek na letališču v Limi in razgovor s Fernandom Belaunde Terryjem)

Poljska
14.—20. marca 1946
25. junija — 2. julija 1964
19.—23. junija 1972
10.—13. marca 1975

Portugalska
9. marca 1976 (krajši postanek na Azorih, na poti v Mehiko)
20.—22. marca 1976

Romunija
16.—20. decembra 1947
23.—27. junija 1956

1. in 2. avgusta 1957 (sestank z N. Hruščovom v Snagovu)

22. junija 1964 (razgovor z G. G. Dejcom v bližini Temišvara)

7. septembra 1964 (ob začetku del na Džerdapu)

18.—23. aprila 1966

1.—4. decembra 1966

1.—2. februarja 1969

23.—24. novembra 1971

16. maja 1972 (ob otvoritvi hidroelektrarne Džerdap)

8.—11. julija 1974

novembra 1979

Sirija
22.—28. februarja 1959
13.—14. avgusta 1967
5.—7. februarja 1974
9. februarja 1979

Sovjetska zveza
22.—26. septembra 1944
5.—17. aprila 1945
27. maja—10. junija 1946
1.—23. junija 1956
27. septembra—5. oktobra (srečanje s Hruščovom in odhodi na Krimu)
3.—21. decembra 1962
8.—9. junija 1964 (obisk v Leningradu na povratku iz Finske)
18. junija—1. julija 1965
19. oktobra 1966 (krajši postanek na letališču v Kijevu med potjo v Delhi)
25. oktobra 1966 (krajši obisk v Taškentu in ogled mesta, na povratku iz Indije)
27. januarja—1. februarja 1967
10. junija 1967 (sestank v Moskvi zaradi izraelske agresije)
1.—9. novembra 1967 (udeležba na proslavi 50-letnice oktobarske revolucije)
6.—8. aprila 1968 (obisk v Novosibirsku in Habarovsku med potjo na Japonsko)
21.—22. aprila 1968 (obisk v Samarkandu med potovanjem iz Mongolije v Iran)
28.—30. aprila 1968
5.—10. junija 1972
12.—15. novembra 1973
16. avgusta 1977
maja 1979

Sudan
12.—18. februarja 1959
15.—18. februarja 1962
26. januarja 1970 (krajši postanek na letališču, na poti v Tanzanijo)
6. septembra 1970 (krajši postanek na letališču v Kartumu, na poti v Lusaki)
20.—23. februarja 1970

Švedska
29. marca—1. aprila 1976

Tanzanija
26. januarja—2. februarja 1970

Togo
4.—7. marca 1961

Tunizija
9.—14. aprila 1961

Turčija
12.—18. aprila 1954
8.—11. junija 1976

Uganda
20. februarja 1970
12. septembra 1970 (krajši postanek v Entebuju, na povratku s III. konferenci neuvrščenosti držav v Lusaki)

Vatikan
29. marca 1971

Velika Britanija
16.—21. marca 1953
26. oktobra 1971 (krajši postanek na letališču Prestwick, na poti v ZDA)
7.—8. novembra 1971

Venezuela
17.—19. marca 1976

Zambija
2.—9. februarja 1970
6.—12. septembra 1970 (udeležba na III. konferenci neuvrščenosti držav)

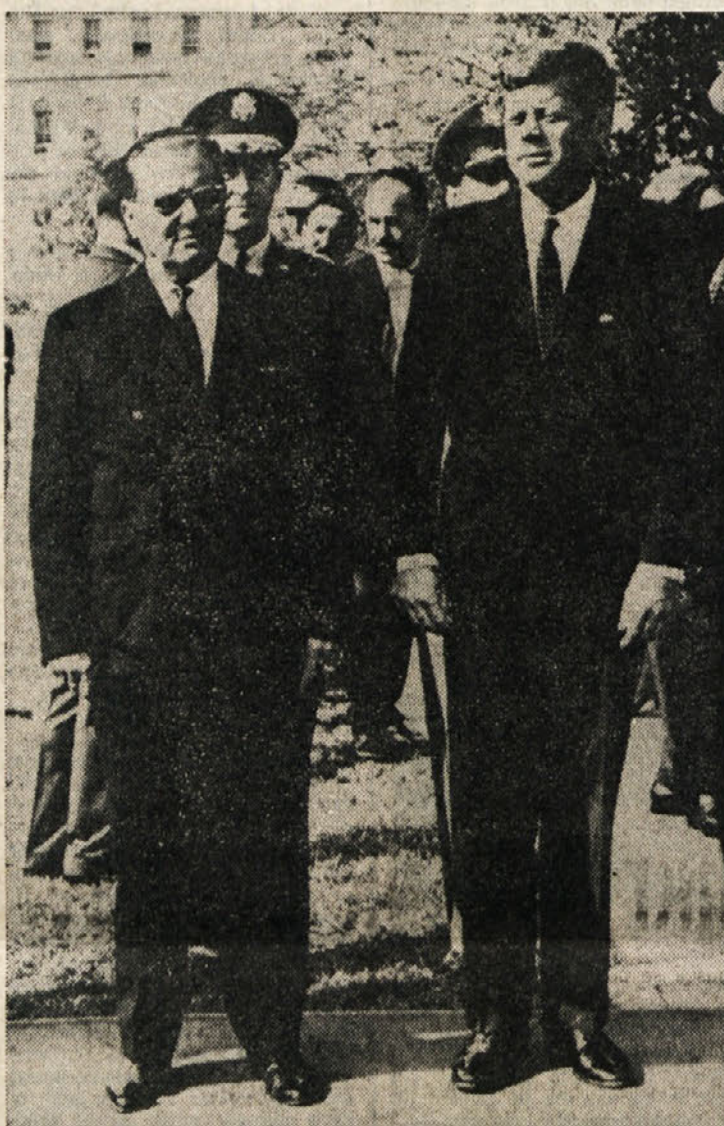
ZAR-Egipt
5. februarja 1955 (srečanje z G. A. Naserjem v Suez, na Galebu)
28. decembra 1955—6. januarja 1956
5. decembra 1961 (sestank z Naserjem)
20.—22. februarja 1959
17.—22. aprila 1961
17.—20. novembra 1961 (srečanje Tita, Naserja, Nehruja)
4.—15. in 18.—21. februarja 1961
3.—16. oktobra 1964 (udeležba na II. konferenci neuvrščenosti držav)
26.—30. aprila 1965
2.—7. maja 1966
11.—13. ter 16. in 17. avgusta 1967 (razgovor po izraelski agresiji nad Egiptom)
4.—8. februarja 1970
23.—25. februarja 1970
14.—20. februarja 1971
20.—21. oktobra 1971

ZDA
20. septembra—4. oktobra 1960 (udeležba na zasedanju OZN)
16.—25. oktobra 1963 (obisk in udeležba na zasedanju OZN)
27. oktobra—2. novembra 1971

Združeni arabski emirati
13. avgusta 1976 (enourni postanek na letališču Abu Dabi, na poti v Colombo)

Tito s svojimi najbližjimi sodelavci leta 1943 v glavnem štabu NOV in POJ v Bosni. Že takrat je sredi bojnega jeka nastajala nova Jugoslavija in temelji njene družbene ureditve in mednarodne politike neodvisnosti

Predsednik Tito z ameriškim predsednikom Johnom F. Kennedyjem pred Belo hišo v Washingtonu oktobra 1963

Tito in ameriški predsednik Carter ob njunem srečanju v Washingtonu leta 1978

Tito in kubanski predsednik Castro med srečanjem na beograjski konferenci neuvrščenosti leta 1961. Tito in Castro sta se zadnjič srečala na vrhu neuvrščenosti v Havani leta 1979, ko je Tito bil zadnji v tujini

Tito in predsednik republike Francije Valéry Giscard d'Estaing med sestankom sefov 35 držav na vrhu v Helsinkih leta 1975. Tito je tudi v Helsinkih zastavil ves svoj vpliv za uspešen izid konference na kateri je bila sprejeta tako imenovana helsinska listina o evropski varnosti in sodelovanju ter o svobodnem kroženju idej, torej listina o principih, na katerih stoji Titova politika

Tvorci politike neuvrščenosti: Tito, Nehru in Naser na enem svojih delovnih srečanj v Jugoslaviji. Titom je umrl poslednji, od velike trojke s treh celin

Potovanje predsednika Tita v Sovjetsko zvezo, Severno Korejo in na Kitajsko leta 1977 je bilo eno zadnjih dejanj njegovega poslanstva miru in mednarodnega sožitja. Na Kitajskem so mu pripravili sprejem, kakršnega še ni doživel noben državnik sveta. Na sliki ob prihodu na letališče v Pekingu, kjer ga je sprejel kitajski predsednik Hua Kuo-feng

Tito in predsednik Sovjetske zveze Brežnev ob Titovem obisku v Moskvi avgusta 1977, ko je bil na potovanju v Severno Korejo in na Kitajsko. Tito je na vseh srečanjih na vrhu s svojimi sovjetskimi sobesedniki vedno in dosledno zagovarjal pravico vsakega naroda na svetu, da si sama krojita svojo notranjo ureditev in pravico do njune popolne neodvisnosti

Slovenska in demokratska italijanska javnost se klanjata spominu tvorca politike sodelovanja in prijateljstva med sosednima državama

Brzjavka Slovenske kulturno-gospodarske zveze

Predsedstvu SFR Jugoslavije
Beograd

Ob smrti tovariša Josipa Broza Tita, predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije, heroja antifašističnega in narodnoosvobodilnega boja, borca za mir in osvoboditev človeka, ki je s svojo potjo v socializmu postavil temelje novi, samoupravni družbi, se Slovenci v Italiji, združeni v Slovenski kulturno-gospodarski zvezi, klanjamo njegovega spomina in žalujemo za jugoslovanskimi narodi in narodnostmi, ki jih je povezal v enakopravno nerazdružljivo skupnost.

Težo tega trenutka nam lajša zavest, da je tovariš Tito v svojem dolgem revolucionarnem življenju s svojim zgledom, s svojo modrostjo in s svojo brezpogojno privrženostjo idealom resnice in pravice, opravičil delo, zaradi katerega zdaj žalujemo za njim vsi demokratični ljudje svet.

ta, vsi izkoriščani in suženjstvu se upirajo ter vsi, ki sta jim pri srcu mir in enakopravno sodelovanje.

Slovenci zunaj meja matične domovine bomo ohranili v sebi predvsem njegov lik soborca in učitelja, in lik državnika, ki je rešil vprašanje vseh narodnih manjšin v Jugoslaviji z izjemno občutljivostjo in človečnostjo in ki si je vztrajno prizadeval, da se tudi v sosednjih državah reši položaj jugoslovanskim narodom pripadajočih skupnosti. Slovenci v Italiji pa mu bomo ostali hvaležni tudi za politiko odpiranja in sodelovanja, na kateri zdaj temeljijo dobri sosedski odnosi med Jugoslavijo in Italijo.

Nehalo je biti srce velikega revolucionarja in dalekovidnega politika, njegov zgled, njegova misel, njegova prizadevanja za mir, za nove odnose med ljudmi in svobodnejši svet pa bodo živele v nas.

Slovenska kulturno-gospodarska zveza

Izjave županov tržaških in goriških občin

Župan občine
Doberdob
Andrej Jarc

Ko se zadnjič poslavljam od draga predsednika Tita, voditelja jugoslovanskih narodov, kako mi je težko pri srcu! Bil je za nas, za naše Slovence, kot luč na svetlini, ki vodi mornarje v razburkanem morju političnih, ekonomskih, socialnih in manjšinskih vsakodnevnih težav. Njegovo delo, ljubezen do domovine, boj za mirno sožitje in nevmesavanje v zadeve suverennih držav so vrednote, zaradi katerih, ga je cel svet spoštoval in s katerimi je močno dvignil ugled Jugoslavije v svetu. Sedaj, ko njega ni več, moramo nadaljevati borbo, da ohranimo težko pridobljene svobode, tesno se moramo držati njegovih modrih naukov, ki so toliko pripomogli k ustvaritvi ožračja mirnega sožitja in sodelovanja z Italijo. Ko se poslavljam od tebe, dragi Tito, obljubljam, da boš ostal vedno v naših srcih in tvoja osebnost nam bo vedno v zgled in napotilo za nadaljevanje borbe za doseg enakopravnosti in boljše bodočnosti vseh ljudi.

Župan občine Gorica
Pasquale De Simone

S Titom smo izgubili državnika, ki je dolgo deloval za popuščanje mednarodne napetosti in za sodelovanje med narodi. Dobri odnosi ob italijansko-jugoslovanski meji, ki so bili včasih težavni, so samo en primer upravičenosti take politike. Prav dejstvo, da se je Tito med zadnjimi državničimi srečanji stal s predsednikom italijanske republike, ostaja kot dokaz ugodnega razvoja italijansko-jugoslovanskih odnosov in je obenem jamstvo za naša hotenja v bodoče.

Župan občine Dolina
Edvin Švab

Italijanske demokrate in antifasiste in še posebno nas Slovence je Titova smrt globoko prizadela.

Zalovanje za Titom je izpoved predanosti idealom miru, svobode, enakopravnosti, borbenosti; je izpoved in potrditev resnične zavesti vsakega izmed nas za pravičnejši svet, ko delavci in delovni ljudje odločajo o rezultatih svojega dela.

Tito je umrl na bolniški postelji, toda Tito, ki je v nas, ki je v srcih in razumu jugoslovanskih in vseh svobodoljubnih ljudi in narodov živi in bo živel.

Pred dobrih desetimi leti sem imel priložnost govoriti z njim. Pred srečanjem me je kar davilo in sem mislil, da od srca ne bom mogel odpreti ust. Od stisku roke je bil tedaj prebit in v njem sem čutil dobrega človeka, starejšega tovariša, ugodnega in uglednega borca, velikega komunista.

Doživel sem spoznanje, da je Tito izreden človek, da je njegova človeško preprosta in revolucionarna genialnost v tem, da je znal

Mladinci lepijo lepake, ki naznanjajo smrt predsednika Tita

iz tisočletne modrosti svojih narodov povzeti najplemenitejša, najnaprednejša načela humanosti, napredka, enakopravnosti, načela bratstva in edinstva. Zato Tito ne predstavlja samo izrednega tovariša, državnika, neumornega de-

KNJIGA ŽALOSTI NA KONZULATU SFRJ

V generalnem konzulatu Socialistične federativne republike Jugoslavije v Trstu, bo danes, jutri in v sredo med 9.00 in 19.00 uro odprta knjiga žalosti za vse, ki bi se želeli pokloniti spominu preminulega predsednika SFRJ Josipa Broza Tita.

V znak zalovanja ob smrti predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije Josipa Broza Tita, bodo v dnevi od 5. do 8. maja uradi generalnega konzulata SFRJ v Trstu za stranke zaprti.

Župan občine Milje
Willer Bordon

Ob vesti o smrti predsednika Tita, čeprav na žalost ni bila nepričakovana, se spominjamo velikega borca za svobodo in neodvisnost narodov; spominjamo se človeka, ki je znal dvigniti ti zastavi v zelo težkih in groznih časih.

Na podlagi tega načel je znal voditi svojo državo proti bodočnosti socialne pravičnosti.

Kar pa se bolj vzbuja občudovanje, če se spominimo preteklih desetletij, je velika doslednost, s katero je znal predsednik Tito razviti novo pot, avtonomno in originalno za svojo državo in razviti mednarodno vizijo, ki se je konkretizirala v neuvrščenosti in boju za mir.

S predsednikom Titom izginja torej ena izmed tistih velikih osebnosti, ki so dominirale zgodovino tega našega težkega stoletja. Premislil je iskren prijatelj vseh tistih, ki se zavzemajo za svobodni svet.

Na tem nemirnem delu zemlje, kjer so osimski sporazumi pokazali nespremenljivo izbiro miru, se velika upanja in smernice, ki jih je uresnil predsednik Tito ponovno postavljajo kot potreba po tesnejših prijateljskih stikih in po mirujočem sožitju vseh narodov. Prav temu bosta lahko Italija in Jugoslavija dali svoj velik doprinos.

Župan občine Devin-Nabrežina
Albin Škerk

Ob smrti tovariša Tita, velikega voditelja slavne partizanskega boja proti okupatorju in enega največjih protagonistov bogate zgodovine bojev za mirno sožitje med narodi v svetu, neustrašnega borca proti tujemu vmešavanju v notranje zadeve drugih držav, izrekam v imenu občinske uprave bratom v domovini in vsem jugoslovanskim narodom solidarnost in pripravljenost, da bodo nadaljevali po poti uspešne izgradnje socialistične družbe.

Kot narodnostna skupnost v zajedstvu smo s tovarišem Titom izjemno izrednega zaščitnika in za-

govornika naših svobod in pravice v Italiji.

Župan občine Repentabor
Pavel Colja

Presunljivo je med nami odjeknila vest o nenadomestljivi izgubi tovariša Tita, ki je bil kašpot v očiščilnih trenutkih jugoslovanskih narodov in narodnosti, v narodnoosvobodilnem boju neizčrpen vir upanja in življenja marsikaterega borca naše občine, meni samemu v vsem mojem življenju svetel vzor.

V imenu naših občanov in še posebno v imenu naših borcev, ki so izgubili svojega vrhovnega komandanta, izražam občuteno sožalje vsem narodom in narodnostim SFRJ.

Posebno v teh težkih trenutkih, ko zaradi vojaških posegov obeh velisil in njihovega vmešavanja v suverenost drugih narodov, človeštvo preživlja hudo krizo in neposredno nevarnost novega svetovnega spopada, se toliko bolj občutno veličino njegove osebnosti. Takoj po osvoboditvi je izbral tisto, ki se je izkazala kot edino pravila pot, pot lastnega razvoja.

Ob nenadomestljivi izgubi tovariša Tita nas tolaži prepričanje, da bo njegov lik - duh vedno prisoten med nami kot vir samozvesti in neizčrpnih sil pri iskanju demokratičnih rešitev in humanih odnosov v družbi, sožitja in bratstva med narodi, ne samo v Jugoslaviji, ampak tudi širom po svetu.

Župan občine Števerjan
Stanislav Klanjšček

Občinska uprava občine Števerjan izreka vsem jugoslovanskim narodom iskreno sožalje ob smrti predsednika Josipa Broza Tita. Želi, da bi v tem težkem trenutku našli moč, da bi se naprej vodili tako politiko neuvrščenosti za mir na svetu, ki je prav v današnjem času še tako ogrožen.

ODBOR MAJENCE - DOLINA
IN UPRAVA OBČINE DOLINA
prirejata danes, 5. maja, ob 20.30 na trgu v Dolini
POČASTITVE SPOMINA
PREDSEDNIKA
TITA

Sodelujejo prosvetne, družbene, športne, borbevske in politične organizacije občine Dolina.
Pevec zborov iz Brega, prosimo, da se zberejo pred odrom pol ure pred pričetkom.

Ob smrti tovariša Tita vabijo openska sekcija VZPI, SVD Tabor in SD Polet prebivalstvo Opčin, Banje, Pisciakov, in Ferlugar na žalno sejo, ki bo danes, ob 20.30 v dvorani Prosvetnega doma na Opčinah.

V žalno knjigo se bodo prebivalci lahko vpisali pol ure pred začetkom žalne seje ter jutri, v torek, od 9. do 12. in od 15. do 19. ure, vedno v dvorani Prosvetnega doma.

GLOBOKO ŽALOVANJE

Bližkovito se je tudi v Trstu, v Gorici in v vsej deželi razširila v večeršnjih urah vest o smrti predsednika SFR Jugoslavije Josipa Broza Tita. Čeprav žalostno sporočilo iz Kliničnega centra v Ljubljani že dolgo časa ni moglo biti nepričakovano, zadnja sporočila o rahlem izboljšanju Titovega splošnega zdravstvenega stanja niso napovedovala sporočila o smrti kot nekaj eminentnega. Prav zato pa je vest kljub nedeljskemu dnevu toliko bolj odmevala in priklenila ljudi le radijskim in televizijskim sprejemnikom, da bi bili čim podrobneje seznanjeni o vsem, kar je neposredno in posredno povezano s smrtjo človeka, ki je bil simbol ne samo vsem Slovincem ne glede na politično in idejno pripadnost, marveč tudi vsem iskrnim italijanskim demokratom, ki so v Titu videli in spoštovali človeka, ki mu je bilo mednarodno sodelovanje, prijateljstvo med narodi in mir na svetu eno prvih vodil vsega njegovega boja in dela.

Na uredniške mize so nam že uro po sporočilu o Titovi smrti začele prihajati izjave številnih predstavnikov deželnih in krajevnih oblasti, izvoljenih organov, parlamentarcev, županov slovenskih občin in raznih slovenskih organizacij in društev na Tržaškem in Goriškem in iz vseh veje globoko žalovanje ob smrti velikega našega časa, obenem z izrazi sožalja jugoslovanskim narodom in narodnostim pa tudi trdno zaupanje v neuničljivost rezultatov Titovega dela, v trdnost države, ki jo je gradil in vodil navznoter in navzven z jasno in izvirno vizijo družbe samoupravnega socializma, izvenblokovske usmerjenosti, mednarodnega sodelovanja na osnovi enakopravnosti ter svetovnega miru.

Predstavniki tržaškega političnega in družbenega življenja prav tako enodušno oglašujejo v svojih izjavah, da je prav tako Titova politika privedla do odprte meje med sosednima državama, do novega vzdušja obmejnega sodelovanja in povezovala s tisočimi vidnih in nevidnih vezi, ki se vsak dan tejejo tako na družbeni kot na osebni ravni.

Slovenska kulturno-gospodarska zveza kot osrednja organizacija Slovencev v naši deželi, je v večernih urah shčevala svoj izvršni odbor in izdelala program žalnih slovesnosti, ki ga objavljamo na prvi strani.

Generalni konzulat SFRJ v Trstu pa je sporočil, da bo od danes do 8. t.m. na konzulatu odprta žalna knjiga za vse, ki bi se hoteli pokloniti Titovemu spominu.

Žalne slovesnosti pripravljajo tudi številne slovenske organizacije in društva v očiščilnih občinah in v mestih. Zbirati omejenega obsega današnje posebne izdaje ni smelo objaviti vseh izjav. Objavili jih bomo v jutrišnjih in v naslednjih številkih.

Predstavniki dežele ob Titovi smrti

Predsednik
deželnega odbora
Antonio Comelli

V trenutku globoke žalosti, ki je prizadela Jugoslavijo, smo se posebno blizu narodom Slovenije in Hrvaške, s katerimi smo povezani z bratskimi vezmi in sodelovanjem.

V teh naših obojnih vojnih, ki so neposredno poznali grozote in nasilje, so znali naši ljudje globoko spoštovati vztrajna prizadevanja predsednika Tita za utrjevanje miru v svetu.

V tem pogledu moramo podčrtati trdno voljo, s katero je predsednik Tito vedno zagovarjal politiko dobrososedskih odnosov med Jugoslavijo in Italijo, s sodelovanjem, ki je v zgled Evrope in vsej mednarodni skupnosti.

Tej politiki, sta predvsem Furlanija - Julijska krajina in Slovenija dali svoj konkretni prispevek s tem, da sta z medsebojnim sodelovanjem vzpostavili mir in razumevanje v tem delikatnem delu Evrope. V tem trenutku velike žalosti za narode Slovenije in Hrvaške in vse druge jugoslovanske narode, mislim, da bomo na najboljši način počastili spomin predsednika Tita tako, da bomo nadaljevali s prizadevanji za mir in sodelovanje; prepričan sem, da bodo znale naše oboje dežele tudi v nadalje izpolnjevati to nalogo z globokim prepričanjem in doslednostjo.

Predsednik Comelli je naslovil dve žalni brzjavki v njegovem in v imenu deželnega odbora predsednika izvršnega sveta Socialistične republike Slovenije Antonu Vratušu in predsedniku vlade Socialistične republike Hrvaške Petru Flekoviču.

Izraze globokega občudovanja ob smrti jugoslovanskega predsednika Tita je izrazil tudi deželni odbor za načrtovanje, proračun in splošne posle Sergio Coloni, ki je naslovil tudi dve poslanici predsednika za mednarodno sodelovanje in Socialistične republike Slovenije in Hrvaške, Jerneju Janu in Emiliju Vlačiču.

Predsednik
deželnega sveta
Mario Colli

Smrt jugoslovanskega predsednika Tita, čigar dolgi boj s smrtjo smo spremljali z ganjenostjo, predstavlja veliki izgubo ne samo za narode bližnje republike, ampak tudi za tiste, ki so po celotnem svetu cenili njegovo osebnost.

Predstavniki tržaškega političnega in družbenega življenja prav tako enodušno oglašujejo v svojih izjavah, da je prav tako Titova politika privedla do odprte meje med sosednima državama, do novega vzdušja obmejnega sodelovanja in povezovala s tisočimi vidnih in nevidnih vezi, ki se vsak dan tejejo tako na družbeni kot na osebni ravni.

Slovenska kulturno-gospodarska zveza kot osrednja organizacija Slovencev v naši deželi, je v večernih urah shčevala svoj izvršni odbor in izdelala program žalnih slovesnosti, ki ga objavljamo na prvi strani.

Generalni konzulat SFRJ v Trstu pa je sporočil, da bo od danes do 8. t.m. na konzulatu odprta žalna knjiga za vse, ki bi se hoteli pokloniti Titovemu spominu.

Žalne slovesnosti pripravljajo tudi številne slovenske organizacije in društva v očiščilnih občinah in v mestih. Zbirati omejenega obsega današnje posebne izdaje ni smelo objaviti vseh izjav. Objavili jih bomo v jutrišnjih in v naslednjih številkih.

PREDSTAVNIKI STRANK O TITOV OSEBNOSTI

Deželni tajnik KPI
Giorgio Rossetti

S smrtjo maršala Tita je izginil velik državnik, velik voditelj delavskega gibanja ter ena najmarkantnejših in najpomembnejših osebnosti sedanjega sveta. Tito je bil ustanovitelj moderne Jugoslavije, človek, ki je posebejjal njeno enotnost. Jugoslovanski predsednik je vedno polnoval in hotel to enotnost ne samo kot predpogoji razvoja, ampak tudi do neodvisnosti, avtonomije in samostojnosti Jugoslavije, pri gradnji socializma po izvorni in povsem značilni poti samoupravljanja. Pod njegovim dalekovidnim vodstvom je majhni državi v letih uspešno pridobila veliko in nesporno prestižno mednarodno vlogo.

Tudi samo gibanje neuvrščenih dolgoletnega maršala Tita velik del svoje mednarodne teže in vpliva, ki ga ima na svetovno dogajanje.

Njegova stalna skrb je bil mir v svetu, utrjevanje vseh procesov popuščanja napetosti in sodelovanje med narodi; v tem je tudi videl enega od pogojev za zagotovitev razvoja jugoslovanske izkušnje. Bil je zagovornik metode pogajanja, ki je konkretno uresnila to je šlo za določitev delikatnega vprašanja meja med Italijo in Jugoslavijo. Osimski sporazum ni samo zaprti težkega spora, ki je trajal trideset let, ampak je odprl novo poglavje sodelovanja in prijateljstva med dvema narodoma in dvema državama.

Njegova smrt je zato velika izguba za celotno mednarodno delavsko gibanje, med narodi Jugoslavije pa

Deželni tajnik SSK
Drago Štoka

S Titom je nedvomno umrl zadnji od velikih državnikov in vojskovodij, ki jih je dal dramatični čas ob drugi svetovni vojni. Ta generacija je sedaj predala mesto mlajšim rodovom, ki se skušajo danes prebiti skozi težke čase, s katerimi se soočamo mi vsi.

Tito je bil nedvomno velik politik in človek mnogih načrtov, bil je tudi človek v polnem pomenu besede.

Slovinci, ki nas je meja hotela razdeliti v zamejske in domovinske enote, iz lastnih izkušenj vemo, da je bil na strani težav in skrbi nas zamejskih Slovencev.

Osebnost imam nanj lep spomin iz Rima, ko je bil leta 1970 gost predsednika italijanske republike Saragata in je v poznih večernih urah sprejel v enem največjih mestnih hotelov zamejsko slovensko delegacijo, v kateri so bili poslanec Škerk, Boris Race, Marko Waltritsch in jaz. Z nami se je pogovarjal tako, kot da bi se poznali že deset let.

Bil je človek velikih kvalit, poznal je probleme narodnih manjšin celotne Evrope, zato mu je tudi lahko uspelo spoštiti v enoto raznolikost narodnosti in skupnosti, manjšin in narodov SFR Jugoslavije.

Tajnik tržaške federacije PSI
Arnaldo Pittoni

Pokrajinska federacija PSI izraza svoje občudovanje ob smrti predsednika Tita. S Titom je umrla osebnost, ki je svoji državi zagotovila enotnost, neodvisnost in mednarodni ugled. Umrl je eden od protagonistov svetovne politike, ki si je v vseskozi prizadeval za mir, za pravičnost med narodi, za ponos in za enakopravnost posameznih narodov.

Tito je bil človek, ki se je zavzemal za odprto, za dialog, za enakopravno sočutje med državami, proti logiki hegemonizma in normalizatorskih vojaških posegov. Pod njegovim vodstvom je Jugoslavija stopila na pot sodelovanja z Italijo in ta politična izbira je prinesla korist Trstu in njegovi mednarodni vlogi. Tito kot željo, tržaški socialisti izražajo trdno prepričanje, da bo Jugoslavija in vse republike, ki jo sestavljajo, šle naprej po začrtani poti, brez notranjih težav in da bodo še okrepile gospodarsko, politično in socialno sodelovanje z Italijo, na poti dialoga evropske razsežnosti, ki zadeva tudi Trst in krepi njegovo vlogo.

Tajnik tržaške federacije KPI
Claudio Tonel

V imenu italijanskih in slovenskih tržaških komunistov izražam ob smrti tovariša Tita, enega največjih protagonistov sodobne zgodovine, globoko sožalje. Zvezi komunistov in vsem jugoslovanskim narodom. Prepričan sem, da bodo z enotnostjo in trdnostjo voljo-narodi sosednje prijateljske republike znali premostiti tako težke trenutke v svojem življenju in da bodo nadaljevali s svojimi prizadevanji za razvoj socialistične Jugoslavije.

Tito je vodil enega najbolj slavljanih evropskih partizanskih gibanj in je bil za zgled in spodbudo slabernemu narodu in posameznikom, ki so se borili za to, da bi živeli v svobodi.

Prisotnost SFRJ v središču velike mednarodne arene je bila, po veliki zaslugi tovariša Tita, vedno zelo važna faktor za obrambo miru in popuščanje napetosti, ta prisotnost pa je bila vedno na temeljih neuvrščenosti.

Borbena in dosledna obramba partizanske in državne avtonomije je bila vedno stalnica v delovanju Tita, tista stalnica, ki jo je znal izraziti s korajžjo in najvišjim prestižem ter s tem znal nakazati svojim narodom lastno in originalno pot v socializem, pot, ki je odrgla vse modele in ki temelji na samoupravljanju.

Politika vedno boljših odnosov med Jugoslavijo in Italijo je privedla do osimskih sporazumov, ureditve meja, do velikih možnosti gospodarskega sodelovanja in do možnosti, da za vedno zapremo stran zgodovine, ki jo je Trst dramatično živel v predolgem povojnem času.

Odnosi med Zvezo komunistov in KPI, katerim tudi v Trstu skromno, a bistveno prispevamo, se vedno bolj razvijajo v duhu obojestranske avtonomije in v luči bratstva in prijateljstva. Po tej poti bomo tudi v prihodnje delovali s prepričnostjo in gotovostjo, da delamo za mir in popuščanje napetosti, za socializem.

Pokrajinski tajnik SSK
Zorko Harej

Čeprav smo vedeli za težko Titovo bolezen in smo pričakovali njegovo neizogibno konec, nas je presenetila vest o njegovi smrti. Kakor da se s Titovo smrtjo končuje neka zgodovinska doba, ki se je začela z vojno in nadaljevala v iskanju poti, ki naj bi bila usklajena s težnjami in pričakovanji narodov, da bi v miru in v svobodi razvijali svoje naravne lastnosti. Tvorci sedanje Jugoslavije v vseh njenih vidikih, družbenem, gospodarskem, političnem, kulturnem, je prav Tito. Toda Tito ne bo ostal v zgodovini samo kot glavni oblikovalec sedanje Jugoslavije, kot pospeševalec miru in sožitja med narodi in državami, predvsem med Jugoslavijo in Italijo, od česar sta odvisna v mnogem življenje in razvoj slovenske narodne skupnosti v Italiji, kot o-

Pokrajinski tajnik
KD Coslovich

Sožalje tržaške krščanskodemokratske stranke je izrazil pokrajinski tajnik Coslovich. Naglasil je vzvišeno vodilno vlogo, ki jo je imel Tito v procesu ustanovitve in neuvrščenosti Jugoslavije na poti avtonomnega socializma, hkrati pa je bil prestizni voditelj držav tretjega sveta v prizadevanjih za premostitev blokovske politike ter za odpravo podrazvitosti dežel in ohranitev ter utrjevanje miru na svetu. Coslovich je še izrazil željo, naj bi sosedna in prijateljska jugoslovanska republika še naprej ubirala pot, ki jo ji je označil predsednik Tito, ki jo ji je označil predsednik Tito, ki jo ji je označil predsednik Tito.

REAKCIJE KRAŠEVCEV IN BREŽANOV OB TITOV SMRTI

«UMRL NAM JE VELIK PRIJATELJ»

Smrt tovariša Tita je pretresljivo odjeknila med našimi ljudmi. Sli smo med ljudi po Krasu in Brežah. Povsod ganjenost, zaprežnost in potrost. Mladi in starejši, ljudje vseh poklicev in stanov žalujejo za velikim človekom. Palmir, Krmeč od Domja, uradnica, nam je takole povedala, kako je zvedela za Titovo smrt: «Slišala sem po televiziji in sem bila v dvomu, če naj verjamem ali ne. Čeprav sem od dne dne pričakovala najhuje, pa mi je vseeno žal in sem pretresena.»

Emil Petaros iz Boršta: «Vest me je zelo pretresla, kljub temu da ni prišla nepričakovano. Kadar umre borec, politik in človekoljub, kakršen je bil Tito pa je vedno tesno v duši.»

Mario Petaros iz Boljunca: «Bil sem borec v Istri in doma, na Teninu. Občutil globoko, nedopovedljivo žalost.»

V Dolini je bila majenca v polnem teku. Ko je bila vest o Titovi smrti dokončno potrjena, so dekleta in fantje prekinili zabavo in ples, kljub temu pa se bo praznik normalno odvijal dalje do torka. Ko so ljudje slišali, da je umrl predsednik Jugoslavije, so obstali kot prepadeni in skoraj nejeverni. Nad ves prireditveni prostor je legla težka in žalostna tišina. Prve reakcije, ki so bile sledeče: Davorin Smotlak, župan fantovske: «Nisem pričakoval, da se bo »moja« majenca tako razpletla. Prišlo je nenadoma. Tito ne bo ostal v zgodovini samo kot glavni oblikovalec sedanje Jugoslavije, kot pospeševalec miru in sožitja med narodi in državami, predvsem med Jugoslavijo in Italijo, od česar sta odvisna v mnogem življenje in razvoj slovenske narodne skupnosti v Italiji, kot o-

rezerjni oficir, globoko občalujem... Več ni mogel povedati. Josip Sancin - Ižin, bivši partizan: «Prišlo me je v srco, ko da bi zgubil očeta ali mater. Tito sem videl v Ljubljani leta 1945. Ko sem ga videl, kot voditelja in borca mi je poskočilo srce od navdušenja. Danes ga ni več.»

Notburga Sancin, vdova po Ivanu Sancinu - Jovu, enemu prvih padlih partizanov: «Res da je bil zelo bolan in je bilo pričakovati, a vseeno, ko sem zvedela sem ostala presenečena in presunjena. Skozi mi gre na jok.»

Paolo Bonatti iz Ligurije, ki se je mudil v Dolini na obisku pri prijateljih: «Nisem komunist, a mimo vsega tega mislim, da mi Italijani veliko dolgujem Tita.»

Marija Žerjal, lastnica bara v Boljuncu: «Obstala sem kot poparjena; prvi trenutek sem pomislila, kaj se bo zdaj zgodilo, upam, da ne bo prišlo do tragičnih sprejemov.»

V Bazovici so se pred svojim domom zbrali člani TPPZ. Peveci, ki se bodo danes zbrali ob 20. uri, so bili ganjeni: «Zgubili smo velikega prijatelja zamejskih Slovencev. Ivan Griglic: «Bil je zelo preprost in ljudski človek. Ko smo bili z zborom pri njem na obisku, se je cije pa so bile sledeče: Davorin Smotlak, župan fantovske: «Nisem pričakoval, da se bo »moja« majenca tako razpletla. Prišlo je nenadoma. Tito ne bo ostal v zgodovini samo kot glavni oblikovalec sedanje Jugoslavije, kot pospeševalec miru in sožitja med narodi in državami, predvsem med Jugoslavijo in Italijo, od česar sta odvisna v mnogem življenje in razvoj slovenske narodne skupnosti v Italiji, kot o-

da bodo imeli danes žalno slovesnost, na kateri bodo sodelovale vse naše organizacije. Glavna značilnost pa je budnost in opreznost, da bi ne mračne sile izkoristile težke trenutke in potrdila počutja ljudi.

Opčine so bile neverjetno prazne. Tudi bari in gostilne so bili skoro brez pivocev. V prosvetnem domu pa se že ob 20.30 razbesili rečo zastavo s črnim trakom v znak žalovanja.

Vest o smrti jugoslovanskega predsednika Tita je globoko prizadela tudi prebivalce Proseka in Kontovela. Predsednik tamkajšnje Prosvetnega društva Alojz Kapun nam je po telefonu s tresočim glasom, ki je izdal globoko žalost, povedal, da je bilo vest sicer pričakovati, a da je vsekakor po rahlih izboljšanjih zdravstvenega stanja predsednika Tita v zadnjih dneh še vedno upal, da se bo bolezen obrnila na boljše. Prosvetno društvo bo imelo jutri zvečer svoj običajni sestanek, na katerem se bodo organizacije, ki so vključene v društvo domovile o žalni svečanosti, na kateri bodo skupno počastili lik velikega borca za svobodo. Žalna svečanost na Proseku in Kontovelu bo predvidoma jutri ali v sredo.

Zvečer so medtem mladinci Mladinskega krožka Prosek - Kontovel poln

